

Mastergradsavhandling i Flerkulturelt forebyggende arbeid
med barn og unge 2015

Ida Kjellemyr

Vinner i idrett – vinner i skolen?

En studie om hvordan unges deltakelse i idrett påvirker deres
skoledeltakelse.

Høgskolen i Telemark
Fakultet for Helse- og sosialfag
Institutt for sosialfag
Kjølnes ring 56
3918 Porsgrunn

<http://www.hit.no>

© 2015 Ida Kjellemyr

Denne avhandlingen representerer 45 studiepoeng

Trykket ved Høgskolens kopisenter i Porsgrunn

Omslag/-illustrasjon: Ida Kjellemyr

Sammendrag

Tema:

”Vinner i idrett – vinner i skolen?” En kvalitativ studie av ungdom i Telemark og deres fortellinger om idrett.

Bakgrunn for valg av tema:

Avhandlingen er en del av paraplyprosjektet ”Ungdom, gjennomføring og skoleavbrudd i Telemark”, som har til hensikt å se på ulike prosesser som kan lede til frafall eller gjennomføring i skolen. Denne avhandlingen tar utgangspunkt i ungdommers fortellinger om idrett og fritidsaktiviteter. I mange ungdommers liv er idrett en sentral del av deres hverdag. Idrett er den fritidsaktiviteten som samler flest barn og unge her til lands, og blir ofte oppfattet som lystbetont og positivt. Hvordan ungdommene har det på fritiden kan spille en rolle for deres holdninger og motivasjon på andre arenaer. Forholdet den enkelte ungdom har til idrett kan kanskje ikke knyttes direkte til frafallsproblematikken som er et vesentlig tema for hovedprosjektet, men når ungdommene har et positivt forhold til idrett kan kanskje det bidra til skoledeltakelse? Kanskje kan også andre fritidsinteresser bidra til dette? Jeg ønsker derfor å se på ungdommenes fortellinger om idrett som et uttrykk for deres skoledeltakelse. Hva ungdommene driver med på fritiden kan også påvirke deres motivasjon for læring, noe som blir sentralt når de skal bli deltakere i kunnskapssamfunnet. Utviklingen fra industrisamfunn til kunnskapssamfunn tok kanskje litt lengre tid i Telemark enn det gjorde i resten av landet, og Telemark, som denne undersøkelsen tar utgangspunkt i, står derfor i en litt spesiell posisjon. Store deler av befolkningen, og dermed arbeidskraften, i Telemark jobbet i industrien som nå er nedlagt. Terje Tønnesen hevder at unge i Telemark i dag er kulturelt betinget av et tankesett som påvirker deres holdninger til skole og utdanning (Dagens Næringsliv, 20.08.13, Vedlegg 5). Kanskje kan både ”nye” og ”gamle” fritidsinteresser være sentralt her.

Problemstilling:

Hvordan påvirker idrett unges skoledeltakelse i dag? En studie av idrett og utdanning med fokus på unge som befinner seg i sårbare posisjoner på skolen.

Metode:

Under datainnsamlingen i dette prosjektet ble det gjennomført intervjuer med etnografisk og narrativt preg. Intervjuene er ustrukturerte, men har tatt utgangspunkt i en felles intervjuguide med ulike temaer som alle intervjuerne skulle snakke med ungdommene om. Formålet var å få frem ungdommenes historier og deres opplevelse og tanker om deres situasjon, samt å få tak i rammene som formet deres historier. Masterstudentene som har vært med i prosjektet både i fjor og i år har gjennomført 5-6 intervjuer hver. Pr. 20. Mars 2015 bestod det totale utvalget av 25 informanter som var blitt intervjuet to ganger. Informantene er født mellom 1993 og 1997, og det er overvekt av menn i utvalget. Empirien har stått i hovedfokus, og det teoretiske grunnlaget er valgt etter en grundig gjennomgang av datamaterialet.

Resultater:

Denne avhandlingen har tatt utgangspunkt i et av datamaterialets underliggende mønster. Nemlig det at mange elever som går på linjer der frafallet er høyt likevel gjennomfører, og noen av disse driver med idrett. Ved å analysere tilgjengelige fortellinger om idrett og fritidsinteresser, fant jeg ulike mønster som jeg ville se nærmere på. Jeg tok utgangspunkt i fem ungdommer og deres historier fra to intervjusamtaler. Tre av ungdommene driver med idrett og ser ut til å lykkes i skolen. Disse ungdommene forteller om positive opplevelser knyttet til idrett, og de forteller om hvordan deres deltakelse i idrett positivt påvirker deres skoledeltakelse. De to andre informantene i mitt utvalg har andre interesser på fritiden. Den ene er engasjert i en organisasjon, mens den andre røyker hasj. Ungdommene som driver med idrett ser også ut til å være skolegjennomførere, dette bekreftes også av forskningslitteraturen. Informanter som driver med idrett sammenlignes med informanter som har andre fritidsinteresser. Vi vet mindre om hvilken rolle disse interessene har for ungdommenes skoledeltakelse og to slike inkluderes her for å ha et sammenligningsgrunnlag. Spørsmålet jeg stiller er dette: Hvordan er sammenhengen mellom idrett og skoledeltakelse i informanthistoriene til unge som ser ut til å være skolegjennomførere? Hvilke faktorer spiller inn? Og hvordan kommer det til uttrykk gjennom informantenes fortellinger? Med ulik teori om ungdom og idrett, sosial- og kulturell kapital, teorien om rasjonelle valg og ungdomskultur søker jeg etter å se sammenhenger bak de ulike fortellingene og finne mulige forklaringer på dette i materialets mønster.

Jeg har tatt utgangspunkt i nettopp disse fortellingene fordi det var akkurat her i disse fortellingene at ungdommene tok for seg forholdet mellom idrett og skole. Tre av informantene var engasjert i idrett, og skolen. De to informantene som har andre fritidsinteresser er med for å skape et bredere lerret som kan gjøre det lettere å se hvordan fortellingene om idrett skiller seg ut i unges oppveksthistorie i kontrast til fortellingene om andre fritidsinteresser. Tendenser i mitt materiale ser ut til å peke mot at unge som deltar i idrett også deltar på skolen. Hvordan skjer dette? Og hvorfor påvirker idrett deres skoledeltakelse?

Abstract

Tittel:

«Winner in sports – winner in school? » A study of youth in Telemark and their stories regarding sports.

Background for the choice of topic:

This dissertation is a part of the main project «Youth, implementation and school disruption in Telemark», which purpose is to look at different processes that can lead to youths dropping out or finishing school. The starting point of this dissertation is youths experiences with sports and other recreations. Sports is a central part of many youths lives, it is the recreational activity that gathers most kids and young adults in this country, and is often perceived as a positive. The way youth spend their free time can play a part in their attitudes and motivation in other arenas. Although the relationship between youth and sports may not be directly tied to school interruption which is a essential theme in the main project, when youth have a positive relation to sports it may contribute to school participation, but perhaps other recreational activities can also contribute to this? I therefore wish to look at youth's stories about sports as an expression in their school participation. Youth's recreational activities can also affect their motivation for learning, something that becomes central when they will eventually be participants in the knowledge society.

The development from industrial society to a knowledge society may have taken longer in Telemark than it did in the rest of the country, and Telemark, where this survey has its starting point, is therefore in a special position. Major parts of the population, wherein the workforce, in Telemark were industrial workers, which are now made redundant due to many industrial work places being shut down.

Terje Tønnesen states that youths in Telemark today is culturally conditioned by a mind-set that affects their attitudes towards school and education. Perhaps can both «new» and «old» recreational activities be central here.

Issue:

How does sport affect youths school participation today? A study of sports and education with focus on youths who find themselves in vulnerable positions in school.

Method:

During the data gathering in this project there were conducted interviews with an ethnographic and narrative flair.

The interviews are unstructured, but are centred around a common theme guide with different topics that all the interviewers were to talk to the youths about. The purpose was to highlight the youth's stories, and their experiences and thoughts surrounding their situation, while obtaining the context that shaped their narratives.

Each master student who participated in the project conducted 5-6 interviews. As of 20 of March 2015 the total sample consisted of 25 informants who have been interviewed twice. The informants are born between 1993 and 1997, and the majority were men. The empiricism has been the main focus, and the theoretical basis is chosen after a thorough review of the data.

Results:

This dissertation has taken its starting point in the underlying pattern appearing from the data. Which is that many students that attend schools where the dropout rate is high still finish school and some of these students do sports. By analysing the available stories about sports and other recreations, I found different patterns that I wanted to take a closer look at. The starting point was five youths and their stories from two different interviews. Three of these youths are involved with sports and they seem to be successful in school. These youths tell me about positive experiences associated with sports and how their participation with sports have a positive effect on their school participation.

The other two informants have other recreational interests. One is involved with an organisation, while the other smokes cannabis. The youths who do sports seem to be more likely to finish school, this is also confirmed by the research literature informants who participate in sports are being compared with informants who have other interests. We know less about what role these different interests play in youth's school participation and two of these are included to have a basis for comparison. The question I ask is this: What the context is between sports and school participation in the stories of the informants who

seem to finish school? What factors play in? And how are they expressed through the informants' stories? With different theories regarding youth and sport, social- and cultural capital, the theory of rational choices and youth culture, I seek to find context behind the different stories and find possible explanations for the pattern appearing in this material. I have used these stories as a starting point because it was in these stories the youths specifically talked about the relationship between sports and school. Three of the informants were engaged in sports and in school. The two informants who has other interests is included to created a broader spectrum which can make it easier to see how the stories regarding sports stands out in youths childhood stories in contrast to the stories about other recreational activities. The tendencies in my material appear to show that youths who participate in sports also participate in school. How does this happen? And how does sports affect school participation?

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Abstract	7
Innholdsfortegnelse	11
Forord	13
1 Innledning	15
1.1 Ungdom og idrett	16
1.2 Fra industrisamfunn til kunnskapssamfunn	17
1.2.1 Telemark – Tradisjon tro?	18
1.3 «Ungdom, gjennomføring og skoleavbrudd i Telemark»	21
1.4 Fra tema til problemstilling	22
1.5 Oppgavens oppbygning	22
2 Metode	25
2.1 Kvalitativt intervju	26
2.1.1 Fenomenologi.....	27
2.1.2 Hermeneutikk.....	28
2.1.3 Etnografi	30
2.1.4 Narrativ	31
2.2 Etnografi som intervju – hva forteller ungdommene?	32
2.3 Forskningsteoretiske krav	34
2.4 Forberedelse til datainnsamling	36
2.4.1 Forforståelse	36
2.4.2 Utvalg og rekruttering	37
2.4.3 Intervjuguide og intervjutrening	38
2.5 Gjennomføring av intervjuer	39
2.6 Etterarbeid	40
2.6.1 Transkribering og analyse.....	40
2.7 Etiske utfordringer	41
2.8 Metode og gjennomføring med et kritisk blikk	43
2.9 Oppsummering	45
3 Vinnere i idrett?	47
3.1 Presentasjon av informanter	47
3.1.1 Odin – ”Ja, altså, fotball er jo en religion i min familie”	48

3.1.2	Christoffer – ”Og så får du en god mestringsfølelse også, når du får det til”	50
3.1.3	Ola – ”Det her er livet”	52
3.1.4	Sondre – ”Ja, jeg er veldig engasjert”	55
3.1.5	Jostein - «Alle holder på nå»	56
3.2	Veien videre	60
4	”Når jeg sitter og øver på prøver så er det ofte jeg går ut og trikser litt, og så kommer svara bare plutselig”	65
4.1	Jevnaldrende	68
4.1.1	Idrett forstått som ungdomskultur?	71
4.2	Identitet og karakterdanning knyttet til idrett.	74
4.3	Foreldrenes oppfølging	78
4.4	Vinner i idrett – vinner i skolen?	80
4.5	Idrettskapital – sosial kapital – kulturell kapital?	85
4.5.1	Idrettskapital i lokalsamfunnet	88
4.6	Idrett i randsonen	88
4.7	Hvorfor påvirker idrett skoledeltakelse?	90
4.8	Idrett i Telemark – Bare skisportens vugge?	93
4.9	Idrettens plussforklaringer – en oppsummering	95
5	Telemarksnedslaget – en avslutning med stil	97
	Litteraturliste	99
	Vedlegg	105
	Vedlegg 1	107
	Vedlegg 2	109
	Vedlegg 3	115
	Vedlegg 4	117
	Vedlegg 5	119

Forord

Prosesen mot denne avhandlingen har vært lang og krevende, men også svært lærerikt med bratt læringskurve. Arbeidet har krevd all min tid, og jeg gleder meg nå til å ”få tilbake livet” og legge fra meg pc´en for en stund.

Først og fremst vil jeg takke alle informantene som for andre gang tok seg tid til å dele sine historier med oss. Uten dere hadde det ikke vært noe prosjekt, og heller ikke noen avhandling å levere.

Jeg har gjennom prosessen hatt gleden av å jobbe med flotte og oppmuntrende medstudenter og dyktige lærere/veiledere. Tusen takk alle sammen. En spesiell takk til Geir Moshuus for at du har vært min tålmodige veileder, som lot deg forstyrre til alle døgnets tider. Din tilgjengelighet har vært helt avgjørende, og jeg setter stor pris på det. Ida Lindkvist, takk for at du har vært positiv når jeg har vært negativ, og for at vi sammen har holdt motet oppe. Mamma og pappa, hva skulle jeg gjort uten dere? Takk for at dere alltid har trua på meg, og for at dere alltid stiller opp. Dere er unike.

Kjære Henrik. Takk for at du har holdt ut med meg i denne prosessen. Din kunnskap og refleksjon har gitt meg mye, men din støtte og oppmuntring har gitt meg aller mest. Jeg er evig takknemlig.

Skien, 13.05.15

Ida Kjellemyr

1 Innledning

Unionsoppløsningen i 1905 var fortsatt fersk da Roald Amundsen med sitt følge gikk til Sydpolen som de første, 14. desember 1911, på det norske av alle fremkomstmidler: ski (Goksøyr, 2008, s. 87). I nasjonalbyggingen som foregikk på denne tiden ble polarhelter, ski- og skøyteløpere viktige. ”De skulle være med på å bygge opp en nasjonal identitet, først og fremst som en nasjon med spesielle vinteregenskaper, og sette Norge på kartet for en nasjonal verden” (Goksøyr, 2008, s. 87).

Den voksende interessen for idrett i 1920- og 30-årene fikk historikeren Wilhelm Keilhau til å hevde at man kunne ”tale om idrettsnasjonalisme som et nytt og sterkt trekk i folkementaliteten”. Idretten ga sitt publikum ”nasjonal oppdragelse”, den lærte dem å møtes i ”samforståelse og samfølelse” og gi ”beherskede uttrykk for sine følelser”. Om følelsene alltid var så behersket kan diskuteres, men folks idrettsfasinasjon var sammensatt (Goksøyr, 2008, s. 88). Idrettsinteressen økte, og idretten utviklet seg både sportslig og når det gjaldt oppslutning og rekruttering. Idrett var i utgangspunktet rettet mot menn, men etter hvert fikk også damer og barn innpass. Før 1960-tallet var det kun på skolen barna ble introdusert for idrett og lek, men med den store tilstrømmingen til gutte- og jentefotball på 1960- og 70-tallet måtte Fotballforbundet åpne for nye barneklasser. Etter hvert som interessen for idrett gjaldt flere og flere, ble også utdanningsinstitusjoner opptatt av idrettskunnskap.

I 1968 kom idrettsskolen i gang. Skolen skulle løfte frem og gi idretten anseelse. Videre ut over i 1980-årene var det flere høgskoler som ønsket å gi studietilbud i idrett. Idrettsskolen har vært et vitalt sentrum for idrettspolitik, idrettsdebatt og idrettsforskning. Fra å ha vært en studieretning på høgskolenivå, har idrett i videregående opplæring også blitt en mulighet. Privatskolen ”Norges toppidrettsgymnas” har avdelinger flere steder i landet, og legger til rette for profesjonell satsing på idrett i kombinasjon med videregående opplæring (Thorsnæs, 2013).

Forholdet den enkelte elev har til idrett kan kanskje ikke knyttes direkte til frafallsproblematikken som er en vesentlig del av dette prosjektet, men når eleven har et positivt forhold til idrett kan det kanskje ses på som et positivt bidrag til skoledeltakelse. På bakgrunn av det ønsker jeg å se på ungdommenes fortellinger om idrett som uttrykk for deres deltakelse i skolen. Hvordan snakker ungdom i Telemark om idrett, og hvordan kan dette forstås i lys av teoretiske perspektiver? Har de unge en opplevelse av at idrett hjelper

dem gjennom skolen? Og hvilke rolle spiller deres idrettsdeltakelse for skoledeltakelse?

1.1 Ungdom og idrett

”Idrett er en form for bevegelsesaktivitet” (Säfvenbom, 2005, s. 243). Idrett inneholder alle kjennetegn på lek: Den er fri, og er en overflødig aktivitet, den er ikke produktiv, den styrkes av egne regler og er som oftest begrenset i både rom og tid. Samtidig finnes det elementer i idrettens praksis som raskt fjerner aktiviteten langt fra leken. Krav om prestasjonsevne, regelstyring og konkurranse har vært styrende for om bevegelsesaktiviteten har blitt definert som idrett eller ikke. Idrett er i særklasse den organiserte fritidsaktiviteten som samler flest barn og unge her til lands (Solenes & Strandbu, 2007, s. 159). Felles for idrett er at det er arenaer der ungdom med ulik livsstil og sosial tilhørighet møtes. Her utvikles og dannes vennskap med jevnaldrende, samtidig som de unge blir en del av organiserte aktiviteter der grunnleggende normer og verdier også er tilstede som grunnmur for aktiviteten.

”Tradisjonell norsk idrettskultur legitimerer idrettens betydning for individ og samfunn ved å vise til moralske verdier” (Loland, 2002, s. 5). Norges idrettsforbund og Olympiske Komité er bærere av denne tradisjonen, og de offisielt vedtatte grunnverdiene for aktivitet er glede, felleskap, helse og ærlighet. Idrett skal forbindes med noe positivt og legge til rette for opplevelse av mestring. Ofte omtales idrett og fysisk aktivitet som et sosialt gode. Spør man hvorfor folk driver med idrett, er et vanlig svar at de gjør det fordi det er gøy og trivelig, og at det gir glede. Videre forteller unge at grunnen til at de opplever idrett som morsomt fordi de opplever mestring, spenning og konkurranse, samt at det sosiale samværet rundt idretten fremheves (Seippel, Strandbu og Sletten, 2011, s. 13). Det hevdes også at unge som driver med idrett jevnt over har bedre skoleprestasjoner og høyere utdanningsambisjoner (Marsh 1992, Mars and Kleitman 2002, Eccles and Barber 1999, sitert i Seippel, Strandbu og Sletten, 2011, s. 101).

I følge Skaalvik og Skaalvik (2005, s. 19) skjer ikke læring bare på skolen. De hevder at læring skjer på alle arenaer og i alle livets situasjoner. Altså er idrett en arena for læring. Idrett bringer mennesker sammen og mellom mennesker oppstår læring. Idrett bygger på, som livet generelt, grunnleggende normer og verdier. ”Normene får status som moralske eller etiske normer når de knyttes til grunnleggende verdier som anses som viktige for alle individer og i alle samfunn: liv og helse, selvrespekt og respekt for andre, er meningsfylt

liv, omsorg og rettferdighet” (Loland, 2002, s. 11). Her lærer idrettsutøverne skikker som er motivert ut i fra ideer om gjensidig respekt mellom mennesker, disse skikkene handler for eksempel om å takke alle konkurrenter for kampen, eller det å ikke krangle med dommeren.

Idrett kan foregå både individuelt og som lag, og setter ofte krav til kommunikasjon, først og fremst med medspillere, men også med motspillere og dommere (Hollekim & Vingdal, 2000, s. 212). Kommunikasjon foregår med verbalt språk, men kanskje vel så mye med kroppsspråket, der øyekontakt og bevegelse er viktig. I et lagspill nytter det ikke spille en pasning dersom medspilleren ikke er klar for å ta imot. Men idretten har også en verdi som middel til å nå mål utenfor aktiviteten. Idretten har nytteverdi (Loland, 2007, s. 30). Tidligere fokuserte man på idrettens nytteverdi for å nå politiske mål. I dag handler idrettens tanker om nytteverdi om idrett for at barn og unge skal stimulere en allsidig utvikling og bli betraktet som en viktig arena for oppdragelse og oppvekst. Videre hevdes det at idrett uten tvil kan være et middel for å nå mange viktige mål. Samtidig med dette hevdes det også at nytteverdien avhenger av de unges egenverdi knyttet til idretten. Altså er det ofte slik at dersom idretten ikke oppleves som verdifull og lystbetont, er den sjeldent et effektivt middel for å nå utenforliggende mål. Altså kan vi si at egenverdien i idretten er primær for at nytteverdien skal gjøre seg gjeldende.

1.2 Fra industrisamfunn til kunnskapssamfunn

I industritidens periode fra 1950-årene til et stykke ut i 1970-årene var industrien den største kilden til jobb. De fleste mennene jobbet ute i industrien, mens kvinnene hadde rollen som husmor (Frønes & Strømme, 2010, s. 21). Langt ifra alle hadde utdanning, og det kan kanskje skyldes at niårig obligatorisk skolegang først ble innført omkring på 1970-tallet. For den unge befolkningen på den tiden innebar overgangen fra ung til voksen å skaffe seg en grunnutdanning, og deretter ventet det jobb til dem i industrien. Frønes og Strømme (2010, s. 27) hevder at utviklingen fra industrisamfunn til kunnskapssamfunn har endret sosialiseringsstrukturene. Frønes (2011, s. 63) refererer til Sennett (1998) da han skriver at robotene kan hevdes å skape nye enkle jobber hvor håndverk erstattes av computerstyrte operasjoner, men samtidig ser man da en sterk bevegelse mot arbeid som krever utdanning. Utdanning har fått en ny, forsterket og sentral posisjon i samfunnet. «I forhold til barndommen er kunnskapssamfunnets akse utdanningskravene og utdanningsinstitusjonene». Kanskje kan vi si at utdanning er blitt nøkkelen til samfunnet?

Frønes og Strømme (2010, s. 26) hevder at svake broer til utdanningskulturen i kunnskapssamfunnet ikke bare betyr lavere sannsynlighet for høyere utdanning, men også høyrer sannsynlighet for marginalisering. Fra en posisjon der bare grunnutdanning var det dominerende og vanlige, forvandles det til en indikator på marginalitet. I dagens samfunn er utdanning helt nødvendig for å kunne delta i yrkeslivet. Tall fra Telemark viser at det kun er 4% av dagens bedrifter som ønsker å ansette ufaglærte (Tønnesen, 2014). Dette kan skape store utfordringer for unge som sliter med å oppnå utdanningsinstitusjonenes krav. Mulighetene og kompetansen man har mulighet til å skaffe seg i form av utdanning i dag er enorme, men fallgruvene av å ikke stå til kravene er desto større. Dette støtter Frønes og Strømme (2010, s. 29) da de hevder at ulike barns problemer har mange årsaker, men at i kunnskapssamfunnets blir utdanningssystemene uansett marginaliseringsdynamikkens generator. Da det før var svært få som kvalifiserte seg for å få arbeid, er det nå et krav om kvalifisering for å få innpass. Den moderne skolens komplekse oppgave er å legge til rette for de gode og de beste, men samtidig å sikre inkludering av barn og unge i risikozonen (Frønes & Strømme, 2010, s. 122). Da skolen tidligere ble valgt bort til fordel for jobb i industrien, har bortvalg i dag blitt til frafall med store konsekvenser for videre deltakelse i arbeidslivet. Skolens utfordring og viktigste oppgave er derfor å sørge for at barn og unge får med seg den kunnskapen og kompetansen som forventes.

Hernes hevdet i sin rapport om tiltak for å redusere frafall i videregåendeopplæring fra 2010, at frafall omfatter en tredjedel av hvert elevkull på videregående skoler i Norge. Nye tall fra Ssb viser at 71% av alle videregående elever fullfører opplæringen innen fem år, men på yrkesfaglige studieretninger gjelder dette kun 57%. I følge Ssb er det altså 43% av elevene på yrkesfaglige studieretninger som ikke fullføre videregående opplæring i løpet av fem år (Statistisk Sentralbyrå, 2014).

1.2.1 Telemark – Tradisjon tro?

I følge Nav direktør Terje Tønnesen kan årsaken til høyt frafall i videregående skole i Telemark forklares med et historisk betinget tankesett hos ungdommen (Dagens Næringsliv, 20.08.13, Vedlegg 4). Det fordi det i årevis har vært slik at dersom du ikke gjør det bra på skolen, er det alltid en jobb i industrien. Han hevder at denne holdningen sitter igjen i kulturen og at det kreves en snuoperasjon for Telemark. Den nye generasjonen unge er nødt til å ha kompetanse i bunn for å få arbeid.

Telemark har i enda større grad enn de fleste andre regioner og fylker i Norden vært sterkt

preget av den moderne industrikapitalismens ekspansjon og gradvise utvikling. Politisk sett har dette skapt et rødt arbeiderfylke, preget av allianser mellom industriarbeidere, småbrukere og etter hvert offentlig ansatte. Folkebevegelsene som dannet disse rammene rundt alliansene har satt sitt preg på kommunepolitikken. Dette kommer til syne spesielt gjennom dens grasrotforankring og sterke formelle organisering. Kommuneinstitusjonen i fylket har vært dypt forankret i lokalsamfunn og ideologiske fellesskap samtidig (Vike, 2014, s. 124).

Områdets befolkning har altså vært opptatt av solidaritet, tillit og rettferdighet, noe som har kommet tilsynet gjennom politiske konflikter (Vike, 2014). Disse konfliktene har båret preg av å handle om konflikter mellom «vanlige folk» og «elitene», der man kjemper «nedenfra» for å skape «vanlige folk» større innflytelse i samfunnet. Telemark var i særlig grad preget av to kulturhistoriske spenninger som gjorde seg gjeldende fordi arbeiderbevegelsen satt med betydelig markedsmakt. «Frihet fra (uønsket innflytelse utenfra og ovenfra) og frihet til (å drive næringsvirksomhet og å gå tilgang til flere og bedre offentlige tjenester)...» (Vike, 2014, s. 108). Denne type motstand har historisk hatt god effekt på Telemark, og spilles på mange ulike måter ut i kommunal politikk.

«Hva forbinder en med Herøya, kan noen spørre - et fabrikkområde sier du - å nei far. Herøya var mer enn det. Et helt samfunn var det. Et univers. Herøya hadde alt. Herøya var å sammenligne med New York, Chicago eller London!» (Kjeldstadli, 2014, s. 70). Fra denne tiden da bedriften var verden, måtte også Telemark inn i en omstilling. Og ikke bare omstilling, men en omstillingskrise. Omstillingskrisa kan for mange i følge Kjeldstadli (2014) ha blitt husket som brutal. Kjeldstadli legger frem noe av det samme som Tønnesen (Dagens Næringsliv, 20.08.13, Vedlegg 4), da han hevder at en delårsak til denne omstillingskrisa handlet om at mange telemarkinger hadde holdt fast ved både tenkemåter og verdier fra bondesamfunn og industrisamfunn. Hvor forberedt og ønsket denne omstillingskrisen var synes det også å være sprikende forklaringer til, «Noen samlet sprang inn i det som noen kaller «informasjonssamfunnet» og andre omtaler som «kunnskapssamfunnet»...» (Kjeldstadli, 2014, s. 70). Industrifylket var avindustrialisert. Det ble en nedbryting av de gamle arbeidskollektivene, folk ble arbeidsløse og flyttet. Et relativt lavt utdanningsnivå gjorde også at spranget inn i det moderne "kunnskapssamfunnet" ble vanskelig (Rovde & Skobba, 2014, s. 12). Folk var altså i mindre grad forberedt på den nye tiden, og kunnskapssamfunnet kom derfor som et slag for mange. Utdanningsnivået i Telemark har vært lavere enn i landet som helhet. Hvorfor

det?

Diskusjonen om lite skoletetthet og mulighet til utdanning har kommet opp, men det viser seg å være noe annet som var avgjørende. Nemlig fabrikkene. De unge valgte fabrikkene fremfor skolene. Fabrikkene ga sikkert arbeid og et godt sosialt felleskap. I tillegg ble det sett på som unødvendig og rart å ta gymnaset når man jobbet i en respektert faggruppe med god lønn. Håndverkskunnskap var mer verdt en bokkunnskap, og ble man en del av arbeiderklassen ble man også en del av «det gode selskap». Å ta høyere utdanning var nemlig nærmest sett på som et klassesvik, dersom en kom fra miljøer der arbeidernormen dominerte. Selv om klasseskillene har vært tydelige i Telemark som i resten av landet, har Telemark hatt en heller beskjeden middelklasse. Samtidig hadde Grenland sin tradisjonelle overklasse og middelklasse. Det som kan ses på som å være spesielt er at disse to ikke hadde noe hegemoni, altså ikke noe kulturelt og ideologisk overtak. De vedtatte verdiskalaene ble utfordret da overklassen ikke klarte å få de andre til å se verden slik som de gjorde det (Kjeldstadli, 2014, s. 76).

Utdanningsnivået i Telemark vært lavere enn ellers i landet. Det som imidlertid skjedde når andelen utdanning i fylket steg, var at «fylkets egenart» fortsatt å vokse. Det betydde at nesten all veksten i utdanning var innenfor de yrkesfaglige studieretningene. Mens 44 prosent av landet som helhet tok allmenne, økonomiske eller administrative linjer i 2004, og i Oslo hele 58 prosent, gjaldt det kun for 38 prosent i Telemark (Kjeldstadli, 2014, s. 71).

”I forhold til barndommen er kunnskapssamfunnets akse utdanningskravene og utdanningsinstitusjonene” (Frønes, 2011, s. 63). Utdanningsinstitusjonene styrer og strukturerer barnas verden, og det blir mer utdanning. Mer utdanning passer noen, men ikke alle. Det kan også tenkes at det er ulike faktorer som kan spille inn på skoledeltakelse, som for eksempel idrett. Idrett har i mange tiår blitt forbundet med noe positivt, og gjør fremdeles det. Telemark – skisportens vugge, kanskje er også idrett forankret i gamle tradisjoner og verdier? Bidrar idrett til å slippe ungdom inn i kunnskapssamfunnet, og i tilfelle hvordan?

1.3 «Ungdom, gjennomføring og skoleavbrudd i Telemark»

Innsamlingen av data foregikk i forbindelse med min deltakelse i forskningsprosjektet «Ungdom, gjennomføring og skoleavbrudd i Telemark». Prosjektet er et longitudinelt prosjekt som har som formål å samle inn data fra 70-80 informanter om skoleavbrudd og gjennomføring av ungdom i videregående opplæring, nærmere bestemt yrkesfaglig opplæring, og NAV. Prosjektet «Ungdom, gjennomføring og skoleavbrudd i Telemark» ønsker å finne mer ut om ungdom som gjennomfører, og ungdom som avbryter sin utdanning, hvilke mål og planer de har, samt å få fortellinger om hvordan de ser på fremtiden. Prosjektet har en tidsramme på ti år, og gjennom å intervju ungdommene opptil ti ganger ønskes det å lære mer om hvordan ungdommenes fortellinger om utdanning og oppvekst former dem. Endrer fortellingene seg, eller er de de samme? Over har jeg skrevet «ungdommenes fortellinger» gjentatte ganger, nettopp fordi det er disse fortellingene det søkes etter. Hva forteller de unge om gjennomføring og skoleavbrudd, og hva er viktig i livene deres?

«Ungdom, skoleavbrudd og gjennomføring i Telemark» er et samarbeidsprosjekt mellom NAV, Telemark fylkeskommune og deltakerne i den tverrfaglige satsingen «Talenter for fremtiden». Prosjektet er også et tverrfaglig samarbeid mellom profesjons- og masterstudiene ved institutt for pedagogikk og institutt for sosialfag ved Høgskolen i Telemark. Videre har prosjektet en ledende rolle i FoU-satsingen «Ung i Telemark» ved fakultetet for helse og sosial ved Høgskolen i Telemark. Ung i Telemark har som mål at undersøkelsene de gjennomfører skal bli periodiske og inkludere så mange som mulig kommuner i Telemark. Til nå er det gjennomført elektroniske Ungdata spørreskjemaundersøkelser i samarbeid med fire kommuner. I prosjektet vårt, «Ungdom, gjennomføring og skoleavbrudd i Telemark», kommer informantene fra fem ulike kommuner i Telemark.

Innsamling av data til prosjektet startet høsten 2013. Utvalget bestod av 18 kvinner og 50 menn som ble rekruttert fra yrkesfaglige studieretninger med høyt frafall, eller gjennom NAV på grunn av skoleavbrudd. Da prosjektet nå er inne i sitt andre år fikk vi i oppgave å ha oppfølgingsintervjuer med informantene. Hver student fikk 6 intervjuer som skulle utføres, og data skulle legges ut og tilgjengeliggjøres for alle i prosjektets felles database. For å få med det longitudinelle aspektet ved metoden var det pr. 09.03.15, 25 informanter

som var blitt intervjuet to ganger, og som jeg kunne velge ut i fra.

1.4 Fra tema til problemstilling

Etter en gjennomgang av hele det empiriske materialet i prosjektet med kodeordet ”idrett” fant jeg historier som kan ha vært med på å påvirke ungdommenes skoledeltakelse. Jeg valgte ut fem fortellinger. Tre av fortellingene er fra ungdom som driver med idrett, mens de to siste fortellingene er fra ungdom som driver med andre former for fritidsaktiviteter. Det for å kunne se likheter og forskjeller knyttet til ulike fritidsaktiviteter. Hva forteller ungdommene om deres fritid? Hva er viktig, hva er mindre viktig? Dersom idrett er en viktig del for ungdommens skoledeltakelse, hvilke faktorer skiller seg ut fra de andre? Det som spesielt fanget min interesse var hvordan ungdommene som driver med idrett snakket positivt om skoledeltakelse, og om hvordan de brukte sin interesse for idrett til å også mestre skolen, eller kunnskapssamfunnet om man vil.

Tre av ungdommene er svært opptatt av idrett, mens de to andre er opptatt av andre fritidsinteresser som en organisasjon og hasjrøyking. Altså har jeg valgt fritidsinteresser som er forskjellige både i formål og omfang. Det jeg ønsker å se på var hvordan de ungdommene som driver med idrett snakker om idrett og skole som to forskjellige ting, men også idrett og skole som noe som hører sammen. Hvordan snakker disse elevene om sin idrett? Og hva forteller de om sin skoledeltakelse?

På bakgrunn av dette har jeg kommet frem til følgende problemstilling:

Hvordan påvirker idrett unges skoledeltakelse i dag?

Mitt utvalg er basert på fem informanters historier om deres fritidsaktiviteter, og i den store sammenheng er derfor ikke resultatet generaliserbart. Allikevel kan denne avhandlingen, ved å se nærmere på disse historiene, trekke frem noen trekk som kan bety noe for andre ungdommers forhold mellom idrett og skole.

1.5 Oppgavens oppbygning

Her følger en oversikt over resten av oppgavens oppbygning:

Kapittel 2:

I dette kapitlet ønsker jeg å vise hvordan jeg har gått frem for å samle inn data om ungdoms forhold til idrett. Her vil jeg gjøre rede for metoden som er brukt i prosjektets datainnsamling og hvilke forskningstradisjoner metoden bygger på. Deretter vil jeg se på ulike forskningsteoretiske krav, og hvordan mitt prosjekt har ivaretatt disse kravene. Så vil jeg gå inn på hvordan hele undersøkelsen ble gjennomført, med forarbeid, gjennomføring og til slutt etterarbeid. Videre tar jeg opp hvilke etiske utfordringer som gjorde seg gjeldende under- og i forbindelse med datainnsamlingen. Til slutt vil jeg ha et kritisk blikk på både metoden og gjennomføringen, og hvordan ulike elementer i innsamlingen og prosessen kan ha påvirket materialet.

Kapittel 3:

Her vil jeg presentere min analyse av ungdommenes fortellinger om idrett, og skole. Jeg vil legge fram utsnitt fra intervjuer der ungdommene snakker om idrett og/eller skole, samt sette det hele i en kontekst og fortelle litt om deres bakgrunn. Til slutt vil jeg forsøke å trekke sammen noen linjer som danner grunnlaget for den videre drøftingen. Hva kan disse fortellingene om idrett fortelle oss om ungdommenes skoledeltakelse?

Kapittel 4:

I dette kapitlet vil jeg diskutere mine funn rundt ungdom og skole, og hvordan dette innvirker og påvirker jevnaldergruppa, identitet og karakterdanning opp mot skoleprestasjoner, samt trekke inn og se hvordan Bourdieus sosiale- og kulturelle kapital gjør seg gjeldende. Jeg vil også diskutere hvorvidt idrett kan ses som en ungdomskultur eller ikke. Jeg har valgt å ikke ha et rent teorikapittel da jeg primært ønsker å tydeliggjøre sammenhengen mellom teori og empiri knyttet til min problemstilling. Det ble derfor naturlig å trekke inn teori etter hvert som datamaterialet gjorde det nødvendig.

Kapittel 5:

Til slutt i oppgaven vil jeg oppsummere sentrale funn og hovedtrekk oppgaven har tatt for seg, med vekt på hva ungdommenes fortellinger om idrett kan være et uttrykk for. Hva kan vi lære av dette? Og hva skal vi vite om ungdom som står i fare for å oppleve skoleavbrudd, men som er opptatt av idrett?

2 Metode

Jeg starter dette kapittelet med et utdrag fra et intervju med Heidi som et forsøk på å illustrere en del av metoden i prosjektet. Jeg vil vise hvordan vi søker etter ungdommens historier, ved å ta utgangspunkt i det informantene forteller, og deretter gå videre på dette med åpne spørsmål. På den måten søkes det etter å få tak i den konteksten der ungdommenes fortellinger tar form, og å få tak i de fortellingene som kan gi oss et dypere innblikk og forståelse av ungdommers situasjon. Det legges særlig stor vekt på at møtet mellom forsker og informant skal få form som en samtale, der informanten styrer store deler av intervjuet med sine særegne fortellinger. Dette er et utdrag hentet fra andre intervju med Heidi:

I: Mmm. Hva er det du holder på med for tida, holdt jeg på å si?

H: Eee. Jeeg.. Jeg går på (organisasjonens navn).

I: Ja.

H: Det er en sånn.. Vet du hva det er?

I: Jeg har hørt om det, men du kan gjerne fortelle mer.

H: Nei, det står for (les: organisasjonens navn).

I: Ja.

H: Jeg ikke (les: trosretning), men jeg synes det er veldig koselig å være der. Det er forskjellige (les: aktiviteter) og ja, har forskjellige venner der liksom.

I: Ja..

H: Så det er koselig å være der. Jeg er der på onsdager.

I: Mm.

H: Eeh. Så, ja. Er jeg litt med venner innimellom.

I: Ja.

H: Og, ja. Litt forskjellig.

Videre forteller Heidi om hennes interesse for organisasjonen og hva hun ellers driver med på fritiden. Hun er engasjert i en organisasjon og deltar der sammen med venner. Her får intervjuer nyttig informasjon om Heidis fritid. Intervjuer er oppriktig interessert når Heidi

forteller, og får dermed et innblikk i hennes virkelighet og hverdag. Ved å vise til eksempler fra ulike intervjuer vil jeg videre i kapittelet vise hvordan vi ved bruk av metoden får tilgang til konteksten som rammer inn informantenes fortellinger.

I dette prosjektet benyttes en kvalitativ metode, nærmere bestemt kvalitativt intervju, for å få tilgang til utdypende informasjon om informantenes liv. Det kvalitative intervjuet er inspirert av etnografi og narrativer. Først i dette kapittelet vil jeg starte med å gjøre rede for hvordan metoden utspiller seg i mitt prosjekt. Deretter vil jeg gjøre rede for hvilke forskningstradisjoner metoden bygger på, for så å se på hvordan ulike vitenskapsteoretiske krav ble ivaretatt. Videre vil jeg ta for meg prosessen fra start til slutt, og se hvordan datainnsamlingen foregikk, fra forberedelser til gjennomføring og etterarbeid. Mot slutten av kapittelet vil jeg ta for meg hvilke etiske utfordringer jeg møtte i prosessen, og helt til slutt vil jeg se på metoden og gjennomføringen med et kritisk blikk, for å vise til hva som kan ha påvirket mine data.

2.1 Kvalitativt intervju

I denne avhandlingen vil jeg ha fokus på ungdommenes fortellinger om fritidsinteresser, og spesielt deltakelse i idrett. Jeg vil være opptatt av hva deres idrettsdeltakelse har å si for deres forhold til skolen og dagens situasjon i Telemark. Det var derfor helt sentralt for meg å snakke med ungdommene om deres fritidsaktiviteter. Jeg vil ta utgangspunkt i ungdommenes fortellinger, og deres oppfatninger blir derfor svært viktig. I det kvalitative forskningsintervjuet produseres kunnskap sosialt, det vil si gjennom interaksjon mellom intervjuer og den som intervjues (Kvale & Brinkmann, 2012, s. 99). Metoden som benyttes i dette prosjektet er også inspirert av etnografi og narrativer. Først vil jeg gjøre rede for hvordan det kvalitative intervjuet gjør seg gjeldende og er valgt som metode i prosjektet, deretter vil jeg ha fokus på nettopp hvordan etnografi og narrativer preger metoden, og til slutt hvordan disse ulike aspektene kan være relevant for datainnhenting.

Det kvalitative forskningsintervjuet søker å forstå verden sett fra intervjupersonens perspektiv, der et mål er å få frem betydningen av folks erfaringer og å avdekke deres opplevelser av verden, forut for vitenskapelige forklaringer. Det kvalitative forskningsintervjuet er derfor en egnet metode for å få innsikt i hvordan informantene snakker om sin fritid. Thagaard (2013, s. 97) hevder at intervjuet er den vanligste metoden innenfor kvalitativ forskning, og intervjuene kan være både strukturerte og ustrukturerte. Ustrukturerte intervjuer kan sammenlignes og betraktes som en samtale, der informanten kan bringe opp temaer i løpet av intervjuet, og intervjueren kan ta tak i det informanten

forteller og tilpasse spørsmålene deretter. ”En fordel ved en lite strukturert tilnærming er at forskeren kan følge informantens fortelling og utdype temaer som vedkommende bringer opp, men som forskeren ikke hadde tenkt på i forkant” (Thagaard, 2013, s. 97). Ved bruk av en slik innfallsvinkel kan vi søke etter å forstå verden slik som informanten opplever den, og vi kan få tak i det som er viktig og unikt for hver og en av informantene. Et kvalitativt intervju er fleksibelt og egner seg til å få dybdeinformasjon om informantene. Samtalen er også preget av nærhet og relasjon til informanten, forskeren har dermed en sentral rolle i datainnsamlingen (Grønmo, 2004, s. 125).

I dette prosjektet er det valgt en form for ustrukturert intervju, nettopp fordi det ønskes at møtet mellom intervjuer og informant skal bære preg av en samtale der det gjøres mye plass til informantens historier og fortellinger. Det er altså ikke ønskelig at møtet skal bli et formelt intervju, nettopp fordi det ønskes særegne fortellinger fra hver informant. Det er svært få spørsmål og temaer som er bestemt på forhånd, og det er i stor grad mulighet til å følge opp det informanten tar opp i samtalen. Gjennom fordypning i sosiale fenomener, som er den kvalitative metodens egenart, forsøkte jeg å fordype meg i informantenes fortellinger og oppfatninger omkring deres fritidsinteresse og deltakelse i idrett. Thagaard (2013, s. 22) hevder at når fortolkningens plass i den kvalitative teksten fremheves, fokuserer vi på grunnlaget for forskerens tolkninger og den betydning forskerens forforståelse kan ha for tolkning av teksten. Ungdommenes fortellinger var i fokus, og vi prøvde deretter, med fortellingene i sentrum, å fortolke og forstå. Derfor er en del av grunnlaget for metoden fenomenologi og hermeneutikk.

2.1.1 Fenomenologi

Fenomenologiske studier legger i følge Grønmo (2004, s. 372) vekt på fortolkning og forståelse av hvilke tolkning som knytter seg til ulike handlinger. I dette prosjektet er man opptatt av nettopp dette, ved at man ønsker å ha informantens livsverden i fokus, samt søker etter hvordan han eller hun selv beskriver sin oppfatning av verden. Dette nevner også Grønmo (2004, s. 372), når han hevder at fenomenologien tar utgangspunkt i aktørens egen forståelse av handlinger og fremhever at handlingen må fortolkes i sammenheng av aktørens intensjoner med handlingene. I mitt prosjekt søkte jeg etter konkrete beskrivelser, opplevelser og erfaringer rundt fritidsinteresser og idrett. I kvalitativ forskning er fenomenologi mer bestemt et begrep som peker på en interesse for å forstå sosiale fenomener ut fra aktørens egne perspektiver, og at informanten beskriver verden slik den oppfatter den (Kvale & Brinkmann, 2012, s. 49). Thagaard (2013, s. 120) hevder at det er helt sentralt at forskeren er åpen for erfaringene til de personene som studeres. Det

innebærer altså det å søke etter informantens opplevelse av sin livsverden. For å få til det i samtale med informantene forsøkte jeg å være så åpen som mulig til deres fortellinger og opplevelser. Vi kan altså si at fenomenologien er på søken etter en dypere forståelse av meningen i enkeltpersoners erfaringer (Thagaard, 2013, s. 40). I samtale med informantene var det ønskelig å få frem hvordan de selv oppfattet ulike fenomener, og det var derfor deres egne beskrivelser som var sentrale i samtale. Samtidig som metoden har vært fenomenologisk inspirert, har også hermeneutikken en sentral plass i metodegrunnlaget. Hermeneutikken legger i følge Thagaard (2013, s. 41) vekt på at fenomener kan tolkes på flere nivåer og at det ikke er kun en sannhet.

2.1.2 Hermeneutikk

Hermeneutikk betyr i følge Grønmo (2004, s. 373) fortolkningslære eller fortolkningskunst. Hermeneutikken forsøker å fremheve betydningen av å fortolke folks handlinger gjennom å utforske et dypere meningsinnhold enn det som er umiddelbart innlysende. En hermeneutisk tilnærming legger videre vekt på at det ikke finnes en egentlig sannhet, men at man kan tolke fenomener på ulike nivåer (Thagaard, 2013, s. 41). Her kan forskeren legge større vekt på sin fortolkning av informantens- og egne synspunkter. Innsikt i informantens intensjoner er et viktig grunnlag for å forstå handlingenes mening, men innsikt i intensjonene utvikles også i et samspill mellom informantens selvforståelse og forskerens fortolkning av denne selvforståelsen (Grønmo, 2004, s. 373).

I følge det hermeneutiske utgangspunktet kan jeg altså ikke la vær å fortolke for å komme frem til en forståelse. Mine tolkninger vil i stor grad prege dataene og prosessen i sin helhet. I prosjektet er metoden ustrukturert intervju, og dermed var det svært viktig å være oppmerksom på dette, da jeg til stadighet foretok tolkninger gjennom hele prosessen. Stort sett alt av det jeg foretok meg innebar fortolking, fra intervjusituasjon til dataanalyse opp mot teoretiske perspektiver. Da vi hadde få ferdiglagde spørsmål krevde det at jeg under hele intervjusekvensen foretok tolkninger av informantens historier og oppfatninger. Ut fra det informanten fortalte og ut fra mine tolkninger av det informanten fortalte måtte jeg forme nye spørsmål. Hvordan jeg tolket ble sentralt for hvordan jeg var med på å forme samtalen med mine innspill og reaksjoner, både kroppslig og verbalt. Altså kan vi si at hvordan jeg responderte til informanten utsagn, hvordan jeg formidlet og formulerte spørsmål og hvordan jeg tolket informantens kroppsspråk i bunn og grunn handlet om min forforståelse og mine tolkninger i den spesifikke intervjusituasjonen.

I forkant av intervjugjennomføringene hadde jeg allerede mine egne forventninger og egen forståelse knyttet til ungdoms forhold til fritidsinteresser. Hvordan jeg forholdt meg til informantene og deres historier kan være påvirket av nettopp dette. Å bli bevisst min egen forforståelse før jeg var ute å snakket med informantene var derfor svært viktig i forskningsprosessen. Ved å være bevisst dette kunne jeg vurdere hvordan dette kunne komme til å påvirke datamaterialet.

Jeg har beveget meg frem og tilbake i ungdommenes fortellinger, noe som tolkningen av dataene har vært preget av. Jeg har sett på de delene av fortellingene der ungdommene selv forteller om fritidsinteresser og idrett. I tillegg har jeg beveget meg ut av denne kategorien og sett på fritid og idrett i lys av andre elementer, samt sett på konteksten som omfavner historiene i sin helhet. Tolkning av intervjutekster kan ses i dialog mellom forsker og tekst, der forskeren studerer meningen bak det teksten formidler. For å tolke handlinger som tekst tillegger vi handlingene en spesiell mening. I følge Fangen (2010, s. 247) vurderer du om dine egne tolkninger er gode nok ut fra den forforståelsen du har. Ofte vil ikke forforståelsen bestå av kunnskap du er bevisst, men heller en taus kunnskap som gjør at du handler intuitivt.

For å tydeliggjøre ulike deler av fortolkning vil jeg gjenfortelle biter av intervjuet med Jostein. Gjennom intervjuet forteller Jostein intervjuer sin forståelse av virkeligheten, og forteller blant annet om hasjrøyking. Jostein ble kastet ut av skolen det første året han begynte på videregående, fordi han testet positivt på en urinprøve før han skulle i praksis. Da intervjuer snakker med Jostein om dette sier han at han selv la opp til å bli tatt. Hva var det som gjorde at Jostein la opp til å bli tatt? Og gjorde han det? Selv forteller han at han la opp til å bli tatt fordi det var vanskelig å slutte med hasj. Stemmer det, eller var det fordi han ikke mestret skolen og ville heller legge skylda på hasjen? Er dette en strategi for å heller bli sett på som en hasjbruker enn en skoletaper? Ved bruk av en hermeneutisk tilnærming kan vi gå bakenfor for å forsøke å avdekke en dypere mening.

Metoden i prosjektet er inspirert av både fenomenologi og hermeneutikk. For å oppsummere kan vi si at ved å la ungdommenes perspektiver dominere og ved å få dem til å fortelle historier og erfaringer knyttet til dette med fritidsaktiviteter kommer den fenomenologiske inspirasjonen til syne. Fenomenologien og hermeneutikken er dog ikke alltid like enige. I følge fenomenologien legges det vekt på å legge forhåndskunnskaper til side, men dette hevder hermeneutikken ikke er mulig. Oppmerksomhet rundt hva som kan ha påvirket dataene legges det derfor vekt på. Dette kan for eksempel handle om hvordan relasjonen mellom intervjuer og informant kan ha påvirket hva samtalen handlet om og hva

informanten ønsket å fortelle. I samsvar med det hermeneutiske perspektivet ble perspektivene som ungdommene fremla fortolket i flere ledd og for så å bli satt i sammenheng for å se nærmere på hva de enkelte beskrivelsene kan ha vært uttrykk for. Intervjuene ble tolket i lys av kontekst, og i deler og helhet. På en annen måte kan vi si at jeg forsøkte å tolke ungdommenes historier om deres forhold til fritidsaktiviteter opp mot deres historier om livet deres generelt. For å skaffe meg et så klart bilde som mulig har jeg forsøkt å ta konteksten ungdommene lever i i betraktning, som en ramme rundt historiene deres. På bakgrunn av dette har metoden også vært inspirert av etnografi og søken etter narrativ. Jeg skal nå gå videre inn på dette.

2.1.3 Etnografi

Agar sitert i Fangen (2004) hevder at etnografi er en forskningsstil der man går inn i ukjente verdener og gjør dem forståelige. Videre er etnografis formål i følge Fangen (2004, s. 13) å vise hvordan sosiale handlinger i en verden kan være forståelig fra en annen verdens synspunkt, og dette får man tak i i sammenhenger som ikke er strukturert for forskeren. Moshuus (2012) hevder at etnografi dreier seg om forsøk på å forstå den andres livsverden gjennom bruk av forskeren selv som kunnskapsinstrument. Videre skriver han at for å oppdage de kontekster som gjør aktørens verden meningsfull skal forskere som arbeider innenfor en etnografisk tradisjon involvere seg i sitt felt og være aktiv (Moshuus, 2012, s.122- 123). Grimen (2004, s. 240) hevder også at forskeren som utfører feltarbeid/deltakende observasjon selv både er et forskningsinstrument og et filter som informantens liv blir silt gjennom. I denne metoden handlet det etnografiske om hvordan jeg brukte relasjonen i intervjusituasjonen til å få tak i data. Da det var et ustrukturert intervju uten klarlagte spørsmål benyttet jeg meg aktivt av relasjonen for å få frem data, ved å snakke om informantens liv. Jeg forsøkte så godt det lot seg gjøre å skape en samtale slik at skulle føles greit og naturlig for ungdommen å dele historiene sine med meg.

Etnografien forsøker å forstå en kultur gjennom å ta del i den og dermed få tilgang til hvordan informanter forstår og tolker verden (Sørensen, Høystad, Bjurström & Vike, 2008, s. 117). Med intervju som metode har det vært vanskelig å få tak i og finne ut av hvordan informanten samhandler med nærmiljøet sitt. Jeg forsøkte derfor å danne meg et bilde av informantens situasjon ved å gjennomgående være opptatt av fortellingene om deres liv, samt konteksten de befinner seg i. Dette fikk jeg informasjon om ved at temaene på intervjuguiden tok for seg nettopp dette med blant annet fritidsinteresser, skole, familie og venner. Det ble i tillegg skrevet erindringsnotat etter hvert intervju, der konteksten rundt intervjuet og informanten ble dokumentert, slik at samhandlingsdata kunne tydeliggjøres.

Denne type data kan være svært nyttig, men kan være vanskelig å fange opp ved å høre på lydfilene eller ved å lese transkriberinger. For eksempel kunne informantens høretelefoner, klær eller hår gi oss informasjon om den enkeltes interesse. Ettersom metoden er basert på å ha få klargjorte spørsmål, kunne dette med klær og hår også fungere som en åpning på samtalen der ungdommen får snakke om noe som kan være verdifullt.

2.1.4 Narrativ

Målet med intervjuet var å få høre ungdommenes historie og fortellinger. Narrative intervjuer fokuserer på de historiene intervjupersonene forteller, både handlingene i og oppbygningen av fortellingene. Intervjuene er forstått som fortellinger som betoner det tidsmessige, det sosiale, og det betydningsstrukturelle i intervjuet. Fortellingene kan bli fremkalt av intervjueren eller de kan dukke opp spontant (Kvale & Brinkmann, 2012, s. 165). Mishler sitert i Kvale og Brinkmann (2012, s. 165) hevder at når det ofte forekommer historier, underbygger det den oppfatningen om at fortellingen er en del av de naturlige kognitive og språklige formene som mennesker forsøker å organisere og uttrykke mening og kunnskap gjennom. For å tydeliggjøre og illustrere dette bruker jeg et utdrag fra et intervju med Jostein:

I: Ja, ja. Men du sa du hadde gått på skole på (tidligere skoles navn) og så (skolens navn) ungdomskole eller?

J: Ja.

I: Ja. Hvordan liksom var det å være der?

J: Ikke noe særlig.

I: Ikke noe særlig?

J: Nei.

I: Hva var det som ikke var noe særlig?

J: Nei, eeh, det var mye kranling med lærere og det var mye greier.

I: Ja. Kan du fortelle litt mer, eller sånn..

J: Ja, ja. Eeh, på barneskolen for eksempel da, vi var vel ikke akkurat de roligste, snille, beste ungene, men vi var kanskje litt høylytte og kodd litt mye rundt, men så når jeg gikk i 6.klasse så var det en lærer som tok tak i meg og dro meg over stolen og slang meg opp i veggen og, og så var det en annen som er en kompis da, vi blei nekta, eh vi måtte være i en annen gruppe, i steden for vanlig klasse i en periode og han læreren der han var så, tok tak i armene våre og klemte og dro oss rundt der vi skulle og, så var det en annen lærer som eeh, det fortalte jeg på forrige intervju og, men det høres litt dumt ut da, men jeg satt med

en kamerat så var vi på tekstilrommet vi skulle sy, og vi syns jo ikke det var så kult, så vi orka jo ikke det, og så, og så kommer han læreren, en annen lærer inn å begynner å kjeft på oss for at vi ikke gjorde det vi skulle da, og så sier han kompisen min en vits, og det høres jo så dumt ut (ler), men så forteller han en vits, så begynner jeg og le og det høres ut som verdens dårligste unnskyldning, men da kom jo han læreren bort for da så begynner han å kjeft på meg for det at jeg begynte å le av han, og så sier jeg det at det var han som fortalte en vits, men han trodde selvfølgelig ikke på det så han tar å drar meg inn på et sånt grupperom så tar han tak rundt halsen min og står å skriker meg opp i tryne og sånn. I 6.klasse.

Her ser vi tydelig hvordan et spørsmål kan utløse en hel historie. Spørsmålet i seg selv er bare om hvordan han har hatt det på de tidligere skolene, men det vi får ut av det er en fortelling der Jostein sier at han har hatt flere dårlig opplevelser på skolen. Blant annet med lærere som har tatt han både rundt armen og halsen, og skreket han "opp i tryne". I følge Kvale og Brinkmann (2012, s. 166) er intervjuerens viktigste rolle, når den først har bedt om en fortelling, å lytte, avholde seg fra avbrytelser, innimellom stille oppklarende spørsmål og hjelpe den intervjuede med å fortsette fortellingen sin. Gjennom nikk, spørsmål og tause perioder er intervjueren medskaper av fortellingen. Det kan ses på som det Kvale og Brinkmann (2012) kaller et erindringsintervju, der temaet går utover personens fortelling og dekker en felles fortelling, som her kan defineres som Jostein sin situasjon på skolen og i klasserommet.

2.2 Etnografi som intervju – hva forteller ungdommene?

I følge Ortner (2006, s. 42) handler etnografi om et forsøk på å forstå en annen livsverden gjennom bruk av forskeren selv som et kunnskapsinstrument. Hun skriver at etnografi ofte er sett i sammenheng til feltarbeid, men at det ikke nødvendigvis alltid trenger å være slik. Videre hevder hun at det viktigste i etnografien er "den etnografiske posisjonen" eller "the ethnographic stance" som handler om å ta i bruk ulike metodeteknikker for å fange mest mulig detaljerik data og kompleksitet, slik at vi kan fortolke konteksten som rammer inn dataene og gjør dataene til begripelige størrelser for dem vi studerer. Ved bruk av en etnografisk tilnærming i intervjuet forsøkte vi å få frem de detaljrike fortellingene hos ungdommene. Som Moshuus (2012, s. 123) skriver er det viktig å legge vekt på å oppdage så mye som mulig av samhandlingen som foregår i intervjusituasjonene, "slik at vi kan gjette på kontekstualiseringen som styrer informasjonen vi får i intervjuene".

Metoden i dette prosjektet er blitt inspirert av narrativer og etnografi. Moshuus og Eide (upublisert) står bak metoden som brukes i prosjektet, og i likhet med Ortner argumenterer de for en kombinasjon av intervju og deltakende observasjon. Nettopp for å få tak i konteksten som gjør informantens liv meningsfullt. Målet med metoden er å få tak i informantenes fortellinger gjennom det de forteller oss, men også det de ikke forteller oss. En indirekte fremgangsmåte kan her være avgjørende. I følge Moshuus og Eide (upublisert) kan en indirekte fremgangsmåte være egnet for å nærme seg mennesker som ikke deler samme erfaringsramme som seg selv, og som kanskje forholder seg i en marginal posisjon. Med ulike erfaringsrammer kan man ha totalt forskjellige måter å se verden og livet på, og de kan til og med oppleves som konkurrerende. En ubalanse i erfaringsrammene, samt en ubalanse i maktforholdet mellom forsker og informant som alltid finner stes, kan vi gå glipp av de tykke fortellingene til informanten. Vi kan altså ikke få tilgang til de fortellingene som er vesentlige for informantens oppfatning av verden og livet. Moshuus og Eide (upublisert) legger vekt på at hensikten med denne metoden er at man skal finne veier som kan utjevne forskjellen mellom forsker og informant, og vise interesse for de temaene informanten trekker frem, heller enn å være fokusert på temaguiden. Dette er forsøkt vist i utdraget fra intervju med Sondre innledningsvis i dette kapittelet, da Sondre selv begynner å snakke om musikk som en viktig del av hans liv, og som intervjuer spinner videre på. Gjennom indirekte spørsmål søkte vi å få svar på spørsmål vi ikke stilte. Jeg vil bruke et utdrag fra en annen del i intervjuet med Sondre, der spørsmål om han bor i nærheten av skolen ga oss verdifull informasjon om hans forhold til skolen:

I: Mhm. Bor du her i nærheten eller?

S: Ja, jeg bor... (tenker) 5..5 600 meter borti der (peker) Eh da kommer jeg til faren min. Eller så kan jeg sykle bort til (navn på sted), eller (navn på barneskole) da. Da er det 200 meter unna der, det er hos mora mi.

I: Åja, ja, så det er.. du har relativt kort vei til skolen

S: Mhm det tar litt lenger tid nå om vinteren hvor det er snø, og må nødt til å gå. Så.. prøver ikke å heh.. forsove meg eller komme litt sent. Det er litt vanskelig når jeg føler meg så utslitt etter å ha vært syk og skolen sliter meg veldig fort ut.

I: Den gjør det ja.

S: Mhm. Det er for eksempel noen dager jeg føler meg mer utslitt enn andre.

I: Det er det ja. Hva er grunnen til det?

S: Jeg vet ikke.. Ehm.. Bare er sånt som har skjedd.

I: Mhm du blir sliten av skolen?

S: Mhm.

I: Er du ofte sliten?

S: Ja, egentlig. Altså ikke hver dag i uka, men to tre dager kanskje. Som jeg føler meg helt utslitt.

I: Mhm. Hva gjør du da?

S: Heh mm.. Ligger i senga og bare ser på tv eller spiller. Kommer ann på hva jeg føler for.

I: Ja, ja, ikke sant.

Her ser man hvordan informantens fortelling dreier fra å handle om boavstand til skolen, til å handle om Sondres anstrengte forhold til skolen og hans psykiske helse. Intervjuer følger opp fortellingen med bekreftelser og oppfølgingsspørsmål, og løfter på den måten fortellingen frem. Ved å tolke fortellingene kan man få tak i en mening som går utover informantens fortelling. Moshuus og Eide (upublisert) introduserer begrepet "Happenstance" for å få tak i informantenes bilde av verden. Dette begrepet referer til det som skjer under intervjuet når informanten får styre gjennom sin fortelling uten at intervjuer tar over styringen med sine spørsmål, noe som var målsetningen med intervjuene. Informantene skulle fortelle sine fortellinger uten våre avbrytninger. Nettopp for å få frem deres opplevelse av verden og livet, uten at vi påvirket med å stille spørsmål om hvordan vi "trodde" de opplevde verden og livet. Nå vil jeg videre gå inn på de forskningsteoretiske kravene, og se hvordan de er forsøkt ivaretatt i prosjektet.

2.3 Forskningsteoretiske krav

Kravene om intersubjektivitet, reliabilitet og validitet er forskningskrav som er viktige i prosessen for å tilfredsstille og sikre kvaliteten på forskningsprosessen. Et sentralt trekk ved vitenskapelige resultater og vitenskapelig virksomhet er at det skal kunne etterprøves, kontrolleres og testes av andre. Dette krever at resultatene er intersubjektive. Det vil si at det i prinsippet foreligger eller forstås på samme måte, og kan kontrolleres av enhver kompetent forsker, og at det samme svaret vil foreligge uansett. Dokumentasjon er viktig for å kunne kontrollere og vurdere forskningen. I følge Wormnæs (1996, s. 60) skal dokumentasjonen synliggjøre alle valg som er gjort gjennom hele forskningsprosessen. Det er derfor svært viktig å gjøre forskningsprosessen transparent, slik at andre har mulighet til å etterprøve og vurdere hele prosessen med et kritisk blikk. Videre fortsetter Wormnæs (1996) med at alle forskere er ulike, og kan dermed tolke en og samme situasjon helt ulikt.

Derfor er det svært viktig å ha åpenhet rundt hele forskningsprosessen. Ved å være åpen og kritisk til ulike sider av prosessen, har jeg i dette forskningsprosjektet forsøkt å ivareta kravet om intersubjektivitet.

Reliabiliteten referer til hvor pålitelig datamaterialet er (Grønmo, 2004, s. 222). I følge Grønmo (2004) defineres reliabiliteten som graden av samsvar mellom ulike innsamlinger av data om samme fenomen basert på samme undersøkelsesopplegg. Reliabiliteten kan altså knyttes til at forskeren gjør rede for hvordan data utvikles. Det innebærer blant annet at forskeren skiller mellom den type informasjon hun eller han får under innsamlingen av data, og egne vurderinger av denne informasjonen. Videre er reliabiliteten basert på at forskeren gjør rede for relasjoner til deltakerne i undersøkelsen og hvilken betydning erfaringer i forskningsfeltet har for de dataene forskeren får (Thagaard, 2013, s. 194). I kvalitative metoder er det sjeldent mulig å undersøke reliabiliteten i like stor grad som i kvantitativ metode. Det er fordi at i kvalitativ metode spiller forskeren en stor rolle i datainnsamlingen, og kan dermed påvirke informantens svar. Alle forhold som kan påvirke resultater i en undersøkelse er viktig å være klar over og vise frem. Det er særlig fordi forskning ofte, i mange sammenhenger, fremstilles som den ekte sannhet uten at noen stiller seg kritisk til hvordan man har kommet frem til resultatet. Reliabiliteten i kvalitative studier blir normalt ikke testet ved å gjøre empiriske undersøkelser, men sikres heller ved å ha et transparent datamaterialet som gir mulighet til kritiske vurderinger. Slike krav til å gjøre alt ved studien og prosessen gjennomiktig er sentralt i all forskning, og er særdeles viktig i kvalitativ forskning der man ikke har mulighet til å gå tilbake og intervju om igjen og få nøyaktig samme svar (Grønmo, 2004, s. 221). For å ivareta reliabiliteten i forskningsprosessen har det vært sentralt å skrive ned ulike observasjoner, rundt og i samtalen med informanten, i et erindringsnotat. Dette for å kunne se hva som kan ha påvirket dataene, og for å få et bilde av konteksten som kan ha farget informantens historier.

Selv om reliabiliteten er høy slik at vi har pålitelig data, er det ikke sikkert at disse dataene er relevante eller treffende for det vi har til hensikt å studere. Validitet refererer i følge Grønmo (2004, s. 221) til datamaterialets gyldighet i forhold til problemstillingen som skal belyses. På en annen måte kan vi si at validitet handler om at vi faktisk undersøker det vi skal undersøke, og ikke noe som er uhensiktsmessig i forhold til problemstillingen. Validiteten er høy dersom metode og datamaterialet resulterer i relevant og «sann» kunnskap om fenomenet man ønsket å belyse. Validitet er ofte definert som sannhet, riktighet eller styrke (Kvale & Brinkmann, 2012, s. 250). Også her som i begrepet over er åpenhet svært viktig, det for at andre skal kunne gå inn å undersøke om vi har belegg for å

trekke de konklusjoner og resultater vi mener å ha funnet i vårt datamateriale. I følge Seale referert i Thagaard (2013, s. 205) kan man skille mellom intern og ekstern validitet, der intern validitet handler om hvordan årsakssammenhenger støttes innenfor en bestemt studie, og der ekstern validitet omhandler hvordan den forståelsen som utvikles innenfor en studie også kan være gyldig i andre sammenhenger. Selv om kvalitative studier sies å ikke være generaliserbare, kan det være en mulighet at mitt datamateriale kan gjøre seg gjeldende utover denne enkelte undersøkelsen. Videre handler validitet om hvorvidt metoden passer til det man skal undersøke (Kvale & Brinkmann, 2012, s. 250). Metoden som er benyttet i vårt prosjekt har vært på søken etter informantenes fortellinger om deres opplevelse av sine liv. Jeg har i mitt prosjekt vært opptatt av å søke etter informantenes fortellinger om deres forhold til fritidsinteresser, og ut i fra det forsøkt å lage en problemstilling som kan passe til tendenser jeg ser i datamaterialet. Utfordringer knyttet til dette kan være den ustruktureerte formen for intervju som er benyttet. Dette fordi metoden åpner i stor grad for tolkning av informantens historier. Videre har jeg forsøkt å ta tak i det informanten forteller og spinne videre på det. Det betyr at informantene dermed ikke har svart på de samme spørsmålene, samtidig som spørsmålene som er stilt er vide og åpne for at informanten skal ha store rom å spille i. Samtidig kan man på en annen side si at man i denne metoden åpner for det som opptar informanten, uten at forskeren får farge dette så mye, nettopp fordi det er informanten som bringer temaer på banen i samtalen.

2.4 Forberedelse til datainnsamling

Her vil jeg ta for meg hvordan forberedelsene til datainnsamlingen foregikk med fokus på en beskrivelse av min forforståelse, utvalg og rekruttering, intervjuguide og intervjutrening.

2.4.1 Forforståelse

Forforståelse kan sies å være et resultat av forskerens egne livserfaringer, hverdagserfaringer, studieerfaringer og profesjonelle erfaringer, og det må derfor reflekteres rundt hvordan dette kan påvirke datamaterialet. Forskeren må derfor være seg bevisst på hva han eller hun bringer med seg inn i intervjusituasjonen av oppfatninger, kunnskap, meninger, erfaringer og fordommer (Neumann & Neumann, 2012, s. 88). Selv har jeg alltid vært god i idrett. Jeg har vært kaptein på laget og fotball har vært viktig for meg. Samtidig har jeg også vært god på skolen. Å være bevisst at min opplevelse av idrett

og skolen ikke nødvendigvis samsvarer med andres opplevelser har derfor vært viktig når jeg skulle ut å møte ungdommene.

Min fritid har vært preget av stor interesse for idrett og en konstant lyst til å bli bedre på fotballbanen. Jeg har vært interessert i fotball siden jeg var liten, og har alltid vært en av de beste på laget. Jeg har et konkurranseinstinkt som driver meg til å stadig bli bedre, i frykten for å tape. Samtidig har jeg alltid tatt skolen på alvor, og også der har jeg vært flink. Jeg har levd opp til både faglige og sosiale forventninger, og har tilpasset meg krav som har blitt stilt. Dette handler ikke bare om fortid, men også nåtid. Jeg spiller fortsatt fotball, og er veldig begeistret for skolen som arena. Dette kan ha vært med å påvirke hvordan jeg har møtt informantene i prosjektet. Mine gode tanker om idrett og skole, samt min bakgrunn som barnevernspedagog kan ha vært med på å prege mitt møte med datamaterialet og informantene.

2.4.2 Utvalg og rekruttering

Da dette er andre runde i et longitudinelt prosjekt som skal gå over ti år, startet rekrutteringen i fjor. Prosjektleder utarbeidet da en søknad til NSD (vedlegg 1) for å få tilgang til feltet. I forkant av uttak av utvalg og datainnsamlingen ble det drøftet med samarbeidspartnere hvilke elever/brukere som kunne være aktuelle for undersøkelsen. Samarbeidspartnerne i prosjektet er fire kommuner fra Telemark, og utvalget stammer fra disse kommunene som også er en del av paraplyprosjektet ”Ung i Telemark”.

Ungdommene som ble rekruttert hadde høsten 2013 avbrutt sin skolegang, eller startet på yrkesfaglig videregående opplæring den høsten. Det ble gitt tilgang til de linjene der det var kjent at mange sluttet i opplæringen, og det var fylkeskommune som valgte ut disse linjene. Disse linjene var teknikk- og industriellproduksjon, helse- og oppvekstfag og restaurant- og matfag. Pr. 01.04.2014 bestod det totale utvalget av 45 informanter fra videregående og 23 informanter fra NAV. I utvalget var det 18 kvinner og 50 menn. Pr 01.04.2015 bestod det totale utvalget der informantene var intervjuet to ganger av 25 informanter. I min avhandling tar jeg utgangspunkt i fem informanter som ble intervjuet både i 2014 og 2015. Ved å søke etter fortellinger der unge snakket om fritidsinteresser, og spesielt idrettsinteresser, valgte jeg informantene.

Informantene som deltar i prosjektet har blitt rekruttert gjennom NAV-kontorene og de videregående skolene informantene gikk på høsten 2013. Prosjektleder kontaktet lederne ved de ulike tjenestene og informerte om prosjektet. Disse informerte så saksbehandlere, lærere eller andre som hadde kontakt med informantene. Instansene fikk så å si frie tøyler

til hvordan de ønsket å organisere dette. Noen skoler ga tilbud til alle i de klassene som var plukket ut, mens andre skoler ga bare tilbud til enkelte elever. I NAV systemet ble dette også gjort på ulike måter. Noen hadde snakket med saksbehandleren og avtalt i forkant, mens andre ble introdusert for prosjektet av en forsker som kom på et møte informantene hadde med sin saksbehandler.

2.4.3 Intervjuguide og intervjutrening

Da dette er et prosjekt som benytter seg av ustrukturert intervju med kun temaer som belyses, er det ikke utarbeidet en intervjuguide med fastlagte spørsmål. I følge Kvale og Brinkmann (2012, s. 50) er en bevisst naivitet sentralt, ved at intervjueren viser åpenhet for nye og uventede fenomener. Ved å ikke ha fastlagte spørsmål hadde vi i intervjusituasjonen mulighet til å følge opp informantens fortellinger, og videre ta utgangspunkt i akkurat det de fortalte. I samtaler med informantene hadde vi flere temaer vi i løpet av samtalen skulle innom, og temaene var ønskelig at skulle komme i sammenheng med fortellingene til informantene. Dette kunne være utfordrende, men samtidig opplevde jeg svært ofte at de selv brakte de temaene vi var interesserte i inn i samtalen. Poenget var at vi skulle forsøke å danne oss et bilde av informantenes liv, og hvilke kontekster de befant seg i. Intervjuguiden hadde flere temaer vi ønsket å være innom, men det var informantenes fortellinger som hele tiden skulle ha første prioritet. Intervjuene kunne derfor være svært forskjellige fra gang til gang da de forskjellige informantene hadde ulike interesseområder. De ulike hovedpunktene i intervjuguiden tok for seg omgivelsene rundt ungdommene, som fritidsinteresser og ellers hva ungdommene var opptatt av. Videre handlet temaene i intervjuguiden om informantens livshistorie, skole før og nå, historier og bakgrunn som informantene tenker er viktig for sitt liv, syn på fremtid og skoleavbrudd eller hverdagen på skolen. Før intervjuet startet ble informantene informert om anonymitet, konfidensialitet, samtykke og at de når som helst kunne trekke seg, samt informasjon om bruk av lydopptaker. Mot slutten av samtaler tok vi en rask oppsummering av det vi hadde snakket om. Dette ga rom for oppklaring dersom noe var utydelig, eller mulighet til å legge til manglende verdifull informasjon.

Å bruke ustrukturert intervju som metode kan by på flere utfordringer. Kvale og Brinkmann (2012, s. 35) hevder at det er svært utfordrende å intervjuer uten forhåndsoppsatte spørsmål, nettopp fordi det underveis i samtalen kan komme opp nye og uventede fenomener. Intervjuer må derfor være lydhør for det som sies, men også så vel som for det som ikke sies. Før vi startet å intervjuer informantene ble vi introdusert for metoden av masterstudenter fra kullet før oss. Vi hadde nøye gjennomgang av mulige

fallgruver, men også inngangsporter som kunne hjelpe oss med å komme i gang med samtale. Vi fikk se tidligere intervjuer som var filmet for å demonstrere metoden. Dette ga oss nyttige tips og råd til hvordan vi skulle gripe situasjonen. Da vi hadde fått en introduksjon skaffet vi oss prøveinformanter. Disse informantene hadde alle gått yrkesfag på videregående, og var derfor ypperlig med tanke på målgruppen i det virkelige prosjektet. Vi filmet prøveintervjuet og gikk så igjennom dette med de tidligere studentene. Vi fikk prøvd intervjuguiden, og kjent litt på hvordan det er å følge opp informantens historier uten klarlagte spørsmål. Dette gjorde oss mer forberedt til de ordentlige intervjurundene. På grunn av makt- og kontekstforskjeller mellom forsker og informant er metoden i denne undersøkelsen avgjørende i tilnærmingen til ungdommene. Jeg vil nå ta for meg gjennomføringen av intervjuene.

2.5 Gjennomføring av intervjuer

Da vi var inne i andre runde i det longitudinelle prosjektet, fikk vi informanter tildelt av prosjektleder. I utgangspunktet var det ønske om at alle skulle gjennomføre seks intervjuer hver, og det fikk jeg til. Informantene jeg fikk tildelt gikk alle på skole. Jeg fikk anbefalinger om hvem jeg burde starte med, slik at jeg kunne skaffe meg litt mer erfaringer før jeg skulle snakke med informanter som kunne befinne seg i sårbare posisjoner. Intervjuene ble gjennomført på skolene informantene tilhørte, fordi de selv ønsket å treffes der. Kun ett intervju var utenfor skolens område, og det intervjuet befant seg på et bibliotek. Skolene stilte i alle tilfellene opp med rom til disposisjon.

Intervjuene ble utført på grupperom og kontorer på skolen, og det ene på byens bibliotek. Intervjuene som ble gjennomført på skolen kan ha blitt påvirket at vi var nettopp på skolen. Før selve intervjuet startet pratet vi litt løst om "vær og vind", før informanten ble informert om prosjektets hensikt. Informantene ble informert om at undersøkelsen er frivillig, og at de kan trekke seg når de vil underveis i intervju og underveis i prosjektet. Videre informerte jeg informantene om anonymisering, og at det var kun jeg av årets intervjuere som visste hvem personene bak intervjuene jeg gjennomførte var. Deretter ble informantene spurt om det var greit at jeg brukte lydopptaker, og de ble forklart hensikten med dette. Jeg ventet med alt av samtykkeskjemaer og oppdatering på personalia til etter intervjuet. Det fordi at slikt fort kan føre til at det blir en mer ansent og alvorlig stemning som kunne vært uheldig for utfallet av samtalen vi hadde foran oss.

I forkant hadde jeg kjøpt inn brus og litt snacks til å spise underveis i intervjuet. Dette for å forsøke og myke opp stemningen, og vise takknemlighet for at ungdommene stiller opp

og gir oss verdifulle historier. Vi startet samtalen med å snakke om enkle ting som opptok informantene. Åpningsspørsmålet var «*Hva driver du med for tida?*». Ut ifra dette kunne ungdommene selv velge hva de ville fortelle om. De fleste fortalte om hva de gjør på fritiden. På den måten, ved å snakke om lette temaer, forsøkte jeg å bygge opp en relasjon ved at jeg engasjert fulgte opp deres historier og var interessert i å høre mer om hva som opptok dem. Jeg inntok en uvitende posisjon om deres interesser, slik at de kunne få lære meg om det som opptok de av fritidsinteresser, musikk, hvor de bor og så videre. Tanken og ønsket bak det var at informantene skulle få en følelse av å belære oss om det som opptok dem, og at vi var ivrige lærlinger som ønsket mer kunnskap om akkurat deres interesser. Videre kunne vi så våge oss inn på eventuelt vanskelige temaer. Ettersom samtalen gikk ble det naturlig å bevege seg over mot noen av de andre temaene i intervjuguiden.

2.6 Etterarbeid

Her vil jeg gå inn på prosessen med etterarbeidet med transkribering og analyse.

2.6.1 Transkribering og analyse

Intervjuene ble, etter godkjenning fra informantene, tatt opp på båndopptaker. Videre ble intervjuene transkribert i programmet Nvivo. Alle intervjuene og erindringsnotatene i prosjektet ble til slutt samlet i programmet. Intervjuene ble skrevet så tett opp til det som var mulig å høre. Følelsesuttrykk som kom under samtalen, som for eksempel kremting og latter eller steder der informanten ble stille og var usikker, ble skrevet i parentes.

Etter at transkriberingen var ferdig ble materialet kodet. Vi kodet alle våre egne intervjuer med kodene som var bestemt på forhånd. Alle studentene skulle bruke de samme kodene, og på den måten ble materialet oversiktlig og fikk en viss struktur. Mitt kodeord var «fysisk aktivitet». Kodeordet ønsket jeg fordi jeg var ute etter å høre ungdommenes historier rundt deres forhold til fritidsinteresser, og spesielt idrett. Jeg hadde ikke en klar problemstilling før jeg startet å intervjuer, men jeg hadde et tema, som var ungdoms fritidsinteresser og deltakelse i idrett. Ut ifra hva ungdommenes historier fortalte begynte jeg å se etter sammenhenger og om det var noe spesielt som utpekte seg.

Ved å søke i kodene gikk jeg inn i det transkriberte materialet og søkte i kodeordene for å finne ut av hva ungdommene fortalte om deres fritidsinteresser og idrettsdeltakelse. Ved å søke i materialet fant jeg tre historier som var tett knyttet opp til idrett. Jeg ble også nysgjerrig på hvordan andre fritidsinteresser kan være med på å påvirke skoledeltakelse, og

jeg valgte derfor to informanter som har andre fritidsinteresser enn idrett. Det for å kunne se hva som er spesielt med idrett, men også for å finne ut av hva vi kan si mer generelt. I min analyse har jeg valgt en personsentrert tilnærming. I følge Thagaard (2013, s. 157) handler det om at vi har personer i tankene når vi utfører analysen. En slik analyse retter oppmerksomheten mot personer og skal bidra til å fremheve et helhetlig bilde. I analysen har jeg trukket inn flere informanter og presenterer ulike aspekter i deres fortellinger, for å gå bakenfor fortellingen og forsøke å forstå de ulike fortellingene om idrett og fritidsinteresser i mitt materiale. Videre vil jeg nå gå inn på etiske utfordringer knyttet til dette prosjektet.

2.7 Etiske utfordringer

I møtet med informantene i dette prosjektet måtte jeg være oppmerksom på at de jeg intervjuet kunne befinne seg i sårbare posisjoner. Dette fikk jeg erfare i et intervju med Anders, da han fikk spørsmål om hvordan han hadde hatt det da han gikk på ungdomskolen. Han svarer dette: *"Hvordan det var på ungdomskolen? Nei. Vet ikke jeg, det var ikke, det var liksom, nei. Det var ikke så gøy"*. Intervjuer spør om han kan si litt mer. Han fortsetter: *"Nei, pøøh. Hva skal jeg si? Mobbing"*. Anders har opplevd mobbing og har på bakgrunn av det hatt en tung og vanskelig tid på ungdomsskolen. Dette eksemplet fører oss inn på en av de etiske retningslinjene som handler om konsekvenser av å delta i et forskningsprosjekt (NESH, 2006). Her beveger intervjuer seg inn på et tema som kan være sårt og vanskelig for informanten å snakke om. For å ivareta informanten skal den utsettes for minst mulig belastning og skade. Å tolke og forsøke å forstå ungdommens signaler og kroppsspråk var derfor sentralt. For å opprettholde de etiske retningslinjene måtte vi ta hensyn til ungdommenes grenser for hva som var greit å fortelle og ikke. Vi strebet samtidig etter å legge oss på et nivå i språk som ungdommene forstod, for å forsøke å utjevne forskjellene mellom intervjuer og informant.

Prosjektet er styrt og omfattes av de etiske retningslinjene som skal styre samfunnsvitenskapelig forskning, og som til en hver tid skal sikre at virksomheten er moralsk ansvarlig (NESH, 2006). Informert samtykke hører til under disse retningslinjene. Informert samtykke betyr at informantene informeres om undersøkelsens overordnede mål og hovedtrekk, så vel som fordeler eller risikoer ved å delta i undersøkelsen (Kvale & Brinkmann, 2012, s. 88). Det var laget samtykkeskjemaer som ble informert om før samtalen og skrevet under da vi var ferdige med intervjuingen. Før samtalen ble informantene på nytt informert om prosjektet, og de fikk mulighet til å spørre dersom de ikke husket hva det egentlig handlet om. Mange hadde oversikt over hva prosjektet handlet

om da de hadde fått en god gjennomgang første gang de ble intervjuet. Før vi startet gikk vi raskt igjennom hvilke temaer som vi ønsket å komme innom underveis i samtalen. Informanten ble også spurt om det var greit at det ble brukt lydopptaker, og fikk informasjon om hvorfor det var hensiktsmessig. Deretter snakket vi med informanten om hva samtalen vi skulle ha ville brukes til, og at de når som helst kunne trekke seg fra prosjektet, og at all deltakelse var frivillig.

Videre er det i en forskningsprosess tydelig at forsker og informant innehar to forskjellige roller. Den ene kan sies å sitte som ekspert på forskningstematikken, mens informanten kan bli sett på og oppfatte seg selv som amatør i situasjonen. Dette spennet mellom å være den vitende kontra den uvitende kan føre til flere utfordringer i forskningsprosessen, som for eksempel språk, konflikter mellom forklaringer, dårlig kommunikativ relasjon mellom forsker og informant (Grimen, 2004, s. 308). Dette handler om at forskeren sitter med mer informasjon og bredere kunnskap om prosessen. Ungdommene som blir intervjuet er ungdommer som mestrer skolen, men det er også ungdommer som kan falle ut av skolen og stå i fare for å havne på utsiden av samfunnet. I samtaler med ungdom som går på linjer med høyt fravær har det derfor vært sentralt å ha fokus på maktforskjellen som eksisterer mellom informant og forsker. Og metoden er nettopp et forsøk på å utjevne denne forskjellen fordi vi ved bruk av en slik metode forsøker å gi makten til informanten. Det er tenkt ved at forskeren er den "uvitende" der informanten har full kontroll og er den "vitende" om egen livssituasjon. På den måten vil man forsøke så langt det lar seg gjøre å utjevne det asymmetriske forholdet mellom forsker og informant. Nettopp ved å la informanten være "kongen" i situasjonen, ved å la dem styre samtalen med historiene sine (Moshuus, 2007, s. 202).

Til slutt var ungdommenes anonymitet i fokus. Flere av informantene spurte om noen fikk vite hva de kom til å si, og de ble da informert om at det var kun den de snakket med som visste hvem informantene var. Ved å bekrefte dette opplevde jeg informantene som mer trygge. Ved å gi informantene fiktive navn på dokumenter og transkriberinger opprettholdt vi deres anonymitet. Flere steder i avhandlingen har jeg utelatt informasjon om informantene fordi det kan være en mulighet at noen kan kjenne igjen informanten og avsløre dens identitet. Til slutt i kapitlet vil jeg se på metoden og gjennomføringen av intervjuer med et kritisk blikk.

2.8 Metode og gjennomføring med et kritisk blikk

Ustrukturert intervjuing krever stadig at beslutninger fattes på stedet mens intervjuet pågår. Det krever i følge Kvale og Brinkmann (2012, s. 35) et høyt ferdighetsnivå hos intervjueren som må kunne mye om temaet og vite hvilke metodiske muligheter som finnes. Å intervjuer ustrukturert ble derfor utfordrende, da vi ikke hadde intervjuet på denne måten før. En slik intervjuemetode krever full tilstedeværelse for å være i stand til å følge opp det informantene forteller. Når spørsmålene ikke er fastlagt på forhånd må man som intervjuer hele tiden tilpasse og formulere nye spørsmål ut ifra informasjonen man nettopp fikk. Da vi studentene ikke hadde gjennomført slike intervjuer før, annet enn på prøveintervjuene, kunne det skje feilgrep som førte til at informantene holdt igjen informasjon, og at vi lukket samtalen. Dersom vi hadde hatt bedre trening kunne det vært unngått, eller feilene redusert.

Videre var det en utfordring å få informantene til å stille opp på ny samtale. Flere av informantene jeg fikk tildelt gikk på skole i fjor og i år. Forskjellen var at i fjor fikk de fri fra skolen for å delta i prosjektet, det gjorde de ikke nå. Derfor ble det krevende å få overbevist informantene om hvorfor de skulle bruke fritiden sin på å snakke med oss. Noen av informantene stilte til nytt intervju etter skoletid, mens for andre var det et krav om å bli intervjuet i skoletiden. Vi fikk til slutt til avtaler med skolene, slik at informantene ikke fikk fravær da de snakket med oss. Videre var noen av informantene skeptiske til å svare da jeg ringte fordi de ikke kjente nummeret mitt. Etter et par forsøk sendte jeg tekstmelding og fortalte hva jeg lurte på og hvem jeg var. Da ringte samtlige informanter opp igjen, og ville gjerne treffe meg for en samtale.

En annen utfordring jeg erfarte som problematisk var at det var vanskelig å unngå og stille ledende spørsmål. Kanskje hadde det ikke like stor betydning som jeg tenkte, da jeg merket at ungdommene til stadighet svarte slik de trodde jeg ønsket, og ikke nødvendigvis slik de tenkte selv. Dette kom spesielt fram i samtalen med Jostein der han forteller at han trenger hjelp av foreldrene sine for å komme seg opp og på skolen om morgenen. Jeg spurte så hva han tenkte om det. Da svarte han «*Det er jo dumt da*». Kanskje mente han det, men kanskje tenkte han også at jeg synes det var dumt. Han visste at jeg hadde gått på skole i mange år, og det stemte vel også at jeg tenkte at det var dumt. Flere ganger i samtalen forsøkte jeg å stille åpne spørsmål, men ofte ble ungdommene sittende og vente til jeg presiserte nærmere akkurat hva jeg ønsket svar på. Da dette skulle omformuleres med en gang hendte det at jeg gikk i fella og stilte mer ledende spørsmål enn først tenkt. På slutten av intervjuene skulle jeg spørre informantene om hvordan det var å snakke med meg. Jeg startet med å

stille et åpent spørsmål som «*Hvordan var det å snakke med meg?*». Flere av informantene svarte da «*Det var greit*». Det var da jeg gikk i fella og svarte «*Ja, så det var greit?*». Underveis i samtalen hendte det også at jeg sa ting som lukket hele samtaleemnet. Det var utsagn som virket avsluttende, konkluderende eller at jeg ikke ønsket å høre mer. Samtidig kan man stille spørsmål til om ungdommene ville fortsette og snakke, hvis jeg ikke ga de min mening, eller at jeg konkluderte. Videre opplevde jeg samtidig at mine bekræftelser kunne virke støttende for informanten, og virke som at jeg var oppriktig interessert i det de fortalte. Jeg forsøkte så godt det lot seg gjøre å tolke situasjonen og informanten. Det for å prøve og komme med passende kommentarer ut i fra hva som ble sagt og hva slags informant jeg snakket med. Vår manglende erfaring kan ha vært en svakhet ved bruk av denne ustrukturerte metoden. Videre kan alderen vår ha vært en styrke, og en svakhet. Slik jeg opplevde det styrket alderen min intervjusituasjonen ved at jeg lettere kom i kontakt med ungdommene. Jeg var ikke så langt unna dem i språk og formuleringer, og noen av dem snakket til meg som om jeg sikkert forsto dere situasjon. Samtidig opplevde jeg spesielt i ett intervju at informanten var kritisk til å åpne seg, da jeg bare er noen år eldre og var kjent i det aktuelle området. Selv om det var litt kronglete å få til metoden i de første intervjuene følte jeg en rask positiv utvikling. Jeg startet å transkribere første intervju samme dag som jeg hadde gjennomført det, og det lærte jeg mye av, og det gjorde meg mer i stand til å forsøke å unngå de samme feilene som jeg gjorde i første intervju. Rekkefølgen på informantene var heller ikke tilfeldig. Min første informant var en jente som var skoleflink og hadde lite bekymringer, og var derfor en god start med tanke på både metode og håndtering av intervjusituasjonen.

En annen utfordring var at jeg ikke hadde intervjuet alle informantene jeg brukte i min analyse. Metoden lager rom for mange veier og muligheter. Selv om vi alle brukte den samme intervjuguiden, var det muligheter til å gå nærmere inn på temaer som opptok den enkelte intervjuer. Samtidig er det også slik at det ikke er alle informanter som har historier som er relevante for alle i prosjektet. Allikevel kan vi si at det kan ha ført til at informasjon som jeg ser på som svært relevant ikke ses på som like relevant av en annen intervjuer, på den måten kan jeg ha gått glipp av verdifull informasjon som jeg kunne hatt nytte av. I forsøk på å få tak i mest mulig informasjon om hvert intervju har jeg grundig tatt for meg erindringsnotatene som ble skrevet etter hvert intervju, samt snakket med intervjueren som gjennomførte de aktuelle intervjuene.

Til slutt opplevde jeg det av og til som en utfordring å komme i posisjon til å få informantens historier. Dette kan ha handlet om at vi ikke hadde opparbeidet en god relasjon til informanten i forkant, og at vi egentlig var fremmede mennesker for hverandre.

”Den personlige kontakten som utvikler i intervjusituasjonen er i seg selv et metodisk poeng” (Thagaard, 2013, s. 113). Utvikling av tillit og troverdighet i løpet av intervjuet gir grunnlag for at informanten kan åpne seg og fortelle om sine erfaringer. Thagaard (2013, s. 88) hevder at det derfor er viktig at forskeren reflekterer over relasjonen til informantene, og vurderer hvilken betydning disse relasjonene kan ha for informasjonen forskeren får.

2.9 Oppsummering

I følge Grønmo (2012, s. 27) skal valg av metode samsvare med det man ønsker å undersøke. Etter en gjennomgang av metoden som ble benyttet i prosjektet er derfor et vesentlig spørsmål: hvordan egner metoden seg til å svare på min problemstilling? Prosjektet har hatt ungdommenes historier i fokus, og målet har vært at ungdommene skal styre samtalene. Som metoden ønsker har jeg forsøkt å holde meg nær empirien ved å studere ungdommenes fortellinger, og forsøkt at fortellingene skulle være grunnlaget for hva jeg videre gikk inn på. Hva forteller ungdommene om idrett? Og hvilke erfaringer har de når det snakkes om forholdet mellom idrett og skole? Hvordan plasserer de disse ”aktivitetene”? Med bruk av metode som har i fokus å se på ungdommenes fortellinger om sin historie og sitt liv, kan det analyseres hvordan ungdommene snakker om idrett, arenaer og kontekster knyttet til idretten. På den måten kan jeg forsøke å se de like historiene i sammenheng, og se hva som skiller seg ut i idrettsfortellingene, samt se hva vi kan si mer generelt om unges fritidsinteresser.

3 Vinnere i idrett?

3.1 Presentasjon av informanter

Prosjektet er et longitudinelt prosjekt som har som mål å skulle vare i ti år, og som nå er inne i sitt andre år siden oppstart. Alle informantene jeg har med i min undersøkelse har derfor blitt intervjuet to ganger. Her skal vi se på informanter som på ulikt vis er opptatt av idrett og hvordan deres fortellinger om deres idrettsdeltakelse kan ses i sammenheng med det de forteller oss om sin skoledeltakelse over de to årene undersøkelsen har pågått. Har interessen for skole endret seg? Har de blitt mer interessert, mindre interessert eller interessen den samme? Det som også kan være sentralt er å se på hvilke betydning motivasjon for idrett kan ha for motivasjon for skole. Altså er jeg ute etter å bruke det som kommer fram på de to undersøkelsestidspunktene til å se etter hva som virker å være stabilt i informantenes fortellinger fra første til andre år med intervjuer, samtidig som jeg vil være opptatt av å se etter hva som har endret seg. Kan vi oppdage noen felles mønstre som kan hjelpe oss til å fortelle noe om ungdom generelt? Eller kanskje vi oppdager noen felles mønstre mellom de ulike informantenes historier som kan hjelpe oss til å si noe mer spesielt om hvordan idrett og skole spiller sammen på positivt og negativt vis for unge som går på videregående skole, og som har gjort sine studievalg på linjer hvor risikoen for skoleavbrudd er veldig stor? Odin, Christoffer og Ola er opptatt av idrett og legger stor mening i det de holder på med. Hvilke trekk er like eller skiller seg fra Sondre og Jostein sine fortellinger om deres fritidsinteresser? I det som følger vil jeg presentere fem informant historier med vekt på det de forteller om idrett. Jeg har tatt med to andre informantfortellinger som ikke handler om idrett, men som handler om andre fritidsinteresser for å gjøre det lettere å se hvordan fortellinger om idrett skiller seg ut. I den første informantfortellingen møter vi Odin som har en stor lidenskap for fotball, og som liker seg på skolen. Han deler denne interessen for fotball med både familie og venner, og sier samtidig at det hjelper han med skolearbeidet. I neste fortelling møter vi Christoffer som er opptatt av BMX. Christoffer er med i et sykkelmiljø og deler interessen med flere venner. Samtidig ser det ut til at interessen for å gjøre det bra på skolen har tatt litt over for interessen for BMX slik han forteller i andre intervju. Videre i det tredje intervjuet møter vi Ola som elsker snowboard. Han er veldig motivert for idretten, men kanskje ikke like motivert for skolearbeid. I de to neste informantfortellingene møter vi to gutter som interesserer seg for noe annet enn idrett. Sondre forteller om sitt engasjement i en frivillig organisasjon. Han er stolt over å være medlem og forteller at de fleste vennene

hans også er medlem der. Videre er skolesituasjonen til Sondre uklar, og det er usikkert om han vil fullføre den videregående opplæringen. Til slutt presenterer jeg Jostein. Jostein har en litt annerledes fritidsinteresse enn de fire andre, hans interesse er hasjrøyking. Denne interessen deler han med flere venner. Jostein sliter med å finne motivasjon for skolen og har ingen klare mål eller ønsker for hvordan han ser for seg fremtiden. Fortellingene til Sondre og Jostein er tatt med for å skape et litt bredere lerret som kan gjøre det lettere å se hvordan fortellingene om idrett spiller seg ut i unges oppveksthistorier i kontrast til fortellinger om helt andre fritidsinteresser.

3.1.1 Odin – ”Ja, altså, fotball er jo en religion i min familie”

Odin er en gutt som liker fotball, og som trives på skolen. Han forteller mye positivt om tidligere skoleerfaringer og sier han har hatt det kjempefint opp igjennom på skolen. Foreldrene bor sammen og er også veldig interessert i fotball. De fleste vennene til Odin går på idrettslinjen, men selv valgte han TIPP. Han sier *Jeg liker å ta egne valg. Jeg er mer en... Hva skal jeg si, en selvbestemt person*”. Odin er fornøyd med valg av studieretning, og ønsker seg jobb i nordsjøen når han er ferdig utdannet.

I: Mhm. Men åssen er det du trives på sør, avdelings sør nå på yrkesfag?

O: Eeh. Jeg trives eeh.. Ganske bra. Altså jeg har jo fått klassekamerater selvfølgelig. Ikke folk jeg henger på med i fritida, men. Men det går. Det er mulig å prate med de på skolen i hvert fall.

I: Ja.

O: Og eeh. Også har jeg fått mye bedre karakterer.

I: Mhm.

O: Sånn skolemessig så er det mye bedre. Også blir jeg mer. Hva skal jeg si? Eeh. oppegående da. Eller jeg føler meg mer oppegående når jeg får bedre karakterer på skolen. Og da. Det hjelper veldig med eehm.. (ler) Ja, jeg veit ikke hva det hjelper med egentlig. Jeg bare føler meg bedre når jeg får bedre karakterer.

I: Mhm. Ja men du har følt deg dårlig da, tidligere eller?

O: Nei ikke dårlig. Men det er mer at jeg har driti i det da.

Ut i fra det Odin forteller virker det som at han trives på skolen, og at gode karakterer også gir han mer motivasjon og pågangsmot. Stammer dette pågangsmotet fra idrett? Odin virker som en pålitelig gutt med konkrete krav til hva han forventer av seg selv

skolemessig. Odin er en aktiv gutt og hans lidenskap for fotball kommer tydelig frem i begge intervjuene. Han forteller om en aktiv hverdag og at han kommer fra en aktiv familie, der alle interesserer seg spesielt for fotball. «Fotball er jo en religion i min familie».

I: Jeg er litt interessert i å høre litt om hvem du er? Ja kan du fortelle, er det noe spesielt du brenner for i livet ditt?

O: Ja, altså, fotball er jo en religion i min familie.

I: Oy.

O: Alle, alle driver med fotball i familien. Søstera mi er jo Olympia fan og mamma er jo Tottenham fan og pappa er City fan og jeg er United fan da.

I: Å så du er...

O: United fan, såå det er...(smiler)

I: Ja så dere har egne lag som dere heier på? (Smiler og ler)

O: Ja, så det har vært en stor del av livet mitt, siden jeg kunne gå.

Som Odin forteller er fotball en religion i hans familie. På bakgrunn av det kan det se ut som at fotball er noe som står veldig sterkt og sentralt som interesse for hele familien. Det ser ut til at familien brenner for samme interesse og at det er en stor del av deres liv. Familiens, og kanskje spesielt foreldrenes interesse for fotball, kan ha vært avgjørende for Odins interesse for fotball. Det kan tenkes at familien, på grunn av sin felles interesse, har vært aktive rundt Odins deltakelse i et idrettslag, og at det har vært et felles møtested. Som religion skaper også fotball, eller annen idrett, også en identitet. Og det handler om et sterkt forhold og tilhørighet i et felleskap. Er det dette Odin referer til? Videre forteller Odin om hvordan han bruker sin fotballinteresse til å konsentrere seg om skolearbeidet:

O: Såå det hjelper meg veldig og konsentrere meg da. Når jeg sitter og øver på prøve så er det ofte at jeg går ut og trikser litt og så kommer svara bare plutselig.

I: Oy.

O: For det atte da slapper jeg litt mere av. Det er jeg ikke såå. Da tenker jeg ikke så mye på annet enn å bare gjøre det jeg liker liksom.

I: Så det er en sånn fin avledning det da?

O: Mm

Her får vi en fortelling hvor koblingen mellom idrett og skole er svært tydelig. Odin må ut å trikse med ball for å finne svarene på prøven han sliter med. Ut i fra det Odin forteller

virker det som om han bruker interessen sin for å nå lengre på skolen. Dette virker som hans måte å ta en pause, samtidig som han bearbeider det han tar inn av læring. I intervjuene med Odin ser det ut som om interessen for fotball har vært langvarig og stabil. Ut i fra hva han forteller kan vi anta at familien følger godt med på det som er hans største lidenskap. Kan det tenkes at Odin bruker interessen sin som en metode for å motivere seg for skolearbeid? Og at han ved å dyrke interessen sin nettopp får mer energi og overskudd til å delta i skolen? Odin er en gutt med en brennende interesse for fotball. Interessen deler han med venner og i familien hans er fotball religionen. Odin er positiv til skolen og forteller at han jobber hardt slik at han får lærlingplass. Odin ser ut til å lykke både i idrett og på skolen.

3.1.2 Christoffer – ”Og så får du en god mestringsfølelse også, når du får det til”

Christoffer er en gutt som på intervjutidspunktene går en yrkesfaglig linje. I det første intervjuet er Christoffer svært opptatt av at «*Det viktigste er å gjøre noe du har lyst til*». Denne holdningen kan vi se ligger til grunn for fortellingene hans både i det første og det andre intervjuet. I samtalene med Christoffer har begge intervjuerne fått inntrykk av en glad og sprudlende gutt som elsker ekstremsport, og spesielt BMX. Han er opptatt av miljøet rundt sporten, og beskriver det som sosialt og inkluderende. Videre sier han at dette er «*greia mi*», kanskje kan vi si at han ser på sporten som en del av hans identitet.

C: Jeg har lært ganske mye. Mm. Det er jo veldig omfattende, du blir jo aldri ferdig på en måte, du former jo deg selv hele veien. Så det er jo de grensene du setter selv som bestemmer hvor langt du skal komme.

I: Ja, for du kan bestandig finne et større hopp, eller..

C: Du blir aldri ferdig. Det er sånn du kan holde på med hele livet, og bare fortsette liksom.

I: Ser du for deg at du vil fortsette med dette her?

C: Ja, så lenge kroppen er i stand til det. Men jeg tror aldri jeg kommer til å slutte ordentlig, jeg vil alltid ha en sykkel å sykle på liksom. Som jeg kan trikse litt med og sånne ting.

I: Er det sånn at du kunne tenkt å drive med noe annet også som er ekstremt eller? Liker du veldig godt å få dette her..?

C: Jeg liker veldig godt å holde på med det, men jeg kan godt tenke meg å gjøre alt mulig

annet ekstrem sport og men... Jeg har på en måte ikke midlene til å få til alt da. Jeg begynte jo med det her, og syntes det var veldig gøy, og synes forstøtt det er utrolig gøy. Det er det jeg har holdt på med, og det jeg kommer til å fortsette med på en måte, for det er greia mi. Men jeg er jo åpen for å prøve andre ting, og gjøre andre ting og, men jeg har ikke midlene til det når det ikke er så lett å komme seg fram og tilbake til de tingene da.

I: Nei.

Christoffer virker som en gutt som liker å dytte litt på egne grenser. Slik han forteller ser det ut til at han hele tiden ønsker å se hvor langt han kan komme, spesielt innenfor BMX. Hans entusiasme rundt fortellingene om BMX sier litt om hans brennende opptatthet rundt idretten. Det kan for meg se ut som han opplever stor grad av mestring innenfor idretten og at dette driver han videre på flere plan. Han forteller at ” *det er jo de grensene du setter selv som bestemmer hvor langt du skal komme*”. Altså kan det tenkes at Christoffer stadig dytter på egne grenser for å nå lengst mulig i idretten. Dytter han på egne grenser for å bli bedre på skolen også? Videre snakker han fortsatt om BMX i det andre intervjuet, men det virker som om skolen har tatt mer av hans tid og oppmerksomhet. Christoffer er positiv til idretten og han er positiv til fremtiden. Han har klare planer og tanker på hva han vil gjøre senere i livet. Han sier selv han vil gjøre det bra, og at han på en måte bruker konkurranseinstinktet for å nå kravene sine.

I: Åja, okey, men nå da? Er det annerledes...

C: Nå leser jeg fra jeg kommer hjem til jeg legger meg flere dager i uka så.

I: Åja, så nå er det full innsats?

C: Mhm

I: Mhm, har det noe med?

C: Jeg skal ha lærlingplass! Så (ler litt).

I: (ler). Ja, det var det jeg tenkte jeg skulle spørre om har det noe med å få lærlingplass å gjøre?

C: Jaja, altså for meg så er det ikke et tema å gjøre det dårlig.

I: Nei det er ikke det?

C: Egentlig. Sånn sett, for jeg skal gjøre det bra!

I: Ja, hvor tror du det kommer fra, liksom det å skulle gjøre det bra? Har du tenkt noe på det?

C: Tja, det blir liksom konkurranse instinkt på en måte da. Jeg vil gjøre det bra rett og slett.

I: Ja.

C: Men det henger vel litt i sammen med at jeg syntes det er moro å da.

Slik Christoffer forteller virker det som om han har omprioritert litt på sin fritid. Før gikk mesteparten av tiden til BMX, mens den nå går til skole. Det kan se ut til at han er blitt bevisst rundt dette med skole og utdanning, og at han derfor har lyst til å gjøre alt han kan for å få fagbrev og lærlingplass. Christoffer er som tidligere nevnt målbevisst og har konkrete planer på hvordan han skal nå målene han har satt seg. Kan det ha seg slik at gleden og mestringsfølelsen idretten gir også gir motivasjon på andre plan i livet hans? Kanskje overfører han sitt vinnerinstinkt fra BMX til skolen? Gjennom konkurranse får de fleste idrettsutøvere et konkurranseinstinkt som handler om å ville vinne. Og at man er avhengig av vilje og pågangsmot for å lykkes. Stammer dette pågangsmotet fra idretten? Som Odin er også Christoffer svært opptatt av idretten sin. Han forteller også om en interesse som han deler med vennene sine. Christoffer forteller også at faren er interessert i aktivitet, men at de for det meste jogger sammen. Som Odin er også Christoffer opptatt av å lykkes på skolen for å få lærlingplass. Christoffer har trappet litt ned på idretten i andre intervju, og forteller at det er for å få mer tid til skole. Både Odin og Christoffer lykkes både i idrett og skole.

3.1.3 Ola – "Det her er livet"

Ola er en aktiv gutt som elsker snowboard. Begge intervjuene som er gjennomført med Ola bærer tydelig preg av at snowboard er lidenskapen i livet hans. Selv sier han det er en livsstil. Videre kaller han seg selv for en «*snowboarder*», noe som kanskje sier at dette er en referansegruppe han identifiserer seg med. Ola går nå andre året på videregående, og sier i intervjuene at han trives med valget. Til forskjell fra de andre informantene jeg har valgt ut til undersøkelsen er ikke Ola særlig glad i skolen. Selv sier han at han ikke er så flink. Han sier det på denne måten:

A: Ja det var egentlig det. Jeg har aldri likt skolen.

I: Du har aldri likt skolen?

O: Nei, siden jeg begynte i første klasse barneskolen ah...

I: (ler)

O: Skolen har aldri vært noe for meg ass!

I: Har det ikke det?

O: Nei det har bare ah.. Gørr.

I: Hva var det som var så gørr med det da?

O: Nei, jobbe og.. Nei, jeg bare er ikke flink liksom.

Når intervjuer spør Ola om skolen sier Ola at han aldri har likt skolen. Ola forteller at skolen ikke er noe for han, men at han må gjøre det. Det kan tenkes at han har denne innstillingen fordi han vet hvor viktig skole og utdanning er, eller fordi han har et ønske om å fullføre slik at han får en utdanning. Videre kan det se ut som at hans forhold til skolen ikke er så anstrengt, selv om at han selv hevder at han opplever liten grad av mestring der. Samtidig forteller han at han stadig får skryt av at han er god i engelsk og forklarer sine kunnskaper i faget på denne måten:

Jeg spiller nesten ikke, så jeg sitter veldig mye og ser på snowboardfilmer, og det er ikke tekst der, så jeg sitter bare og hører engelsk, engelsk, engelsk hele tida. Og jeg skjønner jo alt de sier og det er liksom.. Så da sitter det da.

Her kommer det frem at Ola har skolesterke sider også. Han er til og med kjent for å være god i engelsk. Han får deretter spørsmål om han har jobbet mye med skolen, siden han syntes det er vanskelig.

I: Skole har alltid vært litt vanskelig. Men har du jobba mye med skolen da?

O: Ja. Det er vel sånn når de kommer. Når det plutselig kommer til matte, så er det ett eller annet som sier i meg at "nei drit i det liksom du gir opp" skjønner? Jeg veit ikke. Det er ikke noe jeg kan gjøre noe med, eller det er jo sikkert det. Men liksom sånn. Ikke. Ikke selv. Det bare blir sånn "Ah, nei det har går ikke liksom". Når du først kommer til det punktet der "nei men nå skjønner ikke jeg det her" så er det bare å drite i.

I: Men åssen er det fram til det punktet du ikke skjønner noe, er det greit da?

O: Nei, greit ja (snakker lavt). Når jeg skjønner det så.

I: Da er det greit?

O: Ja, det funker jo da. Sånn som de fleste fag, når du skjønner det så er det jo greit nok.

I: Ja.

O: Men ja.. Det er så kjedelig.

Her forteller Ola om noe han egentlig ikke liker, men at han «må gjennom det». Det kan se ut til at Ola ikke liker skolen så godt, men at han bare har bestemt seg for at det er noe han må. Han forteller at han syntes det av og til er vanskelig, og han forteller at han syntes det er kjedelig. Hva kan det bety? Er det vanskelig eller kjedelig, eller begge deler? Videre ser

vi at Ola har en genuin interesse for snowboard, og at snowboard gjør han motivert. Her kan det tenkes at snowboard har en overføringsverdi til skolen: Motivert for snowboard - motivert for skole? Han forteller om en følelse av frihet, glede og en følelse av at «*det her er livet*».

I: Hva er du.. Hva er det snowboard liksom gjør med deg da, og.. Får det deg til å føle deg fri eller hva er det?

O: Det er på en måte at jeg føler det er liksom.. Jeg glemmer alt annet da. Om jeg har skolearbeid eller at jeg egentlig.. Hvis jeg sitter på skolen eller sliter med et eller annet.. Men så er det bare sånn.. Det er liksom bare det å kjøre snowboard, det er bare.. Jeg tenker på det hele tida. Jeg vet ikke, det får meg til å være glad da. Og når jeg lærer meg noe nytt og bare har snø og, prøver noe nytt og liksom finner er bra sted å kjøre sånn street da, liksom i gata, så er det liksom.. Det er, jeg vet ikke jeg, en bra følelse. For meg blir det sånn lykkeliggreier, "det her er livet" liksom. Jeg kunne godt levd av å kjøre snowboard hvis jeg kunne det liksom.

Når intervjuer spør Ola om hva snowboard gjør med han, sier han at han glemmer alt annet, og at han får en følelse av og være glad og fri. Han skulle gjerne levd av å kjøre snowboard. Hva gjør denne idretten med Ola og hans skoledeltakelse? For meg kan det se ut til at snowboard er alt for Ola, og at det spiller en stor rolle for hans identitet. Dette har han felles med Odin og Christoffer, idretten betyr mye. Samtidig uttrykker Ola et annet forhold til skolen enn det Odin og Christoffer gjør, da han forteller at han ikke liker skolen. Allikevel kan vi se at Ola, som Odin og Christoffer, er vinner i idrett og på skolen. Vinner i skolen fordi går på en yrkesfaglig linje hvor det er mye frafall og hvor vi får historier om skolearbeidet tett vevd sammen med hans opplevelser på snowboardbrettet. Hvor forskjellig er egentlig Ola fra Odin og Christoffer? Som Odin og Christoffer har Ola stort engasjement for idrett, at han kjører snowboard sammen med venner, han har en engasjert far som kjører til snowboardarenaene, han forteller om gode engelskkunnskaper og en stor lykkefølelse knyttet til det å kjøre snowboard. Og han forteller om en vilje til å fullføre skolen, om hvordan han overvinner skoleslitet gjennom å forestille seg snowboardturer. Det kan for alle guttene se ut som at idrett gir et push til skoleinnsats gjennom idrettens interesse, engasjerte foreldre og venner. Alle har de et driv som tilsier at de vil gjennomføre. Og drivet kan kanskje ses i sammenheng med drivet for å bli god i idrett? Alle er de vinnere i den forstand at de ser ut til å fullføre videregående selv om de går på linjer der mange sliter på skolen.

3.1.4 Sondre – ”Ja, jeg er veldig engasjert”

Fortellingen til Sondre er tatt med for å skape et litt bredere lerret som kan gjøre det lettere å se hvordan fortellingene om idrett spiller seg ut i unges oppveksthistorier i kontrast til fortellinger om helt andre fritidsinteresser. Sondre er en gutt som er svært engasjert i en frivillig organisasjon der han bruker store deler av fritiden sin. I intervjuene med Sondre virker det som om hans interesse for organisasjonen har vokst fra i fjor til i år. I fjorårets intervju snakket han om hans deltakelse i organisasjonen og at han syntes det var gøy. I intervjuet som ble gjennomført i årets runde av prosjektet virker det som om deltakelsen har økt ved at han legger enda mer vekt på sin deltakelse og engasjement, og snakker varmt om organisasjonen.

S: Eh, det er en frivillig organisasjon, som holder til på (les: organisasjonens lokaler).

I: Ja.

S: Vi jobber med (Organisasjonens formål), et (Les: Organisasjonens formål) alternativ for ungdommen i Grenland. Vi tilbyr forskjellige arrangementer som discoteker, lanparty.

I: Mm

.S: Konserter og så videre.

I: Så kult.

S: Med mer.

I: Så der er du engasjert?

S: Ja, jeg er veldig engasjert.

Sondre forteller om hans engasjement i organisasjonen. Han tar selv initiativ til å snakke om hans deltakelse der, og ønsker å fortelle intervjuer om hva organisasjonen driver med. Ut i fra det vi ser og det at han gjerne vil prate om organisasjonen, virker Sondre stolt og fornøyd med det å delta der. Det kan se ut til at hans deltakelse gir han en følelse av ansvar, noe han ser ut til å like. Han forteller at han har flere venner som også er aktive i organisasjonen og at de er sammen også utenom organisasjonens arrangementer. Videre virker Sondre fornøyd med valg av studieretning på videregående. Hans største ønske er å få jobb i nordsjøen, men han har ingen stor tro på at det vil skje med det første på grunn av karakterer og for mye fravær. Han understreker at han ikke skulker, men at han har vært litt borte fra skolen på grunn av sykdom. Videre forteller han at skolen gjør han sliten, og at han flere ganger i uka føler seg utslitt.

S: Mhm, det tar litt lenger tid nå om vinteren hvor det er snø, og må nødt til å gå. Så... Prøver ikke å heh... Forsove meg eller komme litt sent. Det er litt vanskelig når jeg føler meg så utslitt etter å ha vært syk og skolen sliter meg veldig fort ut.

I: Den gjør det ja.

S: Mhm. Det er for eksempel noen dager jeg føler meg mer utslitt enn andre.

I: Det er det ja. Hva er grunnen til det?

S: Jeg vet ikke.. Ehm.. Bare er sånt som har skjedd.

I: Mhm du blir sliten av skolen?

S: Mhm.

I: Er du ofte sliten?

S: Ja, egentlig. Altså ikke hver dag i uka, men to tre dager kanskje. Som jeg føler meg helt utslitt.

Sondre sier at skolen sliter han ut. Han sier det er opptil flere dager i uken at han føler seg utslitt på grunn av skolen. Samtidig som Sondre sier at han blir utslitt av å være på skolen, sier han også at han aldri har trivdes bedre enn det han gjør nå. Da han blir spurt om venner forteller han at de fleste vennene hans er med i organisasjonen han er engasjert i. Det kan se ut som om Sondre har blitt mer engasjert i organisasjonen i forhold til det han var på det første stadiet i prosjektet, altså kan det se ut som hans engasjement er økende. Hva er felles for Sondre, Odin, Christoffer og Ola? Og hva er ulikt? Som guttene som er interessert i idrett forteller også Sondre at venner er sentralt i hans organisasjonsdeltakelse. Samtidig kan det se ut som at Odin, Christoffer og Ola har sin idrett som en slags felles interesse med foreldrene, noe som står i kontrast til Sondre og hans foreldre da vi ikke får inntrykk av at de er engasjert i hans deltakelse i organisasjonen. Sondre viser en stolthet knyttet til å være aktiv i organisasjonen, men ser ikke ut til å forbinde den med sin egen identitet på samme måte som Odin, Christoffer og Ola gjør med sin idrett. Har organisasjonsdeltakelsen noe å si for Sondres skoledeltakelse? Sondre forteller at han flere ganger i uken er sliten og at skolen gjør han utslitt. Han forteller om et ønske om lærlingplass, men i motsetning til Odin, Christoffer og Ola kan det virke som han ikke har samme drivkraften til å gjennomføre.

3.1.5 Jostein - «Alle holder på nå»

Fortellingen til Jostein er også tatt med for å skape et litt bredere lerret som kan gjøre det lettere å se hvordan fortellingene om idrett spiller seg ut i unges oppveksthistorier i

kontrast til fortellinger om helt andre fritidsinteresser. Jostein og hans venner har hasjrøyking som fritidsinteresse. Han forteller at det er hasjrøyking alle holder på med nå. Jostein har hatt en trøblete start på videregående. Da hans fritidsaktivitet er å røyke hasj har dette bydd på litt trøbbel skolemessig. Han forteller:

J: Hvorfor jeg droppa ut?

I: Ja.

J: Nei, for det første var det uinteressant og så blei jeg tatt på urinprøve så jeg blei nekta utplassering.

I: Kan du si det en gang til. (Utydelig tale).

J: Jeg ble tatt på urinprøve og ble nekta utplassering.

I: Okay, huff da. Det var leit da.

J: Men uansett om jeg hadde gått det året måtte jeg gått om igjen.

I: Ja...(Undrende).

J: For jeg mangla karakter i det.

I: Ja akkurat, skjønner. Men hva tenker du om det da nå som eller etter at det skjedde?

J: Nei...(Leter etter ord).

I: Kjipt?

J: Jo a, men e...Jeg visste jo at prøva kom så jeg la egentlig opp til det sjæl...(Eh, ler).

I: Ja sånn ja. Men la opp til det sjæl, hva tenker du, hvorfor gjorde du det da?

J: Nei, det er vanskelig å slutte med det.

I: Ja, kan du forklare litt om det, med hva?

J: Hasj.

Jostein har altså droppa ut av videregående tidligere fordi han ble nekta utplassering på grunn av rusmisbruk. Han sier selv at det er noe han selv har lagt opp til, da han visste at det ville bli tatt en prøve for å bekrefte eller avkreft misbruket. Her virker det som om han forsøker å legge skylda på seg selv, og at han burde visst bedre. Videre forteller han at han burde slutte å røyke hasj, men at det er vanskelig å slutte med det. Samtidig har ikke Jostein mange positive skoleerfaringer. Fra slutten av barneskolen har hans skoletid vært preget av krangling med lærere og en følelse av å ikke bli likt. Han forteller også at han ikke er motivert for skolearbeid, men at han forsøker «for å bli ferdig en gang».

I: Ja, stemmer. Mm. Ja. Hvordan har det vært på skolen opp igjennom syns du?

J: Nja, det har vel ikke, har vel ikke, jeg har ikke stor interesse for skole akkurat.

I: Nei. Det er ikke din interesse?

J: Nei, ikke helt.

I: Nei. Hvorfor ikke?

J: Nei, det vet jeg egentlig ik, nei si, nei, jeg er ikke helt sikker egentlig. Det begynte vel noe rundt 6.klasse tror jeg.

I: Med mer.

J: Så bare mista jeg interessen for det.

I: Mm. Synd du det er kjedelig?

J: Ja.

Her forteller Jostein at han siden 6.klasse ikke har hatt noe til overs for skolen. Han sier han har mista interessen og at det aller meste på skolen er kjedelig. Kanskje er den manglende interessen et tegn på mangel på mestring? Videre forteller Jostein at det er morens fortjeneste at han er på skolen. Han sier hun må vekke han flere ganger på morgenen og at det kan ta opp til 40 minutter før han står opp.

I: Ja. Mm. Er det noe som liksom gjør at du, at du reiser på skolen da, hver dag?

J: Ja, det er vel egentlig det. Fordi foreldrene mine står og maser.

I: Ok.

J: Ja, for å bli ferdig en gang.

I: Ja.

J: Ja.

I: Så det er, føler du at foreldrene liksom drar deg opp på skolen?

J: Ja, det er vel egentlig det.

I: Ja.

J: Jeg hadde ikke klart å stått opp sjæl hvis ikke de hadde vekt meg.

Jostein forteller at mor må vekke han flere ganger om morgenen for at han skal reise på skolen. I intervjuet forteller han også om mye krangling med foreldrene hjemme knyttet til det at foreldrene presser han til å reise på skolen. Jostein forteller at han ikke liker det, men at han ikke hadde klart å reise på skolen hvis ikke det hadde vært for foreldrene. Samtidig har Jostein et ønske om hva han vil utdanne seg til, han vil bli anleggsmaskinfører. Han er nå i gang igjen på VG1 og går nå linjen som kan gi han kompetanse til å bli anleggsmaskinfører. I det første intervjuet med Jostein var han inne på tanken på å avslutte rusmisbruket, men da oppfølgingsintervjuet året etter blir gjort har han ikke sluttet å bruke hasj. Han forteller at han sliter med sosial angst når han ikke er ruset, og at det er mange av vennene hans som ruser seg, og at alle gjør det nå for tida.

I: Ja. Røyker mange, mange av kompisene dine?

J: Ja, ja, det starta når vi mens vi gikk på ungdomskolen, og så var det bare meg og noen i klassen som holdt på der borte, og men nå for tida så røyker jo alle.

I: Mm. Så det er mye av det rundt sånn?

J: Ja, ja.

I: Ja.

J: Alle holder på nå.

I: Ja.

J: De samme folka som satt å så ned på oss den gangen har begynt å røyke nå. (Ler)

I: Ja, ikke sant.

J: Jeg syns det er litt morsomt.

Her får vi høre Jostein fortelle om vennene hans, og mange andre, som driver med hasj. Han sier de aller fleste gjør det, og at han syns det er litt morsomt at de som tidligere gjorde narr av han fordi han røykte selv har begynt å røyke. Videre sier han at han har prøvd å legge det fra seg i ukedagene, men at det noen ganger hender at han røyker hasj også da. Det virker som om Jostein forsøker å bevise at han vet det er dumt og røyke, samtidig som han ikke helt klarer å legge det fra seg.

Hva forteller Jostein sitt forhold til hasj om de andres idrettsfortellinger i forhold til skolen? Jostein forteller om en interesse som han deler med venner, det gjør også Odin, Christoffer, Ola og Sondre. Altså kan kanskje venner og jevnaldrende ses som noe generelt knyttet til ungdom og fritid? Videre forteller Jostein om andre faktorer rundt hans fritidsinteresse, faktorer som er negative. Jostein forteller om et anstrengt forhold til foreldrene fordi de er i mot hans hasjforbruk. Videre forteller han om lite interesse for skolen. Jostein er altså lite motivert for skole og forteller at foreldrene må dra han opp av senga om morgenen for at han skal reise på skolen. Han ønsker å bli anleggsmaskinfører, men det virker ikke som han er villig til å legge inn nok innsats til å gjennomføre. I tillegg forteller Jostein om en sosial angst som han sliter med på grunn av hasjrøykingen, og at det begrenser han i form av at han ikke tør å være i rom med mange ukjente mennesker, eller i et rom alene. Dette står i kontrast til Odin, Christoffer og Olas fortellinger. Idrettsguttene har et positivt forhold til sine foreldre, de har klare mål for hvordan de skal fullføre skolen, og de har mål for fremtiden. Samtidig forteller de om et nettverk rundt idretten som gjør det enda mer spennende å holde på. De har venner fra ulike steder i landet og knytter stadig nye bekjentskap. Altså kan idrett se ut til å bidra med flere positive koblinger enn hasj. Koblinger som bidrar til skoledeltakelse?

3.2 Veien videre

Vi har nå gått igjennom fem ungdommers fortellinger om deres fritidsinteresser og deres forhold til skolen og noen elementer står fram i det de forteller. Odin forteller om et brennende engasjement for fotball og at han deler dette engasjementet med flere i familien. Han sier også at han bruker idretten som en avkobling fra skolearbeidet og at det hjelper han til å holde fokus når han jobber med skolearbeid. Odin er motivert både når det kommer til fotball og til skole, og vi ser at han har vært det i de to årene prosjektet har fulgt ham. Christoffer er som Odin, motivert både på skolen og når han holder på med idrett. Når Christoffer presenterer idretten sin sier han at det er liksom «*greia mi*». Vi ser at han identifiserer seg med idretten og liker det sosiale miljøet rundt. Samtidig kan det se ut som om Christoffer bruker mer tid på skole og mindre tid på BMX i andre intervju enn det han gjorde i første intervju. Det han imidlertid forteller i andre intervju er at han bruker konkurranseinstinktet han har fått gjennom sitt engasjement i BMX til å gjøre det bra på skolen. Kanskje er dette et tegn på at han ikke ønsker å vinne bare i BMX, men også på skolen? Videre møter vi Ola som har en brennende interesse for snowboard. Interessen deler han sammen med venner. Ola har foreldre som stiller opp og kjører lange avstander for at han skal få dyrke sin interesse. Han er glad i snowboard, men han er ikke like glad i skolen, sier han. Samtidig er han bestemt på å fullføre videregående. Kanskje ser vi her en sammenheng, kanskje har det vi lærer igjennom hans historie en overføringsverdi? Ola ser ut til å satse alt på snowboard, samtidig som han også satser mye på skolen. Han sier han ikke liker skolen fordi det er kjedelig, samtidig forteller han om sine gode engelskkunnskaper som han til og med er kjent for. Dermed har vi tre gutter som er interessert i idrett og som alle ser ut til å være vinnere i skolen. Vinnere i den forstand at de ikke faller fra på en studieretning der frafallet er høyt.

I de to siste informanthistoriene møter vi to gutter som ikke er opptatt av idrett på fritiden, men som har andre fritidsinteresser. Sondre er engasjert i en organisasjon der de fleste aktive er ungdommer. De fleste vennene hans er aktive i organisasjonen, men de går ikke på samme skole som Sondre. Videre forteller han at han aldri har trivdes så godt på skolen som det han gjør nå, samtidig forteller han også at han blir utslitt av skolen. Vi ser at Sondre finner skolen krevende og vanskelig. Hvilken rolle spiller hans engasjement på fritiden for hans syn på sin skolegang? Og hvilke fellestrekk og ulikheter finner vi mellom hans deltakelse i en frivillig organisasjon og hans skolegang i forhold til den rollen idrett spiller i historien til de tre ungdommene ovenfor? Dette er spørsmål vi skal se nærmere på i

analysen som følger. I den siste informantfortellingen jeg har valgt å ta med møter vi Jostein som på fritiden er sammen med venner og røyker hasj. Han gir uttrykk for at han ønsker å slutte, men at det ikke er så lett. Skolen er heller ikke lett for Jostein. I fjor ble han kastet ut av studiet. De ville ikke ha ham på stedet hvor han var i praksis fordi han testet positivt på hasj. Han er nå i gang igjen på videregående, men bryr seg lite om sin skolegang. Han sier han vet han burde gå på skolen, men at det er så kjedelig. Det er rimelig å tro at hasj er med på å redusere hans skoleengasjement, men samtidig er det å røyke hasj sammen med vennene på fritiden en fritidsinteresse på samme måte som idrett bringer venner sammen på fritiden. Så hva kan hans hasjhistorie fortelle oss om forholdet mellom idrett og skole? Både Sondre og Jostein kan se ut til å være i en kritisk fase for gjennomføring av skolen da de begge referer til lite overskudd og engasjement til å fullføre.

I følge Seippel, Strandu og Sletten (2011, s. 100) finnes det to ulike måter å skissere sammenhengen mellom deltakelse i ulike fritidsaktiviteter blant ungdom og skoleprestasjoner. Et av disse utgangspunktene er null-sum modellen der tid brukt på aktiviteter sammen med jevnaldrende gjør at det blir mindre tid til skolerelaterte aktiviteter. Et annet alternativ til å skissere sammenhengen til skoleprestasjoner, er å legge vekt på at ikke-akademiske fritidsaktiviteter er med på å bygge ferdigheter og karakter som ungdom får nytte av også i skolesammenheng. Altså kan aktiviteten ses på som et pluss eller minus i forholdet til skolen. Pluss ved at ulike påvirkningsfaktorer påvirker positivt inn i skolearbeidet. Odin, Christoffer og Ola trekker frem ulike faktorer som hjelper de med å holde fokus på skolen. Dette er faktorer som venner, foreldre, og det å bruke idretten og dens ferdigheter inn i skolen. Som Odin forteller går han ofte ut å trikser litt når han øver på prøve, og så kommer svarene bare plutselig. Eller Christoffer som sier han bruker konkurranseinstinktet til å gjøre det bra også på skolen. Dette er fortellinger om plussumsfaktorer som bidrar til en positiv utvikling på skolen. Samtidig kan fritidsaktiviteter også bidra negativt til skoledeltakelse. Negativt ved at det setter grenser heller enn å gi muligheter. Slike negative faktorer fikk vi høre om i Jostein sine fortellinger. Han forteller om en hasjbruk som har gitt han sosial angst, og at han derfor ikke takler store folkemengder eller å være alene i et rom, noe han møter hver dag på skolen og som gjør det vanskelig for han å være der. I ungdommenes historier kan vi altså se at dette med plussums- og nullsumsfaktorer kommer frem på ulike måter. Informantene som driver med idrett sier selv at de bruker fritidsaktiviteten til å gjøre det bedre på skolen, og at de bruker mye av de samme ferdighetene i idretten og på skolen. Kanskje kan vi si at

idrett virker som et positivt bidrag til skoledeltakelse ved at den nettopp tilfører flere plussumsfaktorer enn nullsumsfaktorer?

Informantene er alle, helt opplagt, opptatt av å fullføre videregående. Vinnerne i idrett ser også ut til å bli vinnere på skolen ved at de er skolegjennomførere. På en annen side har Sondre og Jostein et mer uavklart forhold til skolen. Gjelder det kanskje flere unge som mangler "gode" fritidsinteresser? Og hvordan var dette tidligere, har vinnere i idrett alltid vært vinnere i skolen? Nilsen (2010) hevder at "Mange av de beste langrennsløperne begynte i tømmerkogen i ti-elleveårsalderen. Kroppsarbeid gjorde en sterk og seig uten å tenke trening". Her ser vi at det tidligere var enten skole eller idrett. Kanskje var de gamle idrettsheltene tapere i skolen, men vinnere i idrett? Hvordan har denne endringen skjedd? Tegnet på denne endringer er at idrett i dag også kan forbindes med skoledeltakelse. Kanskje hadde tidligere kulturminister Åslaug Haga rett da hun sa at idretten speiler endringene i resten av samfunnet (Kulturdepartementet, 1999). Og at man kanskje har oppdaget at idrettsferdigheter og kunnskaper man tilegner seg gjennom idretten også er nyttig på andre arenaer, og muligens spesielt i skolen? Nettopp gjennom plussumsfaktorer som venner, foreldre, tilhørighet og deltakelse.

Felles for informantene er at jevnaldrende er sentralt i deres deltakelse i fritidsaktiviteter. Altså kan kanskje fellesskap med venner ses på som noe generelt. Jevnaldersfellesskap og venner er svært viktig spesielt i ungdomstiden (Øia & Fauske, 2010, s. 189). Alle informantene forteller at de har venner som driver med det samme, og at de ofte sammen med vennene bedriver aktiviteten. Altså kan vi si at sosialt fellesskap rundt aktivitetene er viktige uansett hva slags fritidsinteresse man har. Videre ut fra hva informantene forteller spiller også foreldrene en rolle i aktivitetene. Informantene som driver med idrett forteller om foreldre som har kjørt og vært med på arrangementer tilknyttet idretten. Og det kan også se ut som om foreldrene deler noe av samme interesser, som for eksempel Odin som forteller at fotball er religionen i hans familie. Kanskje kan foreldrenes støtte og interesse spille en vesentlig rolle for ungdommenes deltakelse i idrett?

Jeg har forsøkt å se på ulike faktorer som kan ha vært med på å skille og farge bilde vi får av informantene. Hvordan skiller fortellingene om idrett seg ut i unges oppveksthistorier i kontrast til fortellinger om helt andre fritidsinteresser? Fritidsaktivitetens påvirkning til skoledeltakelse kan sies å handle om plussums- og nullsumsforklaringer knyttet til aktiviteten. Hvilke fritidsfaktorer kan være med på å styrke deltakelse i skolen og hva kan være med på å svekke den? Det er i følge Ommundsen (2008, s. 349) en støtte for at

kognitive funksjoner og skoleprestasjoner kan styrkes gjennom fysisk aktivitet. Idrettsguttene Odin, Christoffer og Ola har flere positive faktorer knyttet til deres idrettsdeltakelse som de også gir uttrykk for at de benytter seg av på andre sosiale felt. Sosiale felt som skolen. På den måten er de vinnere i idrett, men på den måten er de kanskje vinner i skolen også?

4 "Når jeg sitter og øver på prøver så er det ofte jeg går ut og trikser litt, og så kommer svarene bare plutselig"

Odin sin fortelling om hvordan han går ut og trikser når han øver til prøve og så kommer svarene bare plutselig, fikk meg til å reflektere over betydningen idrett kan ha for skoledeltakelse. Hovedtrekkene i historiene er at Odin ikke er alene om å bruke sin idrettsdeltakelse til å også delta på skolen. Både Christoffer og Ola forteller så og si det samme som Odin, nettopp at de gjennom idrettens positive egenskaper og ferdigheter får overskudd på andre arenaer. Arenaer som skolen og som dermed fører til skoledeltakelse. Sondre og Jostein forteller også om et stort engasjement rundt sin fritidsinteresse, men viser ikke samme interesse for skoledeltakelse. Hvilke trekk er like og ulike i deres fortellinger om fritidsinteresser? Hva gjør at vinnere i idrett også er vinnere i skolen? Er det slik Frønes (2011, s. 63) hevder at flere og flere unge er opptatt med strukturerte fritidsinteresser som skal hjelpe dem nettopp på skolen? Odin, Christoffer og Ola forteller om idretten sin med et stort engasjement og har kun positive opplevelser å referere til. Kan vi dermed si oss enige med Frønes? Funnene i avhandlingen er klare. I dette utvalget er de som driver med idrett også skolegjennomførere, mens de som driver med andre fritidsaktiviteter står i en mer uklar posisjon knyttet til skoledeltakelse. Er dette en indikator på at vinnere i idrett gir vinnere i skolen? Eller er det som tidligere i idrettshistorien da de som ikke mestret skolen prøvde seg i idretten?

De fleste ser på unges deltakelse i idrett som svært positivt for deres samfunnsdeltakelse generelt, slik det også framkommer i dette sitatet:

Idretten er i særklasse den organiserte fritidsaktiviteten som samler flest ungdommer her til lands. Og bortsett fra enkelte skribenter som mener en bør «gi ungdommen alkohol før idretten tar dem», er det relativt stor oppslutning om at det er bra at ungdom driver med idrett (Solenes & Strandbu, 2007, s. 159).

I dag brukes ordet idrett om aktiviteter der kroppslige ferdigheter kultiveres og sammenliknes. Norges idrettsforbunds har en bred forståelse av idrett og definerer det som «fritids- eller hobbypreget aktivitet hvor kroppsstillinger eller bevegelser er det sentrale elementet, og hvor utøverens egen innstas avgjør for resultatet» (Loland 1998, s. 12). Samtidig er konkurranse noe som ofte knyttes til idrett, og som kan ses på som et definisjonstrekk. Videre benyttes begrepet fysisk aktivitet svært hyppig nå for tiden, og det brukes ofte synonymt med- eller i stedet for trening. Fysisk aktivitet rommer all form for

bevegelse og er et videre begrep enn idrett og trening. Jeg vil bruke både idrett og fysisk aktivitet som begreper, men idrett vil være hovedfokus da jeg oppfatter det slik at informantene legger en mening i aktiviteten som handler mer om konkurranse og utvikling enn hverdagsbevegelse. Videre omtales ofte idrett som et sosialt gode, der det sosiale element er en av drivkreftene. Idrett skaper rom for glede og trivsel, samt å tilbringe tid med gamle venner og legge grunnlag for nye vennskap (Seippel, Strandbu & Sletten, 2011, s. 13). Nå er det sagt mye fint om idrett, men hva så med skoledeltakelsen? Røver idretten tiden fra skolen, eller røver skolen tiden fra idretten?

I følge Seippel, Strandbu og Sletten (2011, s. 100) er det to hovedmåter å skissere sammenhengen mellom deltagelse i ulike fritidsaktiviteter blant ungdom og deres skoleprestasjoner. Null-sum modellen er et vanlig utgangspunkt der tid brukt på fritidsaktiviteter med jevnaldrende gjør at det bli mindre tid til skolerelaterte aktiviteter. Videre hevder de at et slikt perspektiv kan forbindes med James Coleman (1961) og hans studie av «the adolescents society». Marsh (1992) har gjort noe interessant da han har justert Colemans modell til at det handler om konkurrerende engasjement istedenfor konkurrerende tidsbruk. Diskusjonen tar for seg konkurransen om ungdommens oppmerksomhet i fritiden, der tanken er at en orientering mot deltagelse blant jevnaldrende i fritiden ofte står i motsetning til innsats rettet mot skolen. En annen alternativ måte å forstå sammenhengen mellom fritidsaktiviteter er å legge vekt på at ikke-akademiske fritidsaktiviteter er med på å bygge karakter og utvikler ferdigheter som ungdom har nytte av også i skolesammenheng. Marsh (1992) viser til at man i en variant av denne modellen tenker seg en terskeeffekt der deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter er nyttig opp til et visst punkt. Når aktivitetene blir mange reduseres utbytte. Hvorvidt ulike gjøremål i fritiden har en slik effekt vil naturlig nok henge sammen med innholdet og rammene rundt de ulike aktivitetene (Coleman 1961, Marsh 1992, sitert i Seippel, Strandbu & Sletten, 2011, s. 101). I Christoffers fortellinger får vi høre om hans interesse for BMX og hans interesse for å gjøre det bra på skolen, mens Jostein sine fortellinger handler om hasjrøyking og lav motivasjon for skoledeltakelse. Kan det tenkes at fritidsinteressene påvirker skolemotivasjonen? Gjennom fortellingene til informantene legger de frem for oss flere plussumsfaktorer knyttet til idrett. Odin, Christoffer og Ola er alle opptatt av den positive opplevelsen de har rundt sin idrett. Dette handler om venner, foreldre, identitet, kapital og mestring, altså plussumsfaktorer. Jostein knytter også sin interesse opp mot venner. Samtidig kan vi stille spørsmål til om Jostein sitt jevnaldermiljø ses på som en nullsums- eller plussumsfaktor da innholdet, i følge Seippel, Strandbu og Sletten (2011, s. 11), er en vesentlig faktor for hvordan det påvirker positivt eller negativt for

skoledeltakelse. Videre viser tidligere empiriske studier av sammenhengen mellom idrettsdeltagelse og skoleprestasjoner til at de ikke støtter null-hypotesen. Det hevdes nemlig at ungdom som driver med idrett jevnt over har bedre skoleprestasjoner, høyere utdanningsambisjoner og at de oftere tar høyere utdanning (Marsh 1992, Mars and Kleitman 2002, Eccles and Barber 1999, sitert i Seippel, Strandbu & Sletten 2011, s. 101). Hvorfor det? Har denne tendensen endret seg fra tidligere da man kunne prøve seg i idrett dersom man ikke mestret skolen? Kontra nå der forholdet mellom idrett og skole ser ut til å gå hånd i hanske. Kanskje handler dette om at det man tidligere vurderte som plussumsfaktorer har mistet sin kraft i dagens kunnskapssamfunn? Altså holder det ikke å kun være god i idrett. Dette kan knyttes til det Frønes (2011, s. 64) hevder, at utdanningssamfunnets kultur understreker betydningen av utdanning og trekker derfor alle mot utdanningens maratonløp. Vekten på kompetanse medfører at utdanningen av de unge settes i sentrum for samfunnets produksjon og framtid. Der man tidligere ville få jobb i industrien ufaglært er det nå krav til utdanning og kompetansebevis. Altså er ikke nødvendigvis gamledagers plussumsfaktorer regnet som det samme i dag.

Som vi har sett i forrige kapittel ser vi noe av det samme mønsteret blant våre informanter. Informantene i denne longitudinelle studien er dels rekruttert fra linjevalg på videregående hvor det er mange som faller fra skolegangen, og dels er de rekruttert blant unge som alt har opplevd skoleavbrudd. Når vi ser på de av informantene som er særlig opptatt av idrett så så vi også et engasjement knyttet til skolegang. Det er derfor spennende og lete etter mønstre bak historiene vi fikk som kan hjelpe oss til å forstå bedre hvordan denne positive koblingen finner sted. Nettopp ved å se på ulike plussums- og nullsumsforklaringer som kan knyttes til idrett og skolegjennomføring, samt hvordan vi kan forklare hvordan koblingen ikke finner sted i idrett, eller i hasj. Hvilke faktorer får ulik verdi innenfor de forskjellige interessene? Og hvordan påvirker idrett skoledeltakelse, og hvilke plussums- og nullsumsfaktorer finner vi? For å gjøre dette skal jeg nå ta for meg de ulike aspektene ved idrett, som for eksempel jevnaldersmiljøet, karakter- og identitetsdanning, og betydningen av foreldrenes oppfølging. Deretter vil jeg se på hvordan disse ulike faktorene som idrett inneholder innvirker på skolearbeidet til informantene vi ser på her, og hva dette kan fortelle oss om forholdet mellom skole og idrett mer generelt blant unge i dag, og spesielt knyttet til unge som i utgangspunktet sliter med skolen: Hvordan kan idrett i slike situasjoner bidra til styrket deltagelse i skolen?

4.1 Jevnaldrende

Christoffer er opptatt av BMX og det er han sammen med venner. På fritida gjennom samvær med jevnaldrende foregår mye av den sosiale læringen, utprøvingen og meningsdannelsen som preger ungdomsfasen. Vennskap og kontakter dannes, og noen av disse varer livet ut. Gjennom samvær med andre får sentrale komponenter i barns og unges liv og levevaner sin utforming. ”Fritida og jamnaldermiljøet utgjør et alternativ til familien med hensyn til intimitet, egenoppfatning, regler, verdier, kultur, tolking og tilknytning. I jamnaldermiljøet ligger et variert sett av handlingsmuligheter, sosiale kontekster og læringssituasjoner” (Øia, 2011, s. 98). For de fleste unge utgjør trening bare en liten del av hverdagen. Ved siden av idrettens egenverdi og åpenbare helsemessige fordeler, legges det ofte stor vekt på det sosiale utbytte av å delta på en treningsarena. Videre sies det at idrettsarenaen ofte er en møteplass for «velpassende» ungdommer og man forventer gjerne at deltagelse på denne arenaen bygger opp under et akseptert norm og levesett, og en vellykket overgang til voksenlivet (Eccles, Barber, Stone & Hunt 2003, Fredricks og Eccles 2005, Pederse 2008 sitert i Seippel, Strandbu & Sletten 2011, s. 83). En vellykket overgang til dagens voksenliv i kunnskapssamfunnet kan kanskje forbindes med skoledeltakelse? Fordi skoledeltakelse er en vesentlig del for å kunne bli deltaker i arbeidslivet.

Videre kan treningsarenaen være et sted å møte både gamle venner, men også et sted for å danne nye vennskap. Når Christoffer snakker om BMX sier han til stadighet ”vi”. Intervjuer spør derfor om det er flere som sykler, og han svarer at de er flere. Venner han har hatt fra tidligere, og venner han har fått gjennom syklingen.

I: Du sier vi, er dere flere som..?

C: Ja, jeg sykler med en gjeng på en måte, som er kompisgjeng. Så vi sykler sammen. Og så har det jo blitt sånn at mange har flytta fra hverandre, flytta rundt og sånne ting, så jeg kjenner jo folk i Bergen, Stavanger, Tromsø, langt oppi nord. Overalt liksom. Så da blir det til at du må ta litt fly og reise for å møte hverandre og sykle sammen av og til.

I: Men er det sånn at du har kjent de fra før og så har de flytta i forskjellige retninger nå?

C: Jeg har blitt kjent med flere av de mellom syklinga. De fleste som jeg sykler med har jeg blitt kjent med mellom sykling. Og noen av de har flytta vekk, og noen av de har flytta hit. Han ene som går i klassen blant annet, han har flytta hit. Han ble jeg kjent med gjennom

sykling

Christoffer forteller her om et stort nettverk rundt syklingen. Og et stort nettverk knyttes ofte opp mot beskyttelsesfaktorer, og dermed også plussumsfaktorer. Christoffer kan være et godt eksempel på at idrett kan skape et fellesskap for dyrking av både gamle og nye bekjentskap. Videre er det også naturlig at det å lykkes med idrett gir mestring, som i tillegg til det å oppnå en veltrent kropp, kan øke selvbildet. I følge Seippel, Strandbu og Sletten (2011, s. 85) er det derfor samlet sett grunn til å anta at trening generelt, og det å lykkes i idrett spesielt, kan virke positivt for ungdoms posisjon blant jevnaldrende.

Samtidig understreker de at ungdom ikke er en uniform gruppe. Treningsarenaen er bare et av flere felt det er mulig å hevde seg i ungdomstiden, og det å lykkes i idrett vil derfor ikke ha like stor betydning i alle miljøer. Altså er det ikke gitt at ungdom som hevder seg i idrett hevder seg i ungdomsmiljøer generelt. Ungdom som hevder seg på andre arenaer kan også ha en sterk eller sterkere posisjon i jevnaldergruppa. Samtidig defineres ofte idrett og trening innenfor rammen av sunn fritid for ungdom, mens det å henge på gatehjørnet, på kiosken eller i byen som regel beskrives med motsatt valør (Seippel, Strandbu & Sletten, 2011, s. 90). Samtidig kan status innad i de ulike ungdomsmiljøene bli sett forskjellig på. Status i Odins idrettsmiljø kan neppe tenkes å være status i hasjmiljøet til Jostein. Kan disse ungdomsmiljøene bli sett på som ulike ungdomskulturer? I følge Moshuus og Bunting (2015) referer begrepet ungdomskultur til kartlegging av både bestemte populærkulturelle uttrykk og til et analytisk begrep for å identifisere kollektive uttrykk unge mennesker finner identitet og tilknytning igjennom. På bakgrunn av det kan vi si at informantenes deltakelse i ulike fritidsaktiviteter kan forstås som en eller flere ungdomskulturer.

Øia (1994, s. 120) tar opp disse miljøene rundt ungdom og kaller det ungdomskulturer. Han kategoriserer ulike grupper, eller typer ungdom, som er opptatt av det samme. På den måten skiller han de fra hverandre og tydeliggjør forskjellene i de ulike ungdomskulturene. For å se på informantene er det mulig å tenke seg at de passer inn i ulike og like ungdomskulturer fordi de bruker flere like og ulike ungdomskulturelle uttrykk. Noen av dem er aktive på idrettsarenaer og en av dem i en frivillig organisasjon, og alle er de som ungdom flest opptatt av å fullføre skolen. Samtidig skiller de seg også fra hverandre med sine særegne interesser, som for eksempel hasjrøyking. Øia bruker kategorier som Mainstream-ungdom, tradisjonister, trendy ungdom, radikal motkultur og høyrepopulister. Ved å kategorisere kan man få en lettere oversikt over likheter og forskjeller ved de ulike informantene, men man kan også miste unik og verdifull kunnskap.

Odin, Christoffer og Ola har alle nokså positive holdninger til skolen og er aktive med ulike idretter på fritiden, og kan ses på som eksempler på ungdom som Øia kategoriserer som mainstream-ungdom.

I løpet av tenårene får jevnaldrende en viktigere plass i ungdoms liv, og idrettsarenaen er en av flere møteplasser der de kan omgås andre på egen alder. Deltakelse i idrett vil derfor kunne bidra til en styrking av det sosiale nettverket gjennom oppveksten og gi økt mulighet for at barn og unge kan oppleve vennskap, sosial støtte og behovet for sosial tilhørighet (Wold, 2009, s. 187). Alle informantene som driver med idrett legger vekt på dette med venner og det sosiale miljøet i idretten de holder på med. Er samholdet og følelsen av å være gode i noe sammen det som gjør at gutta fortsatt holder på? Da intervjuer spør Odin om vennene hans også spiller fotball forteller han at *"Det er det som er greia"*.

O: Ja, det er det som er greia da. Jeg har mange idrettsvenner. som folk jeg trener med på treningsstudio eller folk jeg er og trikser med og spiller fotball, og så har jeg andre venner hvor vi bare sitter og spiller Fifa og drar ut og koser vårs.

"Det er det som er greia" er det første Odin svarer når spørsmålet kommer. Altså kan det tenkes ut ifra hva han sier at det er det som er viktigst. Kanskje til og med den største drivkraften til å drive med idrett? Ofte kjennetegnes fysisk aktivitet blant ungdom at det også er en arena for sosiale aktiviteter. Betydningen av sosialisering med jevnaldrende stiger utover i ungdomsårene, og tillegges derfor mer vekt i fritidsaktivitetene (Øia & Fauske, 2010, s. 186). Videre hevder Øia og Fauske (2010, s. 186) at fritid ikke bare er en mulighet for utvikling og danning. Den uformelle læringen på fritiden blir sett på som et supplement til den formelle læringen i skolen. Dette må samtidig ses i sammenheng med aktivitetens innhold og rammer slik som Seippel, Strandbu og Sletten (2011, s. 101) viser til. På bakgrunn av dette kan vi kanskje si at ferdigheter lært i idrett også er plusssumsfaktorer i skolen? Og er disse plusssumsfaktorene en forklaring på at vinnere i idrett gir vinnere i skolen? Savisaari (2005, s. 1) legger vekt på læring av praktiske kunnskaper knyttet til ikke-formell utdanning og poengterer ferdigheter som kommunikasjon, samarbeid, problemløsning, målrettet arbeid. Ungdoms fritid gir kanskje større gevinst enn bare lek og moro?

Sosial påvirkning fra venner og jevnaldrende forventes å være spesielt viktig i ungdomsperioden, nettopp fordi venner og jevnaldrende har spesielt stor betydning i denne perioden. Stor betydning kan også ses i sammenheng med stor innvirkning, og kanskje det at like barn leker best? Av informantene som driver med idrett nevnte alle på at de holder

på med idretten sin sammen med venner, og som Odin sier er det ”*det som er greia*”. Sondre og Jostein driver ikke med idrett, men sier også at de gjør sine fritidsaktiviteter sammen med venner. Sondre har fått flere venner gjennom deltakelse i organisasjonen, og Jostein forteller at når han røker hasj så gjør han det sammen med venner. Altså kan vi si at venner og idrett kan se ut til å ha en sammenheng, men det gjelder kanskje venner og fritidsinteresser generelt?

4.1.1 Idrett forstått som ungdomskultur?

Ola driver med snowboard og omtaler seg selv som ”*snowboarder*”. Snowboard kan ses på som en ungdomskultur, og for mange som en livsstilspakke som innebefatter både klær og musikk (Vestel, Bakken, Moshuus & Øia, 97, s. 41) I følge Øia (1994, s. 17) er ungdomskulturen en subkultur i forhold til samfunnets ”hovedkultur”, som igjen kan inneholde sine delkulturer eller subkulturer. Ungdomskultur kan forstås på ulike måter. Øia trekker frem tre ulike måter å fortolke ungdomskultur. Han hevder at det kan 1) ses på som en frigjøring fra foreldre, altså en tenåringsprotest, 2) at det kan tolkes som en generasjonsbevissthet og som et speil inn i fremtiden, eller 3) at ungdomskulturen også kan betraktes som medieskapt og kommersialisert virkelighet. Ungdomsrollen gjør seg synlig gjennom ulike former for sosial praksis som gjennom virksomheter og aktiviteter.

Olas deltakelse i snowboardmiljøer avhenger av foreldre som er villig til å bruke tid på kjøring til arenaer der snowboardidretten finner sted. Jostein som røyker hasj sammen med vennene på fritiden er ikke på samme måte avhengig av foreldrene som støtte, og vil helst kanskje holde seg unna foreldrene. Jostein forteller: ”*Mora mi har nese for å lukte hasj*”, og at han derfor ikke kommer seg ”*unna*” foreldrene. Altså er det for Jostein vennemiljøet som er helt dominerende. Familien, skolen, og idrettslag er arenaer der de voksne setter premissene. For fotballspillere er det kanskje greit, men for en gjeng med taggere som utøver sin gjerning til lyset fra en lommelykt er poenget tvert om å unndra seg disse voksne (Øia & Fauske, 2010, s. 191) I følge Øia (1994, s. 23) vil kontakten til voksensamfunnet uansett være viktig for den unges utvikling. Et klart skille mellom ulike ungdomsmiljøer er i hvor stor grad de er tilknyttet vokseninstitusjoner, og i hvor stor grad det er vennene og ungdomsmiljøet som er målestokk og referanse. Videre hevder han at gjengen som organisasjonsprinsipp bryter skarpt med de voksnes kontrollerte og regulerte familieliv og deres ”funksjonelle” sosiale nettverk knyttet til jobb, karriere og sosial anseelse. Er det slik at voksenkontroll fører ungdomsmiljøene nærmere voksenmiljøene? Altså at skillene viskes ut? Kanskje kan vi se på hasj som en tydeligere ungdomskultur enn idrett?

Videre hevder nemlig en rekke forskere at ”dagens vestlige samfunn karakteriseres ved at tradisjoner i høy grad har mistet sin ledende kraft” (Vestel, Bakken, Moshuus & Øia, 1997, s. 16). Som følge av dette opplever dagens ungdom å måtte foreta stadig større valg. Disse valgene handler i første rekke om utdanningsløp og yrkeskarriere, men også om vanskelige håndterbare valg som er knyttet til identitet og gruppetilhørighet. Samtidig diskuteres det hvorvidt ungdomskulturen lever, eller ei. I følge Øia (2013) er ungdomskulturenes betydning svekket. Samtidig er det å drive med idrett tettere enn noen gang knyttet opp til det å gjøre det godt på skolen. Betyr det at idrett i dag ikke tar form av ungdomskultur? Hva er idrett forstått som ungdomskultur?

Idrettsungdom har i Norge, som i en rekke andre land, tradisjonelt blitt sett på som de skikkeligste, prektigste og sunneste representantene for de oppvoksende (Vestel, Bakken, Moshuus & Øia, 1997, s. 49). Landet har de siste ti-årene markert seg med et formidabelt antall medaljevinnere på internasjonalt nivå, der Telemark har bidratt med utøvere som Terje Håkonsen, Hanne Hegh og Magnus Krog. I mange sammenhenger blir idrettsutøvere nærmest fremstilt som nasjonale helter og samlende symboler for folket. Idretten dyrkes, og i tråd med det kan man se at ulike idrettsaktiviteter representerer de desidert mest populære fritidsaktivitetene blant ungdom i Norge (Vestel, Bakken, Moshuus & Øia, 1997, s. 49). Til forskjell fra tidligere kreves det også at foreldrene involverer seg mer på ungdomsarenaen. Øia (2013, sitert i Øia & Vestel, 2014, s. 116) skriver:

Da jeg som guttunge forsøkte å gjøre karriere i fotballklubben Tollnes, var inngangsbilletten en symbolsk kontingent i form av medlemskort – tilpassa økonomien til en 10-åring. Mine foreldre visste knapt at jeg var medlem i Tollnes, og om de visste det, brydde de seg neppe.

Altså har det over tid skjedd en endring. Fra tidligere da man ikke var avhengig av foreldrenes støtte, til nå hvor de unge er avhengig av foreldrenes engasjement. Med andre ord er foreldrenes organisering av de unges aktiviteter svært omfattende (Øia & Vestel, 2014, s. 116). Utviklingen preger også hva organisasjonene driver med. Hovedfokuset er flyttet fra idèorganisasjoner til mer rendyrket aktivitetsrettet virksomhet (Øia, 1994, s. 40). Hva forteller dette oss om idrett som ungdomskultur? Kan idrett forstås som en ungdomskultur når den i så stor grad er preget av voksenstyring?

La oss vende blikket tilbake og se på Odins fortelling om fotball i deres familie:

O: Ja altså, fotball er jo en religion i min familie.

I: Oy.

O: Alle, alle driver med fotball i familien. Søstera mi er jo Olympia fan og mamma er jo Tottenham fan og pappa er city fan og jeg er United fan da.

Her forteller Odin om en interesse han deler med familien. Videre i samtalen sier han at ”Ja, så det har vært en stor del av livet mitt siden jeg kunne gå”. Odin forteller om en idrett han har blitt kjent med fra han var liten på grunn av foreldrenes engasjement for fotball. Hva forteller Odins historie oss om det Øia og Vestel (2014, s. 99) skriver i artikkelen sin om ”Generasjonskløfta som forsvant – et ungdomsbilde i endring”? Ved at generasjonskløfta forsvinner kan vi også si at ungdom blir mer og mer lik voksegenerasjonen. Til og med på arenaer som idrett setter de voksne premissene (Øia & Fauske, 2010, s. 191). Kanskje kan Odins interesse for fotball ses som en overføring fra foreldrene? Og at ungdom i mindre grad definerer seg selv via subkulturelle uttrykk, nettopp fordi de tar etter foreldrene sine mer enn å skape noe nytt. Videre hevder Øia og Vestel (2014, s. 99) at det har skjedd en endring i hvem ungdom oppfatter som ”de signifikante andre”, og at den endringen har gitt foreldre og familie fornyet tillit og betydning. Bildet av opprørsk ungdom i konflikt med voksegenerasjonen har måtte vike til fordel for et bilde som impliserer en ny, og mer positiv og dialogisk relasjon mellom ungdom og voksne. Om det er slik, hvorfor svekkes ikke idrettsinteressen blant unge? Kanskje har vi å gjøre med en forandring i hva idrett er, som gjør at idrett likevel blir med videre uten å være ungdomskultur i den tidligere forstanden av ordet? Idrett var tidligere et alternativ til skolen, mens idretten nå går sammen med skolen. I følge Solenes og Strandbu (2007, s. 176) var det tidligere en særlig bekymring knyttet at idretten skulle gå utover skolegangen. Johansen (1951, sitert i Solenes & Strandbu, 2007, s. 179) hevdet at

På den ene side en gutt som ikke gjør annet enn å drive idrett og derved forsømmer sitt skolearbeid. På den annen side et av de gode gammeldagse skolelys som så totalt forsømmer sin helse at han knapt kan få med seg bena! Begge typer er å beklage!

Vendingen i forholdet mellom idrett og skole kan forklares med endringer i samfunnet. Og at det i dagens samfunn er plussumsfaktorene som er knyttet til idrett som også er gjeldende på andre arenaer. Eller at man gjennom idrettsdeltakelse lærer disse samfunnsmessige kodene som også er nyttige på skolen, og dermed fører til skoledeltakelse.

Informantene bruker mye tid på idretten sin, og som Ola sier så er det livet. I forbindelse med idretten legger de altså vekt på at idretten er en viktig del i deres liv, og for at de er

som de er, eller sagt på Christoffers måte: ”*Det er greia mi*”. Fritid sammen med jevnaldrende representerer i følge Øia og Fauske (2010, s. 186) et stort nytt felt for opplevelse og identitetsdannelse. Fritiden og jevnaldermiljøet utgjør et alternativ til familien med hensyn til egenoppfatning, intimitet, verdier, regler, tolkning, kultur og tilknytning. Er idretten blitt en del av deres identitet? Noe de forbindes med av andre, og forbinder seg selv med?

4.2 Identitet og karakterdanning knyttet til idrett.

Odin forteller ”*At når du først har meldt deg på noe så skal du jo være med for fullt ikke sant*”, Ola legger vekt på at ”*Det her er livet*”, og Christoffer forteller at ”*Det er greia mi*”. På bakgrunn av det kan vi si at idretten er noe de opplever som en viktig del av seg selv, og hvem de er. Idrett kan i tillegg til gode ferdigheter og utvikling av motorisk kontroll også bidra til utvikling av identitet og karakterdanning hos de unge (Seippel, Strandbu & Sletten, 2011, s. 15). Odin starter med å fortelle om moral knyttet til deltakelse på et fotballag. Han mener moralen er svekka når folk ikke møter opp. Selv er han god til å møte opp, og han mener at hvis du først har lyst til å være med på fotball, så må du være der hver gang. Så sier han: ”*Og det gjelder jo alt*”.

I: Ja, jeg har hørt det jeg og. Jeg har sett det sjøl og. Men når du sier dårlig moral i laget, er det på grunn av dårlig resultater da?

O: Nei, nei egentlig ikke. Det kan jo være det og, men. Men det er vel mer blir dårlig, svekka moral når ikke alle møter opp.

I: Ja.

O: Ikke sant, det har jo noe med at når du først har meldt deg på noe så skal du jo være med for fullt ikke sant.

I: Ja.

O: Kan ikke droppe ut halvveis.

I: Nei.

O: Og da. Da. Det er veldig mye sånn på laget da eller fotball generelt. Så er det sånn hvis det er trening du ikke gidder på så kommer du ikke på den. Og det, der er jeg litt sånn at hvis du først har lyst til å være med på fotball, så må du jo være der hver gang.

I: Ja, ikke sant.

O: Og det gjelder jo alt.

I: Mhm. Mhm. Så du er en av de som møter opp støtt og stadig?

O: Ja jeg pleier å møte opp.

I: Ja.

O: Jeg er god på det.

”Kan ikke droppe ut halvveis” forteller Odin. Like etter sier han: ”Og det gjelder jo alt”. Kan ikke droppe ut, og det gjelder alt. Altså forteller Odin oss at dersom man begynner med noe så må man fullføre. Odin spiller fotball på et lag og må fullføre hver sesong, og han har begynt på videregående og må fullføre opplæringen. Har du lyst til å spille fotball på et lag må du være der hver gang. Har du lyst til å være med på skolen, og i kunnskapssamfunnet, så må du være på skolen hver gang. Det er dette Odin forteller oss. Odin forteller oss om en moral knyttet til lagidrett, men også om en moral som han er bærer av. Han forteller at han ikke er en som dropper ut, han fullfører. I følge Seippel, Strandbu og Sletten (2011, s. 15) utvikler idrettsutøvere ofte evne til å fokusere, konsentrere seg om arbeidsoppgaver, samt å takle opphetede situasjoner. I tillegg legges det vekt på moralske verdier som ferdigheter i idrett, og det har kommet til syne ved innføring av ulike tiltak, som for eksempel ”fair play”. Er det moralske ferdigheter Odin referer til? Det er også ønskelig at glede, mestring og god oppførsel skal være dominerende i idrett. Videre hevdes det at andre utbytter av idrettsaktivitetene er at de unge lærer seg ”tap og vinn med samme sinn”. Mestringsfølelsen idrett gir kan også virke positivt inn på de unges selvfølelse. Videre kan det å lykkes på idrettsarenaen komme godt med for ungdom som sliter akademisk på skolen (Haugland, Wold & Torsheim, 2003, s. 127).

Gjennom faste aktiviteter på kveldstid kreves det planlegging og organisering av hverdagen for å få kabalen til å gå opp. Det betyr at unge som driver med faste aktiviteter tidlig kan lære seg å planlegge hverdagen. I Aftenposten 09.02.2015 møter vi en trebarnsfamilie som er svært aktive, der moren hevder at barna lærer mer enn kun selve idretten (Rambøl, 2015):

Det er en måte å gjøre barna mer bevisste på tidsbruken sin. De lærer å gjøre seg klar på forhånd når de skal noe og å sette av tid til plikter og rutiner. Det gir dem også en idé om hva de faktisk kan få til hvis de ikke kaster bort tiden sin. Noe av det viktigste med faste aktiviteter er jo at det lærer barna å bruke all den fritiden de har på noe fornuftig. Jeg synes det er viktig at barna har sunne aktiviteter fordi det er bra for dem – ikke for at de skal konkurrere og være best.

Dette kan igjen refereres til modellen om plussums- og nullsumsforklaringer. I artikkelen i møter vi en mor som hevder idrett gjør dem bevisst på tidsbruken sin. Å være bevisst vil kunne ses i sammenheng med plussumsforklaringer. Moren trekker frem flere aspekter

knyttet til plussumsforklaringer som oppstår for barna på grunn av deres interesse for idrett. Christoffer og Ola uttrykker på hver sin måte sin begeistring over idretten de holder på med og er en del av. Begge viser til en indre motivasjon som er selve drivkraften i det de holder på med. Christoffer sier det kun er han selv som kan sette grenser for hvor god han kan bli. *"Jeg har lært ganske mye. Mm. Det er jo veldig omfattende, du blir jo aldri ferdig på en måte, du former jo deg selv hele veien. Så det er jo de grensene du setter selv som bestemmer hvor langt du skal komme"*. For Christoffer kan det se ut til at det er en holdning han har på skolen også. Han presser grenser også der ved å hele tiden strebe etter gode karakterer. Dette kan igjen forstås som at idretten plussumsforklaringer også kan være plussumsforklaringer i skolen.

Ola på sin side uttrykker sin sterke tilknytning til idretten ved å definere det som selve livet, *"Det er livet liksom"*. I idrett, som på skolen, utfordres den indre motivasjonen. Larson (2000, s. 170) legger vekt på at fysisk aktivitet kan stimulere og tilfredsstille behovet for autonomi. Han kaller behovet for initiativ, og definerer det som indre motivasjon til å gå løs på og rette oppmerksomhet og anstrengelser mot utfordrende mål. Her handler det altså om en indre drivkraft som ser bort i fra ytre belønninger, men som er styrt av lyster og mestring til å bli bedre og utvikle ferdigheter. Kanskje er det å strebe etter å bli bedre noe som driver gutta fremover, og som gjør det spennende? Og at de med den indre motivasjonen ikke kjenner grenser, bare pågangsmot? Pågangsmot til skoledeltakelse.

Videre legger informantene vekt på hvor mye idretten faktisk betyr. For Christoffer kan det se ut som om BMX har blitt en stor del av den han er, både som idrett og referansegruppe, men også sosialt. Han sier *"det er greia mi"* og *"Jeg vil alltid ha en sykkel å sykle på liksom"*. Altså kan det tenkes at det for Christoffer ikke bare er en idrett, men en del av hans identitet.

I: Ser du for deg at du vil fortsette med dette her?

C: Ja, så lenge kroppen er i stand til det. Men jeg tror aldri jeg kommer til å slutte ordentlig, jeg vil alltid ha en sykkel å sykle på liksom. Som jeg kan trikse litt med og sånne ting.

I: Er det sånn at du kunne tenkt å drive med noe annet også som er ekstremt eller? Liker du veldig godt å få dette her..?

C: Jeg liker veldig godt å holde på med det, men jeg kan godt tenke meg å gjøre alt mulig annet ekstrem sport og men.. Jeg har på en måte ikke midlene til å få til alt da. Jeg begynte

jo med det her, og syntes det var veldig gøy, og syns fortatt det er utrolig gøy. Det er det jeg har holdt på med, og det jeg kommer til å fortsette med på en måte, for det er greia mi. Men jeg er jo åpen for å prøve andre ting, og gjøre andre ting og, men jeg har ikke midlene til det når det ikke er så lett å komme seg fram og tilbake til de tingene da.

Christoffer forteller om BMX som gir han glede og trivsel. Han forteller at han alltid kommer til å ha en sykkel, noe som vi kanskje kan forstå som at syklingen har blitt en så stor del av den han er og hvordan han er, at det for han vil være viktig å alltid ha en sykkel. Ekstremспорт er absolutt en favoritt hos Christoffer, og ekstremспорт handler ofte om å tøyegrensene til det ytterste. Kanskje er dette noe som påvirker hans tanke om å gjøre det så godt som mulig på skolen, altså det å tøyestrikken så langt han bare kan? Videre ut ifra hvordan Christoffer snakker om hva BMX betyr for han, og Ola som sier at snowboard er livet, kan vi si at idrett ikke nødvendigvis bare er en aktivitet, men at det er noe de unge kjenner seg igjen i, og identifiserer seg med. Kanskje blir det et identitetsmerke de forbindes med, og som de forbinder seg selv med? Et identitetsmerke som Ola refererer til når han kaller seg selv for "snowboarder". Han legger altså frem for andre at han er en som kjører snowboard, og på bakgrunn av det kan det tenkes at han liker å identifisere seg med det. Bruker han det som en del av sin selvpresentasjon? På samme måte som hos Ola ser vi også dette hos Odin. Forskjellen er at han er fotballspiller. På en annen side handler dette kanskje bare om at det er en konkret og enkel måte og si hva man driver med. Kanskje vi alle presenterer oss selv og det vi driver med på en lignende måte? Videre kan vi si at dette med å gjøre fritidsaktiviteten til en del av sin identitet ikke nødvendigvis kun er gjeldende for idrett. Dette kan være gjeldende på flere plan, som for eksempel i frivillige organisasjoner. Sondre er en del av en frivillig organisasjon og referer til "vi" når han snakker om organisasjonen. Altså kan vi tenke oss at han ser på seg selv som en del av organisasjonen, og at han er et viktig bidrag.

Hvordan idrett påvirker unges identitet vil kunne variere. Hvordan idrett påvirker skoledeltakelse ser vi en positiv tendens til i materialet, som kan forklares med egenskaper og kunnskaper fra idretten som overføres eller er like som skoleverkets forventninger. Videre har vi en faktor som kan være med på å variere ungdoms idrettsdeltakelse, nemlig foreldrenes deltakelse, oppfølging og engasjement rundt idretten. Spiller det noen rolle hvor aktive foreldrene er? Dette skal vi spinne videre på. Hva forteller informantene om foreldrenes interesse rundt deres idrett?

4.3 Foreldrenes oppfølging

Hvordan foreldrene bidrar til at de unge skal få delta i idrett kan også tenkes å spille en sentral rolle for unges idrettsdeltakelse. Informantene forteller om foreldre som er engasjerte. De forteller at de heier på forskjellige fotballag, at de er ute og jogger sammen og at foreldrene stiller opp og kjører til arenaene der idretten finner sted. Odin forteller om en felles interesse for fotball i familien, og sier at det er en religion i familien.

I: Jeg er litt interessert i å høre litt om hvem du er? Ja, kan du fortelle, er det noe spesielt du brenner for i livet ditt?

O: Ja, altså, fotball er jo en religion i min familie.

I: Oy.

O: Alle, alle driver med fotball i familien. Søstera mi er jo Olympia fan og mamma er jo Tottenham fan og pappa er City fan og jeg er United fan da.

I: Å så du er...

O: United fan, såå det er...(smiler)

I: Ja så dere har egne lag som dere heier på? (Smiler og ler)

O: Ja, så det har vært en stor del av livet mitt, siden jeg kunne gå.

Ut i fra det Odin forteller kan vi si at han har ”fått det inn med morsmelka”. Fotball som er Odins idrett er også familiens idrett. Dette er en interesse de dyrker og deler sammen, og det er derfor grunn til å tro at det har vært med på å forme Odins interesse og deltakelse. Når noe forbindes og sammenlignes med en religion er det noe vi kan anta at står sentralt i familiens interesse og/eller verdier. Å hevde at fotball er en religion kan knyttes til sterke forhold og tilhørighet i et fellesskap. Kanskje er det dette Odin forbinder med fotball? Videre blant informantene snakker også Ola spesielt varmt om sin fars deltakelse for at han skal få kjøre snowboard. Ola forteller at faren stiller opp for å kjøre han og vennene til steder som det tar flere timer å kjøre til, for at de skal få kjøre snowboard. Han sier han er glad for at faren kjører han, men at han noen ganger ikke skjønner hvorfor han gidder.

O: Ja, det har jeg jo. Også er jeg sånn.. Ja, pappa.. Det har vært strengt. Eller jeg vet ikke hvordan jeg skal forklare det jeg. De er ikke sånn spesielt strenge, det er mange som vil si at kanskje..At de ikke er det. Men det er noen ting de er litt strenge på, som.. Ja, det er

vanskelig å si da. De.. Jeg gjør det jeg skal da, jeg gjør det jeg skal, og det er liksom.. Det er ikke noe spesielt gæærnt jeg gjør. Så.. Men det er bare sånne småting, at jeg er litt sløv til rydding, og litt sånn der fort blir irritert da. Men det er ikke noe sånn spesielt, og han er veldig grei og.. Han er veldig sånn, han kjører meg dit jeg trenger og han gidder liksom.. Det er ikke mange foreldre som gidder å kjøre opp på dagstur til Vierli da, helt opp dit, bare meg og en kompis. Uten å ha hytte der engang..

Ola viser en stor takknemlighet ovenfor faren som stadig er sjåfør. Øia og Fauske (2010, s. 135) hevder det har skjedd en endring i oppvekstforholdene og i organisering av hverdagen. På bakgrunn av dette har foreldrene fått en ny rolle som krever med egeninnsats av foreldrene. Foreldres interesse og bidrag til unges idrettsdeltakelse kan muligens også ha en skjult agenda? Kanskje foreldrene til Ola forstår eller tolker hans interesse for snowboard som en mulighet knyttet til fremtidige muligheter? Utdanningsmuligheter? Muligheter til å bli en fullverdig deltaker i kunnskapssamfunnet.

Familien ses på som den viktigste primære sosialiseringarenaen for barn og unge, og spiller en viktig rolle i de unges nettverk (Øia & Fauske, 2010, s. 191). For Ola som driver med en idrett som krever snø kunne det vært vanskelig å få drive med snowboard dersom han ikke hadde faren som kjører han. På bakgrunn av det har det for Ola vært avgjørende å ha en far som stiller opp. Det kan også se ut til at Odins familie har spilt en rolle med tanke på det forholdet Odin har til fotball. Han forteller at de ser kamper sammen, at de heier på hvert sitt lag, og han sier til og med at fotball er blitt en religion i deres familie. Videre har vi Christoffer som driver med BMX og som forteller om joggeturer sammen med far. Tendensen i materialet viser til at foreldre som har barn som driver med idrett også er engasjerte i barnas aktiviteter.

For ungdom kan foreldre virke som en ekstra motivasjon og støtte for å fortsette sitt engasjement i idretten. Det kan for eksempel handle om kjøring, som Ola snakker om, eller det kan være gleden ved å opptre på idrettsarenaen med foreldrene som publikum. Dette kan, som i Odins familie, handle om felles interesser og verdier. Samtidig er det flere unge som har foreldre som ikke er engasjert og som sjeldent følger opp barna sine på idrettsarrangementer. I Christoffers historie får vi høre om joggeturer sammen med far, men det ser ikke ut til at de deler samme interesse rundt BMX. For at unge skal drive med idrett er det ikke absolutt nødvendig at foreldrene stiller opp, men som nevnt over kan det virke som en god støtte og forbindes med positive opplevelser. Dette kan forstås som plussforklaringer. Plussforklaringer ved at engasjerte foreldre stiller opp og bidrar til at unge skal få drive med interessene sine, og holde til i positive fellesskap.

Når Odin, Christoffer og Ola forteller om foreldrenes deltakelse ser det ut som de kun forbinder det med noe positivt. I fortellingene til Jostein får vi derimot et annet syn på foreldrenes deltakelse og kontroll. Da idrettsguttene forbinder det med noe positivt, mener Jostein at det er ”*plagsomt*”. For han virker foreldrene som en stoppe og sperre for å røyke hasj, fordi de ikke godtar at han driver med noe illegalt. Hvor stor grad foreldrene til Jostein har mulighet til å opprettholde kontroll over Jostein sitt forbruk kan diskuteres, men det som kommer tydelig frem er at Jostein ikke godtar like stor grad av voksenkontroll som Odin, Christoffer og Ola. I følge Øia og Fauske (2010, s. 136) skaper den nye utviklingen en tendens der barn i større grad er avhengig av sine foreldre. Odin, Christoffer og Ola er mer avhengig av foreldrene for å kunne drive med interessen sin. Betyr det at de i større grad også formes av voksenrollen, som igjen kan føre til større bevissthet rundt mulighetene utdanning gir? Øia og Fauske (2010) hevder videre at barna har blitt konsumenter og forbrukere i et marked der produktet er barnekultur skapes av voksne. Kanskje kan denne barnekulturen skapt av voksne også kalles idrett?

4.4 Vinner i idrett – vinner i skolen?

Hvordan kan det ha seg slik at idrettsprestasjoner og skoleprestasjoner henger sammen? Handler det om strukturering og planlegging? Eller handler det kanskje om at man i idrett, som på skolen, setter seg delmål for å nå et hovedmål? I for eksempel fotball starter man med enkle pasninger to og to spillere sammen, som man etterhvert utvider til store pasningsøvelser der hele laget deltar i en og samme øvelse. På samme måte kan vi si at læringen starter i skolen. Vi starter med å lære en og en bokstav, og til slutt kan vi skrive lange fortellinger, til og med en masteravhandling. Videre handler idrett om toleranse og samarbeid, noe som er kunnskaper og verdier som settes høyt i skolesammenheng også. Fysisk aktivitet og idrett blir betraktet som en av de viktigste sosialiseringensagentene som kan fremme verdsatte samfunnsmessige verdier som for eksempel initiativ, toleranse, disiplin og samarbeid (Wold, 2009, s. 184). Disse samfunnsmessige verdiene er høyt verdsatte og læres blant annet på idrettsarenaen, og kan derfor kobles til plussumsfaktorer. Prosjektets informanter er rekruttert gjennom Nav eller yrkesfaglinjer på videregående. I mitt utvalg gikk alle på skole da det andre intervjuet fant sted. Det interessante i mitt utvalg er at de som driver med idrett også er skoledeltakere, og det på linjer der frafallet er høyt. Hvordan kan dette forstås? I følge Skaalvik og Skaalvik (2005, s. 19) er skolen for mange vanskelig fordi skolen anbefales å ta utgangspunkt i elevens erfaringer, men ofte er ikke dette mulig. Kunnskap om land elevene ikke har sett, og en fortid de ikke har opplevd, er

begreper og prinsipper som blir formidlet uten at de har rot i deres hverdags erfaringer. For mange kan denne formen for læring bli destruktiv, og oppleves som abstrakt og vanskelig tilgjengelig. Men hvorfor klarer da Odin, Christoffer og Ola seg på skolen? De har ikke reist jorda rundt, opplevd fortiden eller er eksperter på begreper. Men de har idrett. Odin sa konkret i intervjuene hva han pleier å gjøre når han trenger en pause fra skolearbeidet. Han går ut og trikser med ballen, da reiser tankene et helt annet sted og svarene kommer bare plutselig.

O: Såå det hjelper meg veldig og konsentrere meg da. Når jeg sitter og øver på prøve så er det ofte at jeg, går ut og trikser litt og så kommer svara bare plutselig.

I: Oy.

O: For det atte da slapper jeg litt mere av. Det er jeg ikke såå. Da tenker jeg ikke så mye på annet enn å bare gjøre det jeg liker liksom.

I: Så det er en sånn fin avledning det da?

O: Mm.

”Så kommer svara bare plutselig?” Odin bekrefter også her at han bruker trening som en fin avledning og pause fra skolearbeidet, og at fotball i stedet for å tappe energi, som vi ofte forbinder med trening, gir Odin energi. Ut i fra det han forteller om at svarene plutselig bare kommer, kan det muligens være slik at han bruker idretten til å bearbeide og reflektere, ikke kun som trening. Hva forteller dette oss om forholdet mellom idrett og skoleprestasjoner? Vi kan forstå det slik at Odin bruker fotball, altså det å gå ut og trikse, som en bevisst handling og som en del av prøvelesingen. Grunnen til at den kan ses på som bevisst er at han gir uttrykk for at han har gjort dette flere ganger. ”Når jeg sitter og øver på prøve så er det ofte jeg går ut”, altså har han gjort dette flere ganger. Da dette er noe han til stadighet gjør kan det virke som han opplever dette som en effektiv og nyttig del av lesingen. Samtidig blir det en vinn-vinn situasjon da han samtidig med å øve på prøve får gjort det han liker aller best, nemlig spille fotball. Kan dette knyttes til Teorien om rasjonelle valg? Foretar Odin et rasjonelt valgt ved at han gjennom idrett som middel når målene i skolen? I Teorien om rasjonelle valg er rasjonalitet det primære mikrofundamentet (Aakvaag, 2008, s. 97). Teorien bygger fremfor alt på to teoretiske grunnprinsipper. Det første er prinsippet om metodologisk individualisme: Alle sosiale fenomener skal forklares som et resultat av den enkelte aktørens handlinger. Det andre er at mennesker er rasjonelle i den forstand at det ligger en bevisst mål-middel kalkyle til grunn

for deres handlinger. Handlingsvalget er det som utløser handlingen. I følge Teorien om rasjonelle valg består handlingsvalget i en bevisst og overveid beslutning om å iverksette det beste, eller mest effektive, av tilgjengelige alternativer med henblikk på å realisere ønsker i lys av oppfatninger. Samtidig må man velge det alternativet fordi det er det beste. For at et handlingsvalg skal være rasjonelt må man ikke bare velge det som oppfattes som det beste alternative, man må velge det beste fordi det er det beste alternativet. Altså må ønsker og oppfatninger i egenskap av grunner forårsake eller utløse handlingen. Odin går ofte ut å trikser når han står fast. Altså er dette et grep han har hatt effekt av før. Er Odins triksing et middel, et bevisst handlingsvalg som han ser på som det mest effektive for å realisere mål i skolen?

Christoffer legger også vekt på at han bruker sin idrett til noe positivt i skolearbeidet. Han sier han liker skolen, men han sier også at han bruker konkurranseinstinktet fra idrett for å nå høyere på karakterskalaen.

C: Tja, det blir liksom konkurranse instinkt på en måte da. Jeg vil gjøre det bra rett og slett.

Det kan tenkes at Christoffer overfører instinktet fra å vinne i sykkelsport til å vinne på skolen. Dette kan handle om at han gjennom idretten lærer seg at man må jobbe for resultater for å bli bedre. Samtidig handler idrett om å tape og vinne, altså kan det sies å handle om oppturer og nedturer. På samme måte handler kanskje skolen om dette, oppturer og nedturer i form av mestring. I følge Øia og Strandbu (2007, s. 15) innebærer ikke nederlag på skolen at skolen prioriteres bort. De hevder at det i praksis betyr at ungdom presses inn i situasjoner der de godtar spilleregler og premisser, samtidig som de gang på gang opplever nederlag og at de ikke strekker til. Er Odin, Christoffer og Ola mer rustet for hard jobbing på skolen da de fra tidlig idrettsdeltakelse har lært ”tap og vinn med samme sinn”? Hernes (2010, s. 31) hevder i sin rapport om frafall i videregående at det er to måter å forstå unges forutsetninger for læring. Den første handler om at læring er skrevet i genene, altså er det forutbestemt. Den andre derimot kan knyttes til idrett og handler om at vi alle fra naturens side er overstyrt.

Ingen – uansett hvordan de bruker sine liv – kommer i nærheten av å bruke alle de muskler, de evner, de talenter naturen har utstyrt dem med. Ingen synger så rent, løper så fort, spiller så godt, skriver så bra eller holder ut så lenge som de kunne. Derfor er det med skolen som med all annen trening: Man kan ikke drømme seg i form, man må jobbe seg i form. Muskler styrkes ved bruk (Hernes, 2010, s. 32).

Han hevder at det er slik med generelle evner til å løse oppgaver. Altså er ikke evnene primært under genetisk kontroll, de kan vokse og utvikles gjennom hele livet. Livet handler om vilje. Sett ut fra Hernes sitt perspektiv: bruker Odin, Christoffer og Ola flere ”muskler” for å holde seg i form? I form både i idrett og på skolen? Kanskje kan vi si at idrett skaper viljen Hernes snakker om? Videre har skjedd en endring fra første samtale med Christoffer og til den andre samtalen. Christoffer har valgt å fokusere mer på skole og det har dermed blitt mindre tid til BMX. Han driver fortsatt med idretten, men skolen tar nå den største delen av tida hans. Han er opptatt av å få lærlingplass til neste år og bruker mye tid på skolearbeid. Handler dette om en svekket interesse for BMX? Eller handler det om at skolen har blitt mer krevende og setter større krav? Kanskje er det en kombinasjon? Samtidig forteller Christoffer om et ønske om å begynne å tjene penger slik at han har mulighet til å kjøpe sitt eget BMX utstyr. Han ønsker ”å klare seg selv”. Dette kan forstås som han får mulighet til å fortsette med idrett gjennom utdanning, nettopp på grunn av økonomi og muligheten til å kjøpe utstyr.

Informantene som driver med idrett er også skolegjennomførere. Samtidig ser Ola annerledes på skolen enn det Odin og Christoffer gjør. Til forskjell fra Odin og Christoffer forteller Ola at ”Skolen har aldri vært noe for meg ass”. Han sier at skolen aldri har vært noe for han og at han synes det er kjedelig. Samtidig legger han frem at det er viktig for han å gjennomføre skolen og at han derfor aldri skulker eller er borte. Han forteller om gode engelskferdigheter og at det stadig blir nevnt av venner og familie at han er veldig god i engelsk. Olas interesse for snowboard har også gitt han interesse for engelsk:

O: Ja.. Jeg hører mye engelsk da. Jeg sitter og ser på sånne snowboardvideoer (...) Jeg spiller nesten ikke, så jeg sitter veldig mye og ser på snowboardfilmer, og det er ikke tekst der, så jeg sitter bare og hører engelsk, engelsk, engelsk hele tida. Og jeg skjønner jo alt de sier og det er liksom..

Skolen har aldri vært noe for Ola, i følge han selv. Samtidig har han tilegnet seg kunnskaper i engelsk gjennom snowboardsinteressen. Engelsk er viktig i snowboard, men det er også svært anerkjente egenskaper i skolen. Kanskje kan dette ses i sammenheng med det Seippel, Strandbu og Sletten (2011, s. 101) hevder, nemlig at ikke-akademiske fritidsaktiviteter er med på å bygge karakter og utvikle ferdigheter som unge også har bruk for i skolesammenheng? Akkurat som Olas engelskkunnskaper. Han forteller at skolen ikke har vært noe for han, allikevel gir han ikke blaffen. I det store bildet uttrykker Ola en stå-på-vilje knyttet til skolegangen ved at han velger å fullføre skolen til tross for at han synes det er kjedelig og at det ikke er hans greie. Han skulker aldri skolen selv om han synes

det er kjedelig. Dette er en fortelling om en idrettsgutt som er vant til å måtte jobbe for å komme videre. Ola viser oss det Hernes (2010, s. 32) kaller for vilje. Vilje han skaffer seg gjennom idrett, som han bruker på skolen for å fullføre videregående slik at han tar del i kunnskapssamfunnet.

For Sondre og Jostein som ikke driver med idrett er status ulikt fra Odin, Christoffer og Ola. Sondre forteller at skolen gjør han utslitt, og at han har en del fravær. Samtidig ønsker han å få seg lærlingplass. Jostein sliter og omtaler skolen som vanskelig og kjedelig. Jostein har tidligere opplevd et skoleavbrudd på grunn av hasjrøyking og foreldrene følger han derfor tett opp. I samtalen blir han spurt hva som gjør at han kommer seg opp og på skolen hver dag, da sier han at foreldrene står og maser.

I: Ja. Mm. Er det noe som liksom gjør at du, at du reiser på skolen da, hver dag?

J: Ja, det er vel egentlig det. Fordi foreldrene mine står og maser.

På hvilke måte skiller Odin, Christoffer og Ola seg fra Sondre og Jostein? Odin, Christoffer og Ola legger vekt på plussumsfaktorer de tilegner seg gjennom idretten. Dette er faktorer som konkurranseinstinkt, foreldrenes støtte og stå-på-vilje. Er det strukturene i form av ulike fritidsinteresser som skaper denne skillen mellom informantene?

I materialet er vinnere i idrett også vinnere i skolen. Vinnere fordi de gjennomfører videregående på linjer der frafallet er høyt. Det som kommer frem av informantene som driver med idrett er at de bruker idretten bevisst, men også ubevisst for å nå høyere i skolen. Christoffer har gjort trekk som er strategisk for at han skal oppnå best mulig karakternivå, og Odin bruker idretten sin som avbrekk fra skolearbeidet. Ola snakker ikke positivt om skolen, men han snakker positivt om snowboard. Kanskje hans overbegeistring og motivasjon for snowboard, men ikke minst hans verdier og holdninger, overfører positive gnister for skolearbeid også? Idrett kan være en arena for læring for å bli bedre i idretten, men også for å lære seg grunnleggende verdier og holdninger. Dette legger også skolen til rette for. Skolen bidrar i høy grad til likhet i erfaringsverden og verdier der elevene stadig konfronteres med hva som er viktig kunnskap og hva som er gyldige samfunnsverdier (Øia & Fauske, 2010, s. 145). Altså kan fokuset på begge arenaer være nokså likt. Videre er både idrett og skole statusbelagt i dagens samfunn. Idrett forbindes ofte med noe positivt i mange settinger. Gir dette en form for gevinst? Kan man vinne frem på andre områder ved å holde på med en statusbelagt fritidsaktivitet? Dette fører oss over på neste punkt der vi ser på idrett som kapital.

4.5 Idrettskapital – sosial kapital – kulturell kapital?

Gjennom kunnskap om og prestasjoner i sin idrett besitter informantene gode ferdigheter som kan knyttes til positiv status. Gjennom de forskjellige idrettsgrenene er det rimelig å tro at informantene har lært mer enn regler og forskjell på rett og galt, vi kan også anta at de har lært om forskjellige mennesker, vennskap, planlegging, organisering og så videre. Dette er ferdigheter som de får bruk for senere i livet, og som de kan dra stor nytte av. Generelt i samfunnet kan vi se på idrett som en anerkjent og statusbelagt fritidsaktivitet, som i de aller fleste miljøer assosieres med noe positivt. Oppslutningen rundt at det er bra for unge å drive med idrett er relativt stor, og å drive med idrett blir sett på som attraktivt. Informantene forteller om nettverk bestående av venner, idrettslag og familie, og de forteller om en hverdag som elever på videregående, noen med høye mål, andre med mål om å i det minste få seg lærlingplass. Dette kan vi knytte opp mot plusssumsfaktorer. På bakgrunn av disse faktorene kan vi kanskje si at de har opparbeidet seg en form for kulturell og sosial kapital?

Kapital som begrep blir ofte sett i sammenheng med økonomiske settinger. Men kapital kan også, i følge Bourdieu (1998, s. 41), gjøre seg gjeldende i det sosiale rom. I følge Bourdieu handler alt samfunnsliv dypest sett om at individer og grupper kjemper om mer kapital. Videre investerer aktørene den kapitalen de besitter i forsøk på å akkumulere mer. Kapital blir både mål og middel i samfunnet, og kapital blir derfor makt i egenskaper som brukes og oppleves som en ressurs i det sosiale livet. Bourdieu hevder det finnes tre hovedformer for kapital. Han deler de inn i økonomisk-, kulturell- og sosial kapital. Videre tar jeg for meg kulturell og sosial kapital, da det er de formene jeg kjenner informantene mest igjen i.

Kulturell kapital handler om å ha tilegnet seg og mestret den dominerende kulturelle koden i samfunnet. Kulturell kapital gir makt gjennom resultater i utdanningssystemene, attraktive posisjoner i arbeidsmarkedet, deltakelse i eksklusive sosiale miljøer, kunst og vitenskap og lignende. I motsetning til økonomisk kapital som hovedsakelig eksisterer i en fysisk og ytre form eksisterer den kulturelle kapitalen primært som kroppsliggjort og internalisert, som en forankring i aktørens habitus. Videre kan den kulturelle kapitalen deles inn i to hoveddeler som kalles ”dannelse” eller ”god smak”. Dannelse består i generell dømmekraft og vurderingsevne som viser seg ved å kjenne igjen, sette pris på og beherske høykulturen i samfunnet. Dannelsen tilegnes hovedsakelig tidlig i livsløpet, med familien som den viktigste sosialiseringensagent. God smak er mer formell og betegnes som

”utdanningskapital”, fordi den består i kunnskap og formelle utdanningstitler via skoler, høyskoler og universitet (Aakvaag, 2008, s. 152). Videre har vi den siste formen for kapital, nemlig sosial kapital. Sosial kapital består i tilgang til sosiale nettverk og medlemskap i grupper som familie, venner, bekjente, kolleger, naboer, frivillige organisasjoner, idrettslag og lignende. Sosial kapital gir makt fordi nettverkene kan mobiliseres dersom man ønsker å oppnå noe. Et eksempel på bruk av sosial kapital kan være at fotballtreneren legger inn et godt ord for en spiller som prøver seg på et høyere nivå.

Idrett står høyt i kurs for de fleste nordmenn. Allerede i 1861 ble den første idrettsorganisasjonen stiftet i Norge, med navnet ”Centralforeningen for Udbredelse af Legemsutøvelse og Vaabenbrug” (Thorsnæs, 2013). I dag er de fleste av Norges største navn kjent fra ulike idrettsarenaer. Dette er utøvere som er kjent både nasjonalt og internasjonalt for sine prestasjoner, og som har dratt i land noen av de større pengesekkene i Norge. Idrettsutøvere som Cecilia Brækhus fra boksing, Ole Gunnar Solskjær fra fotball, Magnus Karlsen fra sjakk og Ole Einar Bjørndalen fra skiskyting, er alle stjerner som de fleste av oss er stolte av og som vi liker å identifisere oss med. Å si at idrett kan gå som en av de kulturelle kodene i samfunnet vil jeg tro at er innenfor rimelighetens grenser.

Slik som idrett bidrar til å øke den kulturelle kapital, kan den også øke den sosiale kapital i form av samarbeid og nettverksbygging. På de fleste idrettsarenaer og andre arenaer der flere er aktive er samarbeid noe som kreves for å fungere sammen med både trenere og eventuelle lagspillere. Som vist til over er jevnaldrende helt avgjørende for at informantene velger å fortsette med idrett. De tre informantene som driver med idrett forteller alle om betydningen av venner som driver med det samme. Det gjør at de skaper seg et vidt nettverk som omfatter alt fra jevnaldrende, til foreldre, til venners foreldre, til trenere, til motspillere, til klubbledelsen og så videre. Foreldres engasjement og nettverk kan også komme til syne og bli gjeldende. Nettverket kan utvides ved at barna driver med en idrett, foreldre ser på konkurransen eller er på dugnad der resten av klubben også er samlet. På den måten kan idrettsarenaen være et sted der det legges til rette for danning og dyrking av sosial kapital. Samtidig kan også andre fritidsaktiviteter være med på å påvirke både kulturell- og sosial kapital hos unge. Informantene som ikke driver med idrett driver med en annen form for aktivitet. Sondre som er aktiv i en frivillig organisasjon vil også kunne få anerkjennelse og aksept for engasjementet. Men faller det i like god jord som idrett? Akkumulerer organisasjonsdeltakelse kapital i like stor grad som idrett? Og ser resten av samfunnet på deltakelse i organisasjon som en plusssumsfaktor? Gjennom organisasjonen

vil Sondre også ha mulighet til å komme inn i et godt nettverk med både jevnaldrende, organisasjonsledelsen og lignende. Sondre er, som informantene over, elev på videregående. Jostein som røyker hasj med kameratene på fritiden vil kanskje slite med å bli akseptert i den kulturelle koden i samfunnet. Hvordan kan dette påvirke hans akkumulering av kapital? Hasj blir sjeldent forbundet med noe positivt og er i tillegg illegalt. Samtidig sliter Jostein på skolen. Han har tidligere opplevd skoleavbrudd og syns fortsatt det er vanskelig å tilpasse seg skolehverdagen. Hva kan disse forskjellene fortelle oss? Driver Sondre og Jostein med aktiviteter som samfunnet forbinder mer med nullsums- enn plusssumsfaktorer?

Flere og flere barn er opptatt av fritidsaktiviteter som skal hjelpe dem i utdanningsløpet. I følge Frønes (2011, s. 64) blir sosial og kulturell kapital til suksess i utdanningssystemene, og slik utdanningskapital vil gradvis konverteres til økonomisk og sosial suksess. Videre hevder han at sosialisering som en form for kompetanseutvikling og kapitalakkumulering øker også noen barns risiko. Med det menes at skoleproblemer er noe mer enn kun avgrensede problemer med eller på skolen, det kan bety at de unge er i ferd med å miste inngangsbilletten til kunnskapssamfunnet da manglende utdanning gir problemer på arbeidsmarkedet. Enkelte grupper utvikler koder for oppførsel og status som virker negativt på den utdanning og kunnskapsutvikling som samfunnet krever, og kalles ofte ”negativ kapital”. Altså handler negativ kapital om mer enn kun å mangle relevant sosial og kulturell kapital. Videre gjennomsyrrer utdanningssamfunnets logikk samfunnets kultur, fra familie til fritid. Foreldre flytter til miljøer med gode skoler og melder barna inn i ulike utviklende fritidsaktiviteter. Videre hevder Frønes (2011, s. 64) noe interessant, da han legger frem at organiserte fritidsaktiviteter understøtter utviklingen av kulturell og sosial kapital og bidrar til motivasjon for utdanning. Dette understøtter Aagre (2014, s. 147) da han også hevder at jo bedre de unge klarer seg på skolen, jo større er andelen som er aktive innenfor idrett og foreningsliv. Kan vi på bakgrunn av Frønes og Aagres uttalelser hevde at Odin, Christoffer og Ola har oddsene på sin side når det gjelder sannsynligheten for skolegjennomføring? Har de akkumulert plusssumsfaktorer i form av sosial og kulturell kapital som vil hjelpe dem med motivasjon til å klare seg på skolen?

Muligheten for å akkumulere kapital vil kunne variere. Innenfor idrett er det for eksempel ulike grener med ulik status (hvor statusbelagt idretten er vil kunne være forskjellig i andre land). I Norge er for eksempel fotball en svært anerkjent idrett, og det kan tenkes at det også bidrar til innsamling av ”mål”, altså ikke bare mål på fotballbanen, men mål som poeng i form av kulturell kapital. På en annen side vil kanskje idrett som BMX ikke være

knyttet til samme status og vil kanskje oppleves som fremmed. Muligens kan dette dermed påvirke dens mulighet for å akkumulere kulturell kapital?

4.5.1 Idrettskapital i lokalsamfunnet

Odin spiller fotball på det lokale fotballaget der han har vokst opp. Fordeler som har med integrasjon og tilhørighet i lokalmiljøet å gjøre er ikke minst viktig for ungdom som har det dårligere på andre sentrale arenaer, som for eksempel skole og hjemme. For disse ungdommene kan de sosiale og ferdighetsmessige gevinstene bety særlig mye for hvordan de trives og oppfattes i sitt lokalmiljø (Aagre, 2014, s. 188). Kanskje kan idrett tillegges en betydning for den samfunnsmessige integrasjonen ved at det er en arena der unge med ulike forutsetninger møtes og skaper noe felles? Verdien av integrasjon og følelsen av tilhørighet kan komme til syne ved at man har gode venner i miljøet og at man kan slå av en prat med en tidligere trener på butikken. Erfaringer fra idretten kan fungere som et lim som binder ungdommene til stedet uansett om de fortsatt deltar eller om de har valgt å slutte. Videre legges det frem i Stortingsmelding nr. 17 (1996-97, s. 83) at deltakelse i et idrettslag gir lokal tilhørighet og kan gi trening i demokratiske medbestemmelser og dermed være en del av en større inngangsport til et større samfunnsmessig engasjement.

4.6 Idrett i randsonen

Det er verdt å legge merke til at i samtalene våre med informantene forteller de ingen ting om at idrett påvirker skolen negativt. Det vi kan stille spørsmål til er om idrett krever tid som ungdom heller burde bruke på skolearbeid. Stjeler idretten tiden fra skolen? Eller handler forholdet mellom idrett og skole om et konkurrerende engasjement? Dersom idretten vinner denne konkurransen kan idrett i utdanningsøyne handle mer om nullsumsforklaringer enn plusssumsforklaringer. Christoffer har valgt å omprioritere på sin bruk av tid. Tidligere var BMX det han brukte desidert mest tid på, mens det nå er skole. I andre intervju forteller han at han sitter mye med skolearbeid, og hans interesse for BMX tar derfor ikke like mye plass som i første intervju. Han forteller at han bruker svært mye tid på skolearbeidet nå for tiden:

C: Nå leser jeg fra jeg kommer hjem til jeg legger meg flere dager i uka så.

I: Åja, så nå er det full innsats.

C: Mhm.

I: Mhm har det noe med..

C: Jeg skal ha lærlingplass! Så (ler litt).

Kanskje gikk Christoffers idrettsdeltakelse på bekostning av skoledeltakelsen og at han derfor valgte å omprioritere? Det skal sies at Christoffer fortsatt er svært aktiv i BMX, men at han nå bruker litt mindre tid på BMX og litt mer tid på skole. Samtidig hevdes det at ikke-akademiske aktiviteter er med på å danne ferdigheter som er nyttige på flere arenaer i samfunnet. I en artikkel skrevet av Nrk kommer det frem at mange elever ved Hovden skigymnas ikke får vitnemål (Arntzen & Andersen, 2014). Dette begrunnes med at det er for mye reising til ulike sportsarrangementer. Skolen forteller at det er utfordrende å reise mye med idretten sin og at det derfor krever mye å få med seg alt lærestoffet. Flere elever velger derfor å utsette eksamener eller å ikke ta de. Samtidig kan det sies å være en forskjell fra mine idrettsinformanter til Hovden-elevene, da ingen av mine informanter forteller om sin idrettsdeltakelse som toppidrett.

I det sterke prestasjonsorienterte aspektet ved idrettslivet ligger det i følge Aagre (2014, s. 188) også noen farer. Farene gjelder blant annet spiseforstyrrelser og doping. Dette kan handle om å måtte være tynn nok for å kunne drive med idretten, som for eksempel i hoppспорт, eller det kan handle om å få kroppen til å yte det lille ekstra ved bruk av dop. Det kan også tenkes at dette vil ha en dårlig innvirkning på skoleprestasjonene da fokuset og valgene kun handler om å prestere i idrett.

Som i skolen er også frafall et tema innenfor idretten. Frafallsproblematikken er så og si like sentral her som i skoleproblematikken. Forskjellene handler kanskje om konsekvenser av frafallet? At ungdom trener mindre utover i tenårene er vist i tidligere undersøkelser (Hansen, 1998, sitert i Solenes & Strandbu, 2007, s. 168). For idrettsbevegelsen har det vært et mål å motvirke dette. I følge Solenes og Strandbu (2007, s. 168) opprettholder færre ungdommer en trimprofil utover i tenårene. Dette kan ha med å gjøre at det ikke er morsomt å være med lenger for de som ikke vil satse eller for de som ikke lykkes så godt. Videre kan det også ha noe med å gjøre at tilbudene for de som ønsker å trene litt, men ikke mye, er færre oppover i årsklassene. Altså er en ofte framsatt påstand at frafallet fra idretten skyldes intensivering av alvoret i idretten. På samme måte kan vi se forventningene i skolen øke. Aagre (2014, s. 193) hevder at skolens betydning som ungdomsarena ytrer seg på to forskjellige måter. Den skaper et liv, en trivsel, en form for mestring og en tilhørighet her og nå, men samtidig peker den langt fremover i tid og bidrar til en langsom samfunnsmessig sortering av ungdomsbefolkningen. Idrett og skole kan sies å øke kravene så og si i takt, men der frafall i skolen kan ses som hakket mer alvorlig og med større konsekvenser. Selv om frafallet skjer både på idrettsarenaen og skolearenaen er

det noen som fortsetter med begge deler. Informantene har gjentatte ganger kommet med fortellinger som kan vise til en positiv sammenheng mellom idrett og skole. I forhold til det Seippel, Strandbu og Sletten (2011, s. 100) hevder om ulike måter å forstå sammenhengen mellom idrettsdeltakelse og skoledeltakelse, kan vi si at det er flere plusssumsfaktorer knyttet til forholdet mellom idrett og skoledeltakelse enn nullsumsfaktorer. For å skape et overblikk og en forklaring oppsummeres plusssumsfaktorene i følgende avsnitt. Nettopp for å understreke hvorfor idrett påvirker skoledeltakelsen positivt.

4.7 Hvorfor påvirker idrett skoledeltakelse?

I møte med informantene fikk vi flere historier om deres engasjement og deltakelse i både fritidsmiljøer og skole. Det merkbare ved Odin, Christoffer og Olas fortellinger er at ingen av de ga uttrykk for at de opplevde noe negativt ved å drive med idrett. Noen av dem sa selv at de så en sammenheng mellom deres idrettsdeltakelse og skoledeltakelse. De fortalte at de brukte idrettsegenskapene til å enten ta en pause fra skolearbeidet eller til å presse seg det lille ekstra slik at skoleprestasjonene økte. Samtidig viser informantene ulike signaler knyttet til sin idrettsdeltakelse og skoledeltakelse. Christoffer har redusert sin idrettsdeltakelse for å gjøre det bedre på skolen, Ola er ikke særlig glad i skolen, men gjennomfører allikevel. Hvorfor? Hva forteller de enkelte fortellingene oss om forholdet mellom idrett og skoledeltakelse? Kan vi se et mønster? Eller er dette tre separate fortellinger om idrett med tre forskjellige meninger der alle informantene deltar i skolen?

I Odins fortellinger kan vi se flere positive faktorer knyttet til hans idrettsdeltakelse som også kan gi en positiv effekt på hans skoledeltakelse. Ikke nok med at det kan gi en positiv effekt, han sier nemlig selv at han bruker fotball som en avkobling. *”Når jeg sitter og øver på prøver så er det ofte jeg går ut og trikser litt, og så kommer svara bare plutselig”*. Altså hevder han selv at det er en sammenheng mellom hans talent i fotball og hans talent på skolen. Han bruker idrett som et middel for å nå mål på skolen. Dette kan ses i sammenheng med Teorien om rasjonelle valg, som tar opp denne middel – mål kalkylen (Aakvaag, 2008, s. 97). Det fordi Odin bevisst bruker fotball og triksing som en pause. Bevisst fordi han har gjort det flere ganger, og at det har hatt en effekt. Odin forteller videre om flere idrettsfaktorer som kan virke beskyttende og ses på som plusssumsforklaringer i hans skoledeltakelse. Venner er viktig for Odin, og for ungdom generelt:

”Ja, det er det som er greia da. Jeg har mange idrettsvenner som folk jeg trener med på

treningstudio eller folk jeg er og trikser med og spiller fotball, og så har jeg andre venner hvor vi bare sitter og spiller Fifa og drar ut og koser vårs”.

Odin forteller at det er det med venner som er greia. Og at han har flere venner tilknyttet idretten, og det ser ut som han har et stort vennenettverk innen idretten og utenfor idretten. Venner er plussumsfaktorer som ses på som sosial kapital, samt at han sannsynligvis besitter en del lokal kapital fordi han er deltaker på det lokale idrettslaget og det ser ut til at han har vært det i mange år. Denne mangeårige interessen deler han med familien sin, *”Ja, altså, fotball er jo en religion i min familie”*. Dette tyder på at fotball i familien er den gjeldende idretten og at Odins deltakelse på det lokale fotballaget derfor er populær i hele familien. Odins engasjement for fotball ser ut til å være påvirket og preget av flere forhold og relasjoner. Han liker det, foreldrene støtter det og vennene driver med det samme. Odin bruker også fotball og trikser bevisst for å nå lengre på skolen. Det er som vi ser en hel del plussumsfaktorer knyttet til Odins idrettsdeltakelse.

Som hos Odin er det også i Christoffers fortellinger flere plussumsfaktorer som spiller inn på hans deltakelse i BMX-idretten. Christoffer forteller at han bruker sitt konkurranseinstinkt til å vinne på begge arenaer, *”Tja, det blir liksom konkurranseinstinkt på en måte da. Jeg vil gjøre det bra rett og slett”*. Også Christoffer gjør som Odin og bruker ferdigheter fra idretten til å mestre ulike oppgaver på skolen. Strandbu og Bakken (2007, s. 13) hevder at konkurranse er en sentral og iboende del av nesten all form for idrett. For mange er spenningen knyttet til konkurrering noe av det som gir idrettsdeltakelse mening. Det kan på bakgrunn av det tenkes at kanskje dette konkurranseinstinctet gir Christoffer mening både på idrettsarenaen og på skolen. Videre referer Christoffer til flere faktorer man kan knyttet til plussumsforklaringer. Han er opptatt av idretten sammen med venner, *”...og så får du en god mestringsfølelse når du får det til”*. Dette felleskapet sammen med venner og følelse av mestring er faktorer som virker beskyttende også i skolesammenheng. Christoffer legger vekt på at idretten er en del av hvem han er, og er stolt av å drive med BMX, *”...det er det jeg har holdt på med, og det kommer jeg til å fortsette med på en måte, for det er greia mi...”*. Her referer han BMX til å være en del av han, altså er dette noe han ser på som en stor del av seg selv, og også en faktor som gir han kulturell kapital. Samtidig er det grunn til å tro at han har støtte for sin idrettsdeltakelsen hos sin far ved at de er ute å jogger sammen. Som Odin har også Christoffer flere plussumsfaktorer knyttet til idrett som viser seg i form av gode resultater på skolen. Han har en far som er interessert, bruker konkurranseinstinctet for å få gode karakterer, har godt med venner og idretten gir han en følelse av tilhørighet ved at *”...det*

er greia mi... ”. Samtidig har det skjedd en endring hos Christoffer som vi ikke har sett hos de andre informantene. Christoffers fritid har gått fra å brukes mest på BMX til nå å brukes mest på skole. Denne endringen har skjedd fra det første intervjuet med Christoffer til det andre. Han forteller at han leser fra han kommer hjem til han legger seg fordi han skal ha lærlingplass. Christoffer er målbevisst og ofrer andre aktiviteter for å forsøke å sikre seg lærlingplass. Han forteller at han leser fra han kommer hjem til han legger seg, noe som er en god indikator på at han tar utdanningen seriøst. Christoffers omprioritering viser at han er bevisst egen tidsbruk og hva som må til for å lykkes på skolen.

I Odin og Christoffers fortellinger er det positive erfaringer knyttet til idrett som dominerer. Dette er også gjennomgående i fortellingene til Ola. Han forteller om en glede og en følelse av at *”det her er livet”*. Som Christoffer forbinder seg selv med BMX, forbinder Ola seg med snowboard og kaller seg selv for *”snowboarder”*. Som Odin og Christoffer er Ola opptatt av at han gjennom idretten får en følelse av *”å være glad”*.

Det er på en måte at jeg føler det er liksom.. Jeg glemmer alt annet da. Om jeg har skolearbeid eller at jeg egentlig.. Hvis jeg sitter på skolen eller sliter med et eller annet.. Men så er det bare sånn.. Det er liksom bare det å kjøre snowboard, det er bare.. Jeg tenker på det hele tida. Jeg vet ikke, det får meg til å være glad da...

Ola gir her uttrykk for at hans største lidenskap er snowboard, og at han får en pause fra alt som er vanskelig når han kjører snowboard. For Ola virker det som han henter energi til utfordringer for eksempel i skolen ved å drive med snowboard. Ola legger frem at han ikke er spesielt glad i skolen og at han synes det er kjedelig. Han forteller: *”Ja, det var egentlig det. Jeg har aldri likt skolen”* og *”Men ja.. Det er så kjedelig”*. Allikevel er han en skolegjennomfører. Han understreker at han ikke er av den typen som gir opp. Han er fast bestemt på å få fagbrev og understreker gang på gang at han ikke er typen som *”skulker og sånt”*. Dette kan forklares med flere plusssumsfaktorer som Ola får gjennom idretten. Som Odin og Christoffer har han venner som driver med det samme, hans motivasjon for snowboard kan se ut til å gi motivasjon for skoledeltakelse og han definerer seg selv inn i snowboardfelleskapet ved å kalle seg selv for *”snowboarder”*. I tillegg har Ola en engasjert far som kjører til arenaer der snowboardinteressen kan dyrkes.

... men det er ikke noe sånn spesielt, og han er veldig grei og.. Han er veldig sånn, han kjører med dit jeg trenger og han gidder liksom.. Det er ikke mange foreldre som gidder å kjøre opp på dagstur til Vierli da, helt opp dit, bare meg og en kompis. Uten å ha hytte der

engang...

Ola setter stor pris på farens engasjement og at han stiller opp for å kjøre. Odin, Christoffer og Ola har alle foreldre som på hver sin måte stiller opp og dyrker interessen sammen med barna sine. Altså referer Odin, Christoffer og Ola til gode opplevelser knyttet til sine idretter. Det ser ut til å være stor enighet blant ulike forskere når det hevdes at idrett er med på å understøtte og bidra til god skolemotivasjon. Dette fordi positive sammensetninger av beskyttelsesfaktorer i unges oppvekst ofte er tilstede på idrettsarenaen. Dette kan dreie seg om miljøer rundt idretten som for eksempel venner, familie, trenere og idrettslagene. Videre hevdes det nemlig at idretten virker integrerende og at idretten spiller en rolle i gode oppvekstmiljøer. Danish og Nellen (1997, s. 110) skriver at idrettsutøvere må planlegge, sette mål, ta avgjørelser, motta instruksjoner og håndtere sinne og frustrasjon som en rutinemessig del av deres idrettsdeltakelse. Altså kan vi si at idrettsutøverne utvikler kunnskaper og holdninger som settes høyt i verdi i resten av samfunnet. De unges fritid foregår i større eller mindre grad sammen med venner. Jevnaldergruppa tilbyr fellesskap, identitet og tilhørighet. Vennenettverket finner sted på tvers av de ulike arenaene ungdom deltar på (Øia & Fauske, 2010, s. 189). Venners deltakelse både i idrett og skole kan virke som en drivkraft og motivasjon for å delta aktivt som både idrettsutøver og elev.

I følge Ommundsen (2008, s. 348) konkluderes det i tre nye oppfølgingsstudier imidlertid med at nivået på skoleprestasjoner opprettholdes og i noen tilfeller bedres når eleven bruker mer tid på fysisk aktivitet til fordel for tid til teoretiske fag og lekselesing. For unge som går på yrkesfaglig studieretninger der risikoen for frafall er høy ser det ut til at plussumsfaktorer knyttet til idrettsdeltakelse er faktorer som gjør at de unge holder fast ved skolen. Dette er faktorer som jeg har vist til over, og det interessante er at vi finner de fleste faktorene hos alle informantene som driver med en idrett. Disse plussumsfaktorene handler om venner, tilhørighet, sosial- og kulturell kapital, foreldres engasjement og deltakelse, overføringsverdier av idrettsferdigheter til skoleferdigheter samt mestring og glede.

4.8 Idrett i Telemark – Bare skisportens vugge?

Hva er Telemark kjent for? Jo, fylket er skisportens vugge. Skiløping og skiidrett har en sentral plass i bildet av Telemark, både som budskap til verden, men også som et ledd i folks selvoppfatning og tilhørighet (Olstad, 2014, s. 303). I Morgedal ble det bygd et

moderne opplevelsessenter med tema ”skisportens historie”, og en gassflamme ble innlagt i en steinvarde og skal brenne kontinuerlig for å markere ”skisportens vugge”. Skisporten ble bekreftet som ”et av nasjonens viktigste symbolarena”. Telemark ble kjent for sin skikunst, både i skisporet og i hoppbakken, men var Telemarkingene bare opptatt av ski? Etter hvert ble også fotball en gjeldende idrett. Mens skiløping utviklet seg som idrett i bygdene fikk byene et mer allsidig idrettsliv med friidrett, fotball, gymnastikk, turn og andre idretter. I følge Olstad kan idrettene nærmest ses på som et importprodukt, med delvis unntak av skøyteløping. Ski og fotball ble etter hvert idrettene som ble dominerende. Skisporten var mest typisk på bygdene og fotballen ble mest populær i mellomkrigsårene. Fra 1900 ble Odd en varig og stabil klubb. I minst like stor grad som skiløperne ble fotballspillerne lokale helter. I bladet idrettsliv (1924) skrev de: ”Vi fik se at Skien er fotballens vugge her i Norge” (Olstad, 2014, s. 312). Skien skal ha vært den største fotballbyen i Norge der ”hele byen” var interessert i idretten. For Odin og hans familien har fotball vært en stor interesse. Odin sier: *”Ja, altså, fotball er jo en religion i min familie”* og *”så det har vært en stor del av livet mitt, siden jeg kunne gå”*. Altså er fotball noe som har vært viktig for foreldrene før Odin ble født. Kanskje er dette en interesse som har ligget hos familien i mange år og i mange generasjoner?

Videre var det noe paradoksalt over idretten. I følge idrettens ønskede idealer var den hevet over klassegrensene og var et upolitisk fristed. Men i virkelighetens verden var den forankret i et samfunn med borgelig dominans. Den moderne idrettsbevegelsen med sin opprinnelse i den engelske sporten var først og fremst en lekestue for borgerskapet, også i byene i Telemark. Det var press nedenfra om å bli tatt med i idretten og inn i det gode selskap. Dette gjaldt fremfor alt innen fotball som ikke krevde dyrt utstyr og som kunne spilles stort sett over alt. Etter hvert vokste det frem flere gutteklubber, der også arbeidergutter fikk sjansen til å utvikle sitt talent.

Det var ingen felles mal for hvordan ulike klasser og sosiale grupper skulle møtes i idretten. Innenfor Fotballforbundet var det en tendens til eksklusivitet da de ikke ønsket alle småklubbene. Men arbeiderne ble i økende grad inkludert i idrettsbevegelsen i løpet av de første tiårene på 1900-tallet. Men hva med idrett i Telemark i dag?

Fortsatt er idrettsbevegelsen i Telemark stor. En gammel skitradisjon har blitt til en ny skigren og er kjent som Telemarkskjøring. Denne formen for kjøring er et amerikansk fenomen, men utgangspunktet stammer fra Telemark. Videre har Telemark dyrket frem flere idrettsidoler de siste årene. Noen av disse er Terje Håkonsen fra Vinje som var et av verden største snowboardidol, Magnus Krog fra Høydalsmo som vant gull i

kombinertstafetten i OL 2014 og Hanne Hegh som spilte på Gjerpen og var kaptein på det norske håndballandslaget. Samtidig spiller Odd i tippeligaen og gjør det godt i Norges beste serie.

4.9 Idrettens plussumsforklaringer – en oppsummering

Det merkbare ved Odin, Christoffer og Olas fortellinger er at ingen av dem ga uttrykk for at de opplevde noe negativt ved å drive med idrett. De uttrykte alle en glede og engasjement som var knyttet til positive opplevelser. Samtidig fortalte de at de brukte idretten sin til å gjøre det bra på skolen. Vi ser at guttene knytter idrett til plussumsforklaringer, og det gjør de på grunn av alle faktorene som spiller inn. Fortellingene deres viser at dette handler ikke bare om idrett, eller bare om skole, dette handler om alle faktorene rundt idrett og skole som gjør det positivt å drive med akkurat det. Det handler om hvordan det de forteller om sine idrettserfaringer vever sammen tematikken vi kan identifisere som å delta blant jevnaldrende, stå i relasjon til sine foreldre og utvikle og reprodusere idrettskapital. Endelig gjør dette dem til en del av kunnskapssamfunnet slik at vi totalt sett får fortellinger hvor idrettserfaringene forsterker og underbygger unges skoledeltakelse.

Oppsummert kan vi si at det som er fremtredende er måtene vi kan identifisere at informantene som driver med idrett også blir skolevinnere. Dette kommer til syne gjennom deres fortellinger om idrett som fritidsinteresse, som forteller oss om hvordan idrettsdeltakelsen motiverer dem for skolearbeid. Denne motivasjonen blir til gjennom plussumsforklaringene som følger med idrettsdeltakelsen. Altså det som skjer rundt idrettsarenaen, ikke bare på idrettsarenaen. Disse faktorene handler om ferdigheter og nettverk som gjør seg gjeldende på de fleste arenaer i livet, og som ikke minst gjør seg gjeldende på skolen. Hva er et fotballag uten venner, og hva er en skoledag uten venner? Hvordan drive med idrett uten hjelp fra foreldre, og hvordan drive med skole uten hjelp fra foreldre?

Odin, Christoffer og Ola forteller om venner, de forteller om engasjerte foreldre, de forteller om en identitet knyttet til det de driver med, de forteller at de har mål i idretten og skal fullføre videregående, og de forteller om mestring og glede. Samtidig kan det tenkes at de akkumulerer både sosial- og kulturell kapital gjennom deltakelse på idrettsarenaene. Dette er alle faktorer som er like mye plussum på idrettsarenaen som på skolearenaen.

Som vi har hørt er idrett noe som ofte omtales som en sosial gode. Når man spør folk om

hvorfor de driver med idrett er et vanlig svar at de gjør det fordi det er gøy, det er trivelig og det gir glede (Seippel, Strandbu & Sletten, 2011, s. 13). For informantene virker det som at jevnaldrende har en stor betydning for deres deltakelse på de ulike aktivitetene. Guttene som driver med idrett referer om deltakelse i idretten sammen med venner. Det bekreftes også av Øia og Fauske (2010) at jevnaldrende har en sentral plass i ungdomsfasen. Videre hevdes det at endringene som har skjedd i oppvekstforholdene og organiseringen av hverdagen krever at foreldrene deltar og er engasjerte på de unges fritidsarenaer (Øia & Fauske, 2010, s. 135). Dette har ført til at de fleste idrettsdisipliner er blitt mer voksenstyrte idrettsarenaer. Vi kan også knytte idrettsdeltakelse opp mot sosial- og kulturell kapital på bakgrunn av faktorene nevnt over. Og det er akkurat dette vi kan se i historiene til Odin, Christoffer og Ola. Det er dette som gjør at de er vinnere i idrett og vinnere på skolen. Alle disse plussforklaringene som gjør seg gjeldende på flere arenaer i kunnskapssamfunnet.

5 Telemarksnedslaget – en avslutning med stil

Min søken etter hva ungdommene fortalte om deres fritidsinteresser ledet meg inn på fem ungdommers fortellinger. Det som skiller fortellingene er at noen av disse ungdommene driver med idrett, og disse ungdommene er også skolegjennomførere. Hva kommer dette av? De andre ungdommene driver med andre fritidsaktiviteter, og står i en mer kritisk posisjon til gjennomføring av videregående opplæring. Hvordan kan jeg forstå dette? Og hvilke rolle spiller Telemark som fylke i dette spørsmålet?

Som jeg har vært inne på løfter Seippel, Strandbu og Sletten (2011, s. 100) frem to hovedmåter å skissere sammenhengen mellom deltakelse i ulike fritidsaktiviteter blant ungdom og deres skoleprestasjoner. Disse hovedmåtene kan forstås som nullsums- og plusssumsforklaringen, altså med en negativ eller positiv sammenheng med skoledeltakelse. Ungdommene som driver med idrett viser til en klar overvekt av plusssumsforklaringer knyttet til sin fritidsaktivitet. Men har det alltid vært sånn? Det interessante her er at man tidligere hevdet at man valgte enten idrett eller skole, man var sjeldent god i begge deler (Johansen 1951, i Solenes & Strandbu, 2007, s. 179). Denne tendensen ser ut til å ha snudd i dagens samfunn. Hva forteller dette oss? Kanskje handler dette om samfunnets utvikling. Det har skjedd en endring fra industrisamfunn til kunnskapssamfunn, og kanskje har denne endringen handlet om mer enn bare endring fra industri til utdanning. I tråd med denne endringen kan det også tenkes at verdier og holdninger har endret seg. På bakgrunn av samfunnets endring kan også synet på idrett og dens verdi ha endret seg. Nemlig at plusssumsfaktorene idretten i dag er knyttet til ikke var gjeldende før, og at det var enten/eller før, mens i dag er det både/og, nettopp fordi idrettens plusssumsfaktorer også er fungerende som plusssumsfaktorer i dagens samfunnet generelt.

Jeg har diskutert faktorer ved idrett som kan bidra til positiv skoledeltakelse. Utvalget i denne studien er ikke stort nok til å kunne trekke generaliserte konklusjoner, og det har heller ikke vært formålet. Hensikten har derimot vært å se på noen konkrete fortellinger vi har fått fra unge informanter som befinner seg på yrkesfaglige studieretninger hvor vi vet at mange i vår region opplever skoleavbrudd for å få frem plusssumsfaktorer knyttet til idrett, som også blir sett på som plusssumsfaktorer i resten av samfunnet. Dette har jeg gjort ved å se på hva informantenes historier fortalte til oss, og mitt fokus har spesielt vært på deres interesse og forhold til idretten. Likevel håper jeg at det jeg finner kan ha verdi i det videre arbeidet med prosjektet, og kanskje kan det være nyttig for videre analyse også i andre ungdomsundersøkelser.

Idrett er en av flere faktorer som kan bidra til skoledeltakelse, nettopp gjennom disse plussumsforholdene. Odin må ut å trikse for å finne svarene til prøven. Vender vi tilbake til Christoffer finner vi også dette i hans fortelling. Han forteller at han bruker konkurranseinstinktet fra BMX til å gjøre det bedre på skolen. For Christoffer handler dette om en vilje og pågangsmot til å presse grenser for å se hvor langt han kan nå. Videre uttrykker han en identitetsfølelse knyttet til idretten. Han forteller at *"det er greia mi"*, noe som handler om en opplevelse av tilhørighet. Denne plussumsforklaringen er også helt oppe i dagen når vi ser hva Ola legger vekt på, for eksempel når han sier at *"det her er livet"* og kaller seg selv for *"snowboarder"*. Videre forteller Ola om en takknemlighet knyttet til farens engasjement som kommer til uttrykk gjennom kjøring til ulike snowboardarenaer. *"... han er veldig sånn, han kjører meg dit jeg trenger og han gidder liksom.. Det er ikke mange foreldre som gidder å kjøre opp på dagstur til Vierli da, helt opp dit, bare meg og en kompis. Uten å ha hytte der engang..."*. Ola forteller om et forhold til fars engasjement som gir han motivasjon og støtte, noe som er viktig for drivkraften hans. Disse utdragene fra historiene til Odin, Christoffer og Ola handler om positive faktorer knyttet til idrett, eller altså det vi kan kalle plussumsfaktorer. Samlet sett kan vi si at idrett bidrar med flere plussumsforklaringer enn nullsumsforklaringer, og at den positive vekten bidrar til skoledeltakelse.

Så, hva kan fortellingene vi fikk fra ungdommene om deres idrettsdeltakelse fortelle oss om deres skoledeltakelse i Telemark i dag? Og hva kan det fortelle oss mer generelt om ungdom som sliter på skolen? Informantenes historier kan fortelle oss at ikke-akademiske ferdigheter er med på å bygge ferdigheter og kunnskaper som unge får bruk for i skolesammenheng. Dette gjennom idrettsdeltakelsens plussumsfaktorer som venner, foreldre, tilhørighet og deltakelse. Og det forteller oss at det å gjennomføre skolen i dag handler om mye mer enn bare å være god i bestemte fag. Det handler kanskje vel så mye om betydningen av å ha gode relasjoner rundt skoledeltakelsen? Man er ikke nødvendigvis bare god i matte, men det er relasjonene rundt skolen som gir overskudd og som igjen gir positive utslag på skolen. Man blir god i matte fordi man er god på fritiden. Så hva kan vi lære av dette? Jo, nemlig det jeg nettopp løftet frem, at det å gjennomføre skolen i dag handler om mye mer enn å være god i bestemte fag. Det handler om relasjonene rundt skolen. Det handler om disse plussumsfaktorene som danner en moral og som støtter opp rundt den enkelte ungdom. Og idrett er en arena der man kan skaffe seg disse faktorene. Vinner i idrett gir vinner i skolen.

Litteraturliste

- Aagre, W. (2014). *Ungdomskunnskap: Hverdagslivets kulturelle former*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Arntzen, K. J., & Andersen, E.W. (2014). Mange Hovden-elever får ikke vitnemål. Hentet 20.04.15, fra <http://www.nrk.no/sorlandet/mange-hovden-elever-far-ikke-vitnemal-1.12033610>.
- Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Bourdieu, P. (1998). *Practical Reason. On the Theory og Action*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Danish, S. J., & Nellen, V. C. (1997). New Roles for Sport Psychologists: Teaching Life Skills Through Sport to At-Risk Youth. *QUEST*, 49, 100-113. Hentet fra <http://www.humankinetics.com/acucustom/sitename/Documents/DocumentItem/11061.pdf>
- Fangen, K. (2010). *Deltakende observasjon*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Frønes, I. (2011). *Moderne barndom*. Latvia: Cappelen Damm AS.
- Frønes, I., & Strømme, H. (2010). *Risiko og marginalisering: Norske barns levekår i kunnskapssamfunnet*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Goksøyr, M. (2008). *Historien om norsk idrett*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Grimen, H. (2004). *Samfunnsvitenskapelige tenkemåter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Haugland, S., Wold, B., & Torsheim, T. (2003). Relieving the Pressure? The Role of Physical Activity in the Relationship Between School-Related Stress and Adolescent Health Complaints. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 74(2), 127-135. Hentet fra <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02701367.2003.10609074>.

- Hernes, G. (2010). *Gull av gråstein: Tiltak for å redusere frafall i videregående opplæring* (Fafo rapport 3/2010). Hentet fra <https://www.utdanningsforbundet.no/upload/Fylkeslag/Vest-Agder/Pdf-dokument/2010/20147%20Fafo%20rapport.pdf>.
- Hollekim, I., & Vingdal, I. M. (2000). *Mestring og glede: Fra grunnleggende bevegelser til idrett og dans*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Kjeldstadli, K. (2014). "De tre samfunn": Arbeid, næringsliv og hverdagsliv etter 1905. I O, Rovde & I, Skobba (Red.), *Telemarks historie: Etter 1905 (s. 9-13)*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Kulturdepartementet. (1999). *Idrettslivet i endring*. Hentet 30.04.15, fra https://www.regjeringen.no/nb/aktuelt/idrettslivet_i_endring/id241169/.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2012). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Forlag AS.
- Larson, R. W. (2000). Toward a Psychology of Positive Youth Development. *American Psychologist*, 55(1), 170-183. Hentet fra <http://www.yclc.ca/PDF%20files/toward%20a%20positive.pdf>.
- Loland, S. (1998). *Idrett, kultur og samfunn*. Oslo. Gyldendal undervisning
- Loland, S. (2002). *Idrett og etikk: En innføring*. Oslo: Akilles.
- Loland, S. (2007). *Idrett og samfunn*. Oslo: Gyldendal Forlag AS.
- Meld. St. 17 (1996-1997). (1997). *Om innvandring og det flerkulturelle Norge*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/0fb06b0020f14a3ba94f39ff52ca4e6d/no/pdfs/st_m199619970017000dddpdfs.pdf.
- Moshuus, G. H. (2007). Konge og taper- historien om Vat: etnografi på gata og kulturoversettelse. I Ø. Fuglerud & T. H. Eriksen (Red.), *Grenser for kultur? Perspektiver fra norsk minoritetsforskning (s. 188-208)*. Oslo: Pax forlag AS.
- Moshuus, G. H. (2012). Skulle jeg latt være å intervju Sandra? Om etnografi på barnefattigdom og snøballen som stoppet. I E. Backe-Hansen & I. Frønes (Red.), *Metoder og perspektiver i barne- og ungdomsforskning (s. 121-135)*. Oslo: Gyldendal akademisk.

- Moshuus, G. H., & Bunting, M. (2015). *De inaktive: Om skoleavbrudd og kulturuttrykk blant ungdom i Telemark* (working paper, upublisert).
- Moshuus, G. H., & Eide, K. (upublisert). *The indirect approach to marginal man: How to make text discover context when interviewing*.
- NESH. (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsfag, humaniora, juss og teologi*. Oslo: Den nasjonale forskningskomite for samfunnsvitenskap og humaniora.
- Neumann, C. B., & Neumann, I. B. (2012). *Forskeren i forskningsprosessen: En metodebok om situering*. Litauen: Cappelen Damm.
- Nilsen, G. (2010). Slik trente de i gamle dager. Hentet 30.04.14, fra <http://www.langrenn.com/slik-trente-de-i-gamle-dager.4856304-1743.html>.
- Olstad, F. (2014). "Telemarkidrett". I O. Rovde & I. Skobba (Red.), *Telemarks historie: Etter 1905* (s. 303-321). Bergen: Fagbokforlaget.
- Ommundsen, Y. (2008). Fysisk helse og psykososial helse. I Ø. Kveldå (Red.), *Oppvekst: Om barns og unges oppvekstmiljø* (s. 343-355). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Ortner, S. B. (2006). *Anthropology and social theory. Culture, power and the acting subject*. London: Duke University Press.
- Rambøl, I. B. (2015, 13.02.). Fritidsaktiviteter: Stress eller status? *Aftenposten*. Hentet fra http://www.aftenposten.no/familieogoppvekst/Fritidsaktiviteter-Stress-eller-status-489711_1.snd
- Rovde, O., & Skobba, I. (2014). Det moderne Telemark. I O. Rovde & I. Skobba (Red.), *Telemarks historie: Etter 1905* (s. 9-13). Bergen: Fagbokforlaget.
- Savisaari, L. (2005). A European inventory on validation of non-formal and informal learning: Examples of Good Practice - Recreational Activity Study. *Youth academy*. Birmingham: ECOTEC Research & Consulting Limited.
- Säfvenbom, R. (2005). "Bevegelsesaktivitet og idrett". I R. Säfvenbom (Red.), *Fritid og aktiviteter i moderne oppvekst: Grunnbok i aktivitetsfag* (s. 240-261). Oslo:

Universitetsforlaget.

Seippel, Ø., Strandbu, Å., & Sletten, M. A. (2011). Ungdom og trening: Endring over tid og sosiale skillelinjer (NOVA rapport 3/2011). Hentet fra http://www.nova.no/asset/4536/1/4536_1.pdf.

Skaalvik, E. M., & Skaalvik, S. (2005). *Skolen som læringsarena: Selvoppfatning, motivasjon og læring*. Oslo: Universitetsforlaget.

Solenes, O., & Strandbu, Å. (2007). "Beckham gikk ikke mye langrenn": Kontroverser om ungdom og idrett, før og nå. I Å, Strandbu & T, Øia (Red.), *Ung i Norge: Skole, fritid og ungdomskultur* (s. 159-176). Oslo: Cappelens Forlag.

Statistisk Sentralbyrå. (2014). Gjennomstrømning i videregående opplæring, 2008-2013. Hentet fra <https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/vgogjen/aar/2014-06-19>

Strandbu, Å., & Bakken, A. (2007). Aktiv Oslo-ungdom: En studie av idrett, minoritetsbakgrunn og kjønn (NOVA rapport 2/2007). Hentet fra http://www.nova.no/asset/2546/1/2546_1.pdf.

Sørensen, A. S., Høystad, O. M., Bjurström, E., & Vike, H. (2008). *Nye kulturstudier*. Oslo: Spartacus Forlag AS.

Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Thorsnæs, g. (2013). Idrett i Norge. *Store Norske Leksikon*. Hentet fra https://snl.no/Idrett_i_Norge

Tønnesen, T. (2014, 05.09). "Rundt 1000 unge under 25 år i Telemark tar ikke utdanning og har ikke jobb, enda de er arbeidsføre", *Varden*. Hentet fra: <http://www.varden.no/nyheter/rundt-1000-unge-under-25-ar-i-telemark-tar-ikke-utdanning-og-har-ikke-jobb-enda-de-er-arbeidsfore-1.1320402>.

Vestel, V., Bakken, A., Moshuus, G. H., & Øia, T. (1997). *Ungdomskulturer og narkotikabruk* (NOVA rapport 1/1997). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Vike, H. (2014). Folkestyre og forvaltning. I O. Rovde & I. Skobba (Red.), *Telemarks historie: Etter 1905* (s. 107-127). Bergen: Fagbokforlaget.

- Wold, B. (2009). Ungdom og idrett: Stimulering av initiativ, mestring og sunn livstil. I K.-N. Kleppe & L. E. Aarø (Red.), *Ungdom, livsstil og helsefremmede arbeid* (s. 182-202). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Wormnæs, O. (1996). *Vitenskap, enhet og mangfold*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Øia, T. (1994). *Norske ungdomsskulturer*. Oslo: Opplandske bokforlag.
- Øia, T. (2011). *Ungdomsskoleelever: Motivasjon, mestring og resultater* (NOVA rapport 9/2011). Hentet fra http://www.nova.no/asset/4604/1/4604_1.pdf
- Øia, T., & Fauske, H. (2010). *Oppvekst i Norge*. Oslo: Abstrakt Forlag AS.
- Øia, T., & Vestel, V. (2014). Generasjonskløfta som forsvant: Et ungdomsbilde i endring. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 14 (1), 99-133. Hentet fra http://www.hioa.no/Mediabiblioteket/node_31750/node_42453/2014/Tfu-1-2014-OEia-Vestel.

Vedlegg

Vedlegg 1: NSD søknad

Vedlegg 2: Innmeldingsskjema NSD

Vedlegg 3: Intervjuguide

Vedlegg 4: Informasjonsskriv og samtykkeskjema til informanter

Vedlegg 5: Artikkel med Terje Tønnesen, Dagens Næringsliv 20.08.2013

Vedlegg 1

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 2
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org nr: 985 321 884

Geir H. Moshuus
Institutt for sosialfag
Høgskolen i Telemark
Postboks 203
3901 PORSGRUNN

Vår dato: 16.09.2013

Vår ref:35202 / 3 / AMS

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 22.08.2013. Meldingen gjelder prosjektet:

35202 *Ungdom og skoleavbrudd i Telemark. En longitudinell undersøkelse av unges
bortvalg av skoledeltakelse*
Behandlingsansvarlig Høgskolen i Telemark, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig Geir H. Moshuus

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.12.2023, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Anne-Mette Somby

Kontaktperson: Anne-Mette Somby tlf: 55 58 24 10
Vedlegg: Prosjektvurdering

Avdelingskontorer / District Offices

OSLO: NSD Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11 nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrie.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@svuul.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 35202

Ifølge prosjektmeldingen skal det innhentes skriftlig samtykke basert på skriftlig informasjon om prosjektet og behandling av personopplysninger. Personvernombudet finner informasjonsskrivet tilfredsstillende utformet i henhold til personopplysningslovens vilkår.

Det vil i prosjektet bli registrert sensitive personopplysninger om helseforhold, jf. personopplysningsloven § 2 nr. 8 c).

Prosjektet skal avsluttes 31.12.2023 og innsamlende opplysninger skal da anonymiseres og lydopptak slettes. Anonymisering innebærer at direkte personidentifiserende opplysninger som navn/koblingsnøkkel slettes, og at indirekte personidentifiserende opplysninger (sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. yrke, alder, kjønn) fjernes eller grovkategoriseres slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes i materialet.

Forskningsprosjektet er et FoU prosjekt ved høyskolen med flere involverte. Følgende ansatte forskere skal ha deltakelse i hele forskningsperioden (det kan komme til flere og endringsmelding om dette vil bli sendt inn): Mette Bunting, Ketil Eide, Irmelin Kjelaas, Torill Aagot Halvorsen

Følgende mastergradsstudenter skal delta i perioden 2013-2014 (Endringsmelding om nye studentdeltakere vil bli sendt inn): Line Jonsås, Kjerstin Eriksen, Pernille Bjørnsen, Helle Aspheim, Siri Gundersen, Anette Nordgård, Charlotte Wachs Svendsen, Ayaanle Daha Gobdoon, Maud

- Christine Langkaas.

Vedlegg 2

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

MELDESKJEMA

Meldeskjema (versjon 1.4) for forsknings- og studentprosjekt som medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt (jf. personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter).

1. Prosjekttittel		
Tittel	Ungdom og skoleavbrudd i Telemark. En longitudinell undersøkelse av unges bortvalg av skoledeltakelse.	
2. Behandlingsansvarlig institusjon		
Institusjon	Høgskolen i Telemark	Velg den institusjonen du er tilknyttet. Alle nivå må oppgis. Ved studentprosjekt er det studentens tilknytning som er avgjørende. Dersom institusjonen ikke finnes på listen, vennligst ta kontakt med personvernombudet.
Avdeling/Fakultet	Fakultet for helse- og sosialfag	
Institutt	Institutt for sosialfag	
3. Daglig ansvarlig (forsker, veileder, stipendiat)		
Fornavn	Geir Harald	Før opp navnet på den som har det daglige ansvaret for prosjektet. Veileder er vanligvis daglig ansvarlig ved studentprosjekt.
Etternavn	Moshuus	
Akademisk grad	Doktorgrad	Veileder og student må være tilknyttet samme institusjon. Dersom studenten har ekstern veileder, kan biveileder eller fagansvarlig ved studiestedet stå som daglig ansvarlig. Arbeidssted må være tilknyttet behandlingsansvarlig institusjon, f.eks. underavdeling, institutt etc.
Stilling	Førsteamanuensis	
Arbeidssted	Høgskolen i Telemark, Institutt for sosialfag	
Adresse (arb.sted)	Kjølnes Ring 56	NB! Det er viktig at du oppgir en e-postadresse som brukes aktivt. Vennligst gi oss beskjed dersom den endres.
Postnr/sted (arb.sted)	3914 Porsgrunn	
Telefon/mobil (arb.sted)	40044410 / 40044410	
E-post	geir.moshuus@hit.no	
4. Student (master, bachelor)		
Studentprosjekt	Ja ☐ Nei ☒	
5. Formålet med prosjektet		
Formål	Vi skal intervju unge som avbryter skolen sammen med ungdom som ikke gjør dette. Det skal avtales oppfølging med nye intervjuer med de samme informantene hvert år i en periode på inntil ti år. Etnografisk/narrativ fremgangsmåte hvor intervju situasjonen brukes til å utforske de meningssammenhenger som kan tenkes å ramme inn informantenes opplevelse av skole, utdanningsvalg og fremtidsplaner. Forsknings spørsmål: Hvem er de unge som avbryter utdanningen mens de går på videregående skole? Hva kjennetegner dem i forhold til andre unge på samme alder? Hva kjennetegner deres skole- og oppveksterfaringer i forhold til andre unge på samme alder? Hvilke forhold avtegnes over tid mellom ungdoms utdanningsfortellinger og deres oppveksterfaringer?	Redegjør kort for prosjektets formål, problemstilling, forsknings spørsmål e.l. Maks 750 tegn.
6. Prosjektomfang		
Velg omfang	☒ Enkel institusjon ☐ Nasjonalt samarbeidsprosjekt ☐ Internasjonalt samarbeidsprosjekt	Med samarbeidsprosjekt menes prosjekt som gjennomføres av flere institusjoner samtidig, som har samme formål og hvor personopplysninger utveksles.
Oppgi øvrige institusjoner		
Oppgi hvordan samarbeidet foregår		
7. Utvalgsbeskrivelse		

Utvalget	Ungdom i Telemark født i 1995-97 som avbryter sin skolegang høsten 2013 eller som går på videregående skole på studieretninger hvor mange faller fra.	Med utvalg menes dem som deltar i undersøkelsen eller dem det innhentes opplysninger om. F.eks. et representativt utvalg av befolkningen, skoleelever med lese- og skrivevansker, pasienter, innsatte.
Rekruttering og trekking	Informantene rekrutteres fra NAV-kontorer, Oppfølgingstjenesten og de videregående skolene i fylket.	Beskriv hvordan utvalget trekkes eller rekrutteres og oppgi hvem som foretar den. Et utvalg kan trekkes fra registre som f.eks. Folkeregisteret, SSB-registre, pasientregistre, eller det kan rekrutteres gjennom f.eks. en bedrift, skole, idrettsmiljø, eget nettverk.
Førstegangskontakt	Kontaktpersoner på skolene, oppfølgingstjenesten og NAV-kontorene i fylket.	Beskriv hvordan førstegangskontakten opprettes og oppgi hvem som foretar den. Les mer om dette på våre temasider.
Alder på utvalget	☐ Barn (0-15 år) ☒ Ungdom (16-17 år) ☐ Voksne (over 18 år)	
Antall personer som inngår i utvalget	Opptil 60-70 informanter	
Inkluderes det myndige personer med redusert eller manglende samtykkekompetanse?	Ja ☐ Nei ☒	Begrunn hvorfor det er nødvendig å inkludere myndige personer med redusert eller manglende samtykkekompetanse.
Hvis ja, begrunn		Les mer om Pasienter, brukere og personer med redusert eller manglende samtykkekompetanse
8. Metode for innsamling av personopplysninger		
Kryss av for hvilke datainnsamlingsmetoder og datakilder som vil benyttes	☐ Spørreskjema ☒ Personlig intervju ☐ Gruppeintervju ☐ Observasjon ☐ Psykologiske/pedagogiske tester ☐ Medisinske undersøkelser/tester ☐ Journaldata ☐ Registerdata ☐ Annen innsamlingsmetode	Personopplysninger kan innhentes direkte fra den registrerte f.eks. gjennom spørreskjema, intervju, tester, og/eller ulike journaler (f.eks. elevmapper, NAV, PPT, sykehus) og/eller registre (f.eks. Statistisk sentralbyrå, sentrale helseregistre).
Annen innsamlingsmetode, oppgi hvilken		
Kommentar		
9. Datamaterialets innhold		
Redegjør for hvilke opplysninger som samles inn	Temaguide med tema som tar sikte på å gi brede livshistoriefortellinger med utgangspunkt i konkrete hendelser og interesser som opptar informantene.	Spørreskjema, intervju-/temaguide, observasjonsbeskrivelse m.m. sendes inn sammen med meldeskjemaet. NB! Vedleggene lastes opp til sist i meldeskjema, se punkt 16 Vedlegg.
Samles det inn direkte personidentifiserende opplysninger?	Ja ☒ Nei ☐	Dersom det krysses av for ja her, se nærmere under punkt 11 Informasjonssikkerhet.
Hvis ja, hvilke?	☐ 11-sifret fødselsnummer ☒ Navn, fødselsdato, adresse, e-postadresse og/eller telefonnummer	Les mer om hva personopplysninger er
Spesifiser hvilke	Navn, bostedsadresse, mobiltelefonnummer og epost	NB! Selv om opplysningene er anonymiserte i oppgave/rapport, må det krysses av dersom direkte og/eller indirekte personidentifiserende opplysninger innhentes/registreres i forbindelse med prosjektet.
Samles det inn indirekte personidentifiserende opplysninger?	Ja ☐ Nei ☒	En person vil være indirekte identifiserbar dersom det er mulig å identifisere vedkommende gjennom

Hvis ja, hvilke?		bakgrunnsopplysninger som for eksempel bostedskommune eller arbeidsplass/skole kombinert med opplysninger som alder, kjønn, yrke, diagnose, etc.
Samles det inn sensitive personopplysninger?	Ja ☐ Nei ☒	
Hvis ja, hvilke?	☐ Rasemessig eller etnisk bakgrunn, eller politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning ☐ At en person har vært mistenkt, siktet, tiltalt eller dømt for en straffbar handling ☐ Helseforhold ☐ Seksuelle forhold ☐ Medlemskap i fagforeninger	
Samles det inn opplysninger om tredjeperson?	Ja ☐ Nei ☒	Med opplysninger om tredjeperson menes opplysninger som kan spores tilbake til personer som ikke inngår i utvalget. Eksempler på tredjeperson er kollega, elev, klient, familiemedlem.
Hvis ja, hvem er tredjeperson og hvilke opplysninger registreres?		
Hvordan informeres tredjeperson om behandlingen?	☐ Skriftlig ☐ Muntlig ☐ Informeres ikke	
Informeres ikke, begrunn		
10. Informasjon og samtykke		
Oppgi hvordan utvalget informeres	☒ Skriftlig ☐ Muntlig ☐ Informeres ikke	Vennligst send inn informasjonsskrivet eller mal for muntlig informasjon sammen med meldeskjema.
Begrunn		<p>NBI Vedlegg lastes opp til sist i meldeskjemaet, se punkt 16 Vedlegg.</p> <p>Dersom utvalget ikke skal informeres om behandlingen av personopplysninger må det begrunnes.</p> <p>Last ned vår veiledende mal til informasjonsskriv</p>
Oppgi hvordan samtykke fra utvalget innhentes	☒ Skriftlig ☐ Muntlig ☐ Innhentes ikke	Dersom det innhentes skriftlig samtykke anbefales det at samtykkeerklæringen utformes som en svarslipp eller på eget ark. Dersom det ikke skal innhentes samtykke, må det begrunnes.
Innhentes ikke, begrunn		
11. Informasjonssikkerhet		
Direkte personidentifiserende opplysninger erstattes med et referansenummer som viser til en atskilt navnliste (koblingsnøkkel)	Ja ☒ Nei ☐	Har du krysset av for ja under punkt 9 Datamaterialets innhold må det merkes av for hvordan direkte personidentifiserende opplysninger registreres.
Hvordan oppbevares navnlisten/ koblingsnøkkel og hvem har tilgang til den?	Oppbevares på en egen minnepinne i låst arkivskap. Arkivet vil være tilgjengelig for Geir H Moshuus, Mette Bunting og Ketil Eide. Forskere ansatt ved Høgskolen i Telemark og tilknyttet prosjektet.	NBI Som hovedregel bør ikke direkte personidentifiserende opplysninger registreres sammen med det øvrige datamaterialet.
Direkte personidentifiserende opplysninger oppbevares sammen med det øvrige materialet	Ja ☐ Nei ☒	
Hvorfor oppbevares direkte personidentifiserende opplysninger sammen med det øvrige datamaterialet?		
Oppbevares direkte personidentifiserbare opplysninger på andre måter?	Ja ☐ Nei ☒	
Spesifiser		

Hvordan registreres og oppbevares datamaterialet?	☐ Fysisk isolert datamaskin tilhørende virksomheten ☐ Datamaskin i nettverkssystem tilhørende virksomheten ☒ Datamaskin i nettverkssystem tilknyttet Internett tilhørende virksomheten ☐ Fysisk isolert privat datamaskin ☐ Privat datamaskin tilknyttet Internett ☐ Videoopptak/fotografi ☒ Lydopptak ☒ Notater/papir ☒ Annen registreringsmetode	Merk av for hvilke hjelpemidler som benyttes for registrering og analyse av opplysninger. Sett flere kryss dersom opplysningene registreres på flere måter.
Annen registreringsmetode beskriv	Alle lydfiler, dokumenter og transkriberte intervjuer blir samlet i databasen til forskningsprogrammet Nvivo som lagres på minnepenn. Tilgangen til denne er lisens- og passordbelagt. Alle data på minnepennen er kun tilgjengelig for de navngitte forskerne ansatt ved Høgskolen. Masterstudentene som deltar har kun tilgang til de data fra prosjektet som brukes i deres masteroppgaver.	
Behandles lyd-/videoopptak og/eller fotografi ved hjelp av datamaskinbasert utstyr?	Ja • Nei ○	Kryss av for ja dersom opptak eller foto behandles som lyd-/bildefil. Les mer om behandling av lyd og bilde.
Hvordan er datamaterialet beskyttet mot at uvedkommende får innsyn?	Digitalt datamateriale oppbevares i eget arkiv med passordtilgang på intranett på Høgskolen. I tillegg benyttes Nvivo med passordtilgang, se ovenfor.	Er f.eks. datamaskintilgangen beskyttet med brukernavn og passord, står datamaskinen i et låsbart rom, og hvordan sikres bærbare enheter, utskrifter og opptak?
Dersom det benyttes mobile lagringsenheter (bærbare datamaskin, minnepenn, minnekort, cd, ekstern harddisk, mobiltelefon), oppgi hvilke		NBI Mobile lagringsenheter bør ha mulighet for kryptering.
Vil medarbeidere ha tilgang til datamaterialet på lik linje med daglig ansvarlig/student?	Ja • Nei ○	
Hvis ja, hvem?	Forskere: Mette Bunting, Ketil Eide, Irmelin Kjelaas, Studenter: Line Jonsås, Kjerstin Eriksen, Pernille Bjørnsen, Helle Aspheim, Siri Gundersen, Anette Nordgård, Charlotte Wachs Svendsen, Ayaanle Daha Gobdoon, Maud Christine Langkaas	
Overføres personopplysninger ved hjelp av e-post/Internett?	Ja • Nei ○	F.eks. ved bruk av elektronisk spørreskjema, overføring av data til samarbeidspartner/databehandler mm.
Hvis ja, hvilke?	Transkriberingsassistent vil motta lydfiler fra enkeltintervjuer.	
Vil personopplysninger bli utlevert til andre enn prosjektgruppen?	Ja ○ Nei •	
Hvis ja, til hvem?		
Samles opplysningene inn/behandles av en databehandler?	Ja • Nei ○	Dersom det benyttes eksterne til helt eller delvis å behandle personopplysninger, f.eks. Questback, Synovate MMI, Norfakta eller transkriberingsassistent eller tolk, er dette å betrakte som en databehandler. Slike oppdrag må kontraksreguleres Les mer om databehandleravtaler her
Hvis ja, hvilken?	Det kan bli aktuelt å benytte transkriberingsassistent på noen av de innsamlede intervjuene.	
12. Vurdering/godkjenning fra andre instanser		
Søkes det om dispensasjon fra taushetsplikten for å få tilgang til data?	Ja ○ Nei •	For å få tilgang til taushetsbelagte opplysninger fra f.eks. NAV, PPT, sykehus, må det søkes om

Kommentar		dispensasjon fra taushetsplikten. Dispensasjon søkes vanligvis fra aktuelt departement. Dispensasjon fra taushetsplikten for helseopplysninger skal for alle typer forskning søkes Regional komité for medisinsk og helsefaglig
Søkes det godkjenning fra andre instanser?	Ja ☐ Nei ☒	F.eks. søke registreier om tilgang til data, en ledelse om tilgang til forskning i virksomhet, skole, etc.
Hvis ja, hvilke?		
13. Prosjektperiode		
Prosjektperiode	Prosjektstart:01.11.2013 Prosjektsslutt:31.12.2023	Prosjektstart Vennligst oppgi tidspunktet for når førstegangskontakten med utvalget opprettes og/eller datainnsamlingen starter. Prosjektsslutt Vennligst oppgi tidspunktet for når datamaterialet enten skal anonymiseres/slettes, eller arkiveres i påvente av oppfølgingsstudier eller annet. Prosjektet anses vanligvis som avsluttet når de oppgitte analyser er ferdigstilt og resultatene publisert, eller oppgave/avhandling er innlevert og sensurert.
Hva skal skje med datamaterialet ved prosjektsslutt?	☒ Datamaterialet anonymiseres ☐ Datamaterialet oppbevares med personidentifikasjon	Med anonymisering menes at datamaterialet bearbeides slik at det ikke lenger er mulig å føre opplysningene tilbake til enkeltpersoner.NB! Merk at dette omfatter både oppgave/publikasjon og rådata. Les mer om anonymisering
Hvordan skal datamaterialet anonymiseres?	Koblingsnøkkel destrueres. Digitale lydfiler slettes.	Hovedregelen for videre oppbevaring av data med personidentifikasjon er samtykke fra den registrerte.
Hvorfor skal datamaterialet oppbevares med personidentifikasjon?		Årsaker til oppbevaring kan være planlagte oppfølgingsstudier, undervisningsformål eller annet.
Hvor skal datamaterialet oppbevares, og hvor lenge?		Datamaterialet kan oppbevares ved egen institusjon, offentlig arkiv eller annet. Les om arkivering hos NSD
14. Finansiering		
Hvordan finansieres prosjektet?	Første fase finansieres av FoU midler ved høgskolen. Det vil søkes ekstern finansiering for videre innsamlinger.	
15. Tilleggsopplysninger		
Tilleggsopplysninger	Forskningsprosjektet er et FoU prosjekt ved høgskolen med flere involverte. Følgende ansatte forskere skal ha deltakelse i hele forskningsperioden (det kan komme til flere og endringsmelding om dette vil bli sendt inn): Mette Bunting, Ketil Eide, Irmelin Kjelaas, Torill Aagot Halvorsen Følgende mastergradsstudenter skal delta i perioden 2013-2014 (Endringsmelding om nye studentdeltakere vil bli sendt inn): Studenter: Line Jonsås, Kjerstin Eriksen, Pernille Bjørnsen, Helle Aspheim, Siri Gundersen, Anette Nordgård, Charlotte Wachs Svendsen, Ayaanle Daha Gobdoon, Maud Christine Langkaas	

16. Vedlegg	
Antall vedlegg	2

Vedlegg 3

Høgskolen i Telemark

”Ungdom, gjennomføring og skoleavbrudd i Telemark”

Tematisk intervjuguide - Andregangssamtale

Denne temaguiden er inndelt i en innledning og syv tema for samtalen vi ønsker å ha med deg.

Innledning om prosjektet, om anonymitet, om samtykke og muligheten til å trekke seg underveis, om bruk av lydopptaker.

Første tema

Hva holder du på med nå?

Her vil vi være opptatt av å finne fram til pågående samtaler du er ofte deltar i med dine omgivelser.

Her gjør vi bruk av populærkultur, aktuelle ungdomstema lokalt, forhold knyttet til stedet hvor vi møtes, sport og idrett lokalt og nasjonalt. Alle innfallsmåter er åpne her. Målet er å treffe på samtaler du er engasjert i før du møtte oss.

Andre tema

Hvordan går det?

Her vil vi høre mer om livshistorien din.

Tredje tema

Her handler det om hvordan du ser på framtiden.

Fjerde tema

Her handler det om skolen. Om før og nå.

Femte tema

Her handler det om bakgrunnshistorier, eller det bakteppe, du tenker deg er viktig for ditt liv.

Sjette tema

Her handler det om skolebruddet eller om din hverdag på skolen.

Syvende tema

Her handler det om å oppsummere og samle trådene i samtalen. Her kan vi komme inn på detaljer og forhold som samtalen ikke har vært innom til nå.

Her er stikkord som vi kan komme til å spørre deg om i denne siste runden:

- Familie
- Venner
- Skoledeltakelse
- Arbeidsdeltakelse
- Mor og far
- Klassekamerater
- Lærere
- Andre voksne
- Bruk av data og mobiltelefon
- Bruk av sosiale medier
- Bøker hjemme
- Soverom
- Økonomi

Vedlegg 4

Høgskolen i Telemark

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

”Ungdom, gjennomføring og skoleavbrudd i Telemark”

Bakgrunn og formål

Vi ønsker å intervju unge som velger bort skolen sammen med ungdom som ikke gjør dette. Vi ønsker å få vite mer om unge som avbryter sin skolegang og hvilke planer de har og hvordan de ser på framtiden. Det skjer mye i ungdomsårene og vi ønsker derfor å få lov til å spørre deg igjen senere også. På den måten vil vi lære mer om hvordan utdanningsfortellinger og oppveksterfaringer former unges vei inn i voksenlivet.

Forskningsprosjektet foregår innenfor rammen av paraplyprosjektet ”Ung i Telemark” og er et samarbeid mellom Fakultetet for Helse og Sosialfag og Fakultet for Estetiske fag, Folkekultur og Lærerutdanning ved Høgskolen i Telemark. Prosjektet skjer i samarbeid med Talenter for Framtida Telemark. På prosjektet deltar flere masterstudenter ved høgskolen og ansatte forskere.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakerne til dette forskningsprosjektet blir kontaktet gjennom NAV-kontorer, Oppfølgingstjenesten og de videregående skolene i fylket. Du som inviteres til å delta blir kontaktet fordi du har avbrutt din skolegang eller fordi du går på en studieretning hvor tidligere forskning har vist at flere har valgt å avbryte sin skolegang.

Undersøkelsen vil bestå av intervjuer. Disse intervjuene vil ha form som samtaler hvor vi vil være ute etter å få vite hva du holder på med til daglig, hva du interesserer deg for, hva du tenker at du vil gjøre framover og vi vil gjerne vite hva du har holdt på med tidligere. Dersom du gir din tillatelse vil vi ta digitale opptak av samtalen. Lydopptakene vil senere bli nedskrevet.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Lydopptakene og de nedskrevne samtalene vil være tilgjengelige for prosjektgruppen som deltar som intervjuere og de databehandlerne som vil hjelpe oss å skrive ned opptakene. De digitale lydopptakene vil deretter slettes og personopplysningene erstattes med en koblingsnøkkel som vil oppbevares adskilt fra det som er skrevet ned. Prosjektgruppen består av masterstudenter i perioden hvor de skriver sine mastergradsavhandlinger, deres veiledere og forskerne ansatt på høgskolen som deltar i innsamlingen av intervjuene.

Alle deltakere i prosjektet vil anonymiseres i alle publikasjoner fra prosjektet slik at ingen kan gjenkjennes. Publikasjonene vil være mastergradsavhandlinger og vitenskaplige artikler.

Prosjektet vil følge deltakerne i studien over flere år og skal avsluttes 31. desember 2023. Da vil koblingsnøgkelen med navneliste ødelegges. Da vil datamaterialet være anonymt.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert. De som kontaktet deg på våre vegne vil ikke få vite om dette.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med oss som leder prosjektet:

Mette Bunting
Førstelektor i Pedagogikk
Høgskolen i Telemark
Telefon 41471590
mette.bunting@hit.no

Geir H Moshuus
Førsteamanuensis, Dr.polit
Høgskolen i Telemark
Telefon 40044410
geir.moshuus@hit.no

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 5

PORSGRUNN/SKIEN: Ledigheten i Telemark har de siste månedene gått ned for alle aldersgrupper, unntatt de unge. I Telemark er ledigheten blant dem mellom 20 og 30 år 5,8 prosent, mot 3,3 prosent for fylket generelt. Det bekymrer Nav-direktør i Telemark, Terje Tønnessen.

- Ungdom i Telemark har høyest uføregrad og høyest ledighet i landet, og andel som dropper ut fra skolen er høy. Det er ikke et godt tegn for fremtiden, sier Tønnessen.

Han forklarer tallene med et historisk betinget tankesett hos Telemark-ungdommen.

- I årevis har vært sånn at hvis du ikke gjør det bra på skolen, er det alltid en industri som tar seg av deg. Slik er det ikke lenger.

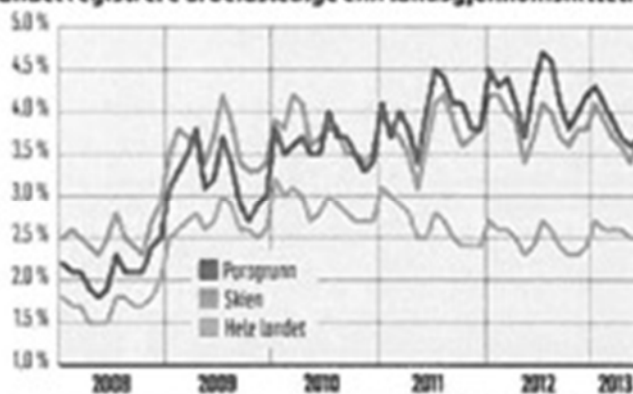
- Det sitter igjen i hele kulturen og bæres videre. Den store utfordringen for Telemark er å få den nye generasjonen til å tenke at du er nødt til å ha kompetanse i bunn for å få arbeid.

Ungdom i Telemark som henvender seg til Nav får dermed klar beskjed om å komme seg tilbake på skolebenken.

- Det er snuoperasjonen for Telemark.

Arbeidsledighet i Grenland

De to største Grenlands-kommune har stabilt høyere andel registrerte arbeidsledige enn landsgjennomsnittet.

1000 DagensNæringsliv 2013 Nr 128

BØR FLYTTE. Direktør for Nav Telemark, Terje Tønnessen, vil i større grad la markedet ordne opp. Han ber folk flytte på seg for å få jobb.